

ಮುದ್ರಕರು :

ಆರ್. ಜಿ. ಹುಕ್ಕೇರಿ,

ಅಕ್ಷಯ ಪ್ರೆಸ್, ಧಾರವಾಡ.

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

	ಪು, ಸಂ
೧ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲ . . .	೧
೨ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲ . . .	೧೩
೩ ಮಧ್ಯಕಾಲ . . .	೩೧
(ಅ) ವರಾಣಸಿ ಕಾಲ . . .	೩೧
(ಬ) ಮೊಗಲರ ಕಾಲ . . .	೩೯
(ಕ) ಮರಾಠರ ಕಾಲ, (ಇಂಗ್ಲೀಷ್- ವರ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಿರ ಗೊಂಡದ್ದು) ೪೯	
೪ ಆರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲ . . .	೯೯

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಆರ್. ಜಿ. ಹುಕ್ಕೇರಿ

೩ ಸ್ಕೂಲಂಟ್ಸ್ ಓನ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ,

ಧಾರವಾಡ.

ಭಾರತದ ನೂತನ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಇತಿಹಾಸ

೧ ಅತಿಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲ

(ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೦೦೦ — ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೧ ರ ವರೆಗೆ)

ಪ್ರ.:— ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸಕಾಲವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸದ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಹೇಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು ?

ಉ.:— ಇತಿಹಾಸಕಾಲವೆಂಬದು ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೦೦೦ ದಿಂದ ಈಗಿನ ವರೆಗಿನ ಕಾಲವು ಇದನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರೀತಿ —

೧. ಲಿತಿಪ್ರಾಚೀನಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೦೦೦ — ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೧ ರ ವರೆಗೆ)

ಅ. ವ್ರಾಚೀನಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೧ — ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೫ ರ ವರೆಗೆ)

ಔ. ಮಧ್ಯಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೫ — ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೮ ರ ವರೆಗೆ)

(ಅ) ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೫ — ೧೫೬೬ (ವರಾಣಸ ಕಾಲ)

(ಬ) ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೬ — ೧೭೦೭ (ಮೊಗಲರ ಕಾಲ)

(ಕ) ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೦೭ — ೧೮೫೮ (ಮರಾಠರ ಕಾಲ, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಿರಗೊಂಡದ್ದು)

೪. ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೮ — ೧೯೫೨ (ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಉತ್ಕರ್ಷ ಆಧುನಿಕ ಸುಧಾರಣೆ, ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಜಾಗೃತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಭಾರತದ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು.)

ಪ್ರ.:— ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು ಯಾರು? ದ್ರಾವಿಡರು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ?

ಉ.:— ಕರಾಚಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿಯೂ, ಆರಾಕಾನ ತೇನಾಸರೀಮ, ಸಯಾಮ ಈ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ವಾಸಿಸಿರುವ

ನಿಗ್ರಿಟೋ ವರ್ಗದ ಕಾಡುಜನರ ಪೂರ್ವಜರೇ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಜನರು ಗಿಡ್ಡರೂ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದವರೂ ಆಗಿದ್ದು ಮೀನುಗಾರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಉಪಜೀವಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಇವರ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ ಧಾತುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಅವರು ಚೂಪಾದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಆಯುಧಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಿಗ್ರೋಜನರು: —ಎಷ್ಟೋಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೀ ಮಹಾ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಖಂಡವ್ರಾಯವಾದ ಒಂದು ಭೂವೃದ್ದೇಶವು ಆಫ್ರೀಲಿಯಾ, ಆಫ್ರಿಕೆಗಳ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಅಂದಮಾನದ ಕಾಡು ಜನರಂಥ ನಿಗ್ರೋವರ್ಗದ ಜನರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಆ ವೃದ್ದೇಶವು ಮುಂದೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಯಿತು! ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಈ **ನಿಗ್ರೋಜನರು** ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು.

ಈ ನಿಗ್ರೋಜನರ ತರುವಾಯ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮೋಂಗೋಲಿಯನ್, ಕೋಲೇರಿಯನ್ ವರ್ಗದ ಜನರು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ, ಗುಂಟೆ ಬಂದು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಮಧ್ಯಹಿಂದುಸ್ಥಾನ, ಒಡಿಸಾ, ಛೋಟಾನಾಗಪುರ ಈ ಗುಡ್ಡಗಳ ವೃದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಸಂತಾಳ, ಕೋಳ, ಗೋಂಡ ಜನರ ಪೂರ್ವಜರೇ ಈ ಮೋಂಗೋಲಿಯನ್, ಕೋಲೇರಿಯನ್ ವರ್ಗದವರು.

ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ನಿಗ್ರಿಟೋ, ನಿಗ್ರೋ, ಮೋಂಗೋಲಿಯನ್, ಕೋಲೇರಿಯನ್ ವರ್ಗದ ಜನರು ದ್ರಾವಿಡರು ಬರುವ ಮೊದಲು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ್ದರು.

ವೃ.:— ದ್ರಾವಿಡರು ಆರ್ಯರಗಿಂತ ಮೊದಲು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸುಧಾರಿಸಿದವರಾಗಿ ಬಾಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿರಿ.

ಉ.:— ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದ್ರಾವಿಡರೆಂಬ ಜನರು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯಾದಿಂದ ಬಲುಚಿನ್ಥಾನದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರೆಂದು ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ನಿವಾಸಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದು ಬಲುಚಿನ್ಥಾನದ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ್ದರು; ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದು

ಅಭಿವ್ರಾಯ. ಇವರು ಬ್ರಾಂಝ್, ತಾಮ್ರ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಬಂಗಾರ ಇವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಕೆತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಲಸ, ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಮುಂತಾದ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ನದಿಗಳಿಗೆ ಒಡ್ಡುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕಾಲುವೆಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಲಪ್ರವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನಾವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅಂದವಾದ ಪಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾದ ವಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ದ್ರಾವಿಡರು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದಿರಲಿ, ಈ ದೇಶದವರೇ ಆಗಿರಲಿ ಇವರು ಆರ್ಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಮೊದಲು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡವರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬ ಮಾತು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರ.:— ಆರ್ಯರ ಮೂಲಸ್ಥಾನವು ಯಾವದು? ಅವರು ಈ ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಎಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡರು? ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಯಾವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು?

ಉ.:— ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು ಎಂದರೆ ದ್ರಾವಿಡರ ತರುವಾಯ ಬಹುಕಾಲದ ನಂತರ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯಾದಿಂದ ಗೌರವರ್ಣರೂ ಹೆಚ್ಚು ನಿಲುವಿಕೆಯವರೂ ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಆರ್ಯ ಎಂಬ ಜನಾಂಗದವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ವಾಯವ್ಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಾಗಿ ನಿಂತರು. ಈ ಆರ್ಯರು ಕೆಲವರು ಗುಂಪುಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳೊಡನೆ ಪಂಜಾಬದಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತ ಗಂಗಾ-ಯಮುನೆಗಳ ದಂಡೆಗುಂಟೆ ಬೆಳೆಯುಳ್ಳ ಭೂಮಿಗಳನ್ನೂ ಇರಲು ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಒಕ್ಕಲಾಗಿ ನಿಂತರು. ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಹವೆ, ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ, ವಿಪುಲವಾದ ನೀರು, ಮನೋಹರವಾದ ಸೃಷ್ಟಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವೆನಿಸಿತು. ಒಕ್ಕಲುತನ, ಪಶುಪಾಲನೆ, ನೆಯ್ಗೆ ಈ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಂದ ಅವರ ಉಪಜೀವನವು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಾಗಹತ್ತಿತು.

ಆರ್ಯರಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತು.

ಪ್ರ.:—(ಅ) ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು (ಬ) ಸ್ಮೃತಿಗಳು (ಕ) ಭಗವದ್ಗೀತೆ (ಡ) ಮನುವಿನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

(ಅ) ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು:—ಇವು ಆರ್ಯರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಅತಿಸರಸವಾದ ವಿವೇಚನೆಯುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಜರ್ಮನ್ ಪಂಡಿತನಾದ ಶೋವೆನ್ ಹಾಯರನು “ಇವು ನನ್ನ ಜೀವನದ ಕಳವಳವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿದವು;” ಎಂದಿರುವನು. ಉಪನಿಷತ್ತು ಎಂಬುದು ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯದು.

(ಬ) ಸ್ಮೃತಿಗಳು:—ಧರ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸ್ಮೃತಿಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮನು, ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಹೆಸರಾಗಿವೆ.

(ಕ) ಭಗವದ್ಗೀತೆ:—ಯುದ್ಧದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶ ಗ್ರಂಥವೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಏಳುನೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇರುವವು. ವೇದ-ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಸಾರರೂಪವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಹಿಂದುಗಳ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥವು.

(ಡ) ಮನುವಿನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ:—ಇದು ಧರ್ಮ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸೂತ್ರಗ್ರಂಥವು. ಮನು ಮಹರ್ಷಿಯು ಒರೆದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮನುವಿನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರುಂಟು.

ಪ್ರ.:—ಆರ್ಯರ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾದವು? ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಣದವರ ಉದ್ಯೋಗವಾವದು? ಆರ್ಯರ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಾವವು? ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಶ್ರಮದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾವವು?

ಉ.:—ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಗುಣ-ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಎಂಬ ವರ್ಣಗಳುಂಟಾದವು. ವೇದಾಭ್ಯಾಸ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಿಚಾರ, ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾದವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆನಿಸಿದರು. ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಭಾರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿದವರು

ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆನಿಸಿದರು. ಕೃಷಿಕರೂ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡವರು ವೈಶ್ಯರೆನಿಸಿದರು. ಆರ್ಯರು ಅನಾರ್ಯರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೂಲಿ-ಕುಂಬಳಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಹತ್ತಿದರು. ಈ ಜನರು ಶೂದ್ರರೆನಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಎಂಬವು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು.

ಆರ್ಯರು ಮಾನವನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಗೃಹಸ್ಥ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ, ಸಂನ್ಯಾಸ ಇವು ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ—ಎಂಟನೆಯ ವರುಷ ಉಪನಯನವಾದ ಬಳಿಕ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಸುಮಾರು ೨೫ ವರ್ಷಗಳ ವಯಸ್ಸಿನ ವರೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಗುರುಸೇವೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದು. ಗೃಹಸ್ಥ—ಪ್ರಾವಂಚಿಕನಾಗಿ ಸುಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದು, ಸಮಾಜದ ಹಿತದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವದು. ವಾನಪ್ರಸ್ಥ—ಪ್ರಪಂಚದ ಮೋಹವು ಕಡಿಮೆ ಯಾಗಲೆಂದು ಕೆಲಕಾಲ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದು. ಸಂನ್ಯಾಸ—ಸ್ವಂತದ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕರ್ತವ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದು.

ಪ್ರ.:—ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರಿ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಯಾರು ಬರೆದರು?

ಉ.:—ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತ ಇವೆರಡು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಇತಿಹಾಸಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇದರ ನಾಲ್ಕುಮೂಡಿ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಗಳೂ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ವ್ಯಾಸ ಋಷಿಗಳೂ ಬರೆದರು. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಆರ್ಯರ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ವೈಭವದ ಮತ್ತು ಸುಧಾಣೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

ಬಹು ಸರಸಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಬ್ಬಟ್ಟಿದೆ. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಭಾಷಾಂತರಗಳಾಗಿವೆ. ಹಿಂದುಮಾತೃರಿಗೆಲ್ಲ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯಗಳ ವರಿಚಯವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರ.:— ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ಭರತಖಂಡದ ರಾಜ್ಯಗಳಾವವು? ಅವು ಈಗಿನ ಯಾವ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು? ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮುಂದೆ ಕಂಪಿನಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತೇವೆ.

ಮಗಧ (ಬಿಹಾರ), ಅಂಗ (ವೃತ್ತಿಮ ಬಂಗಾಲ), ವಂಗ (ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲ), ಕಲಿಂಗ (ಓರಿಸಾ), ಆಂಧ್ರ (ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮಧ್ಯಭಾಗ), ಜೋಳ (ಕಾರೋಮಾಂಡಲ), ಚೇರ (ಮಲಬಾರ), ಪಾಂಡ್ಯ (ಮಧುರೈ), ಅನಂತಿ (ಮಾಳವ), ನೌರಾಷ್ಟ್ರ (ಕಾರೇವಾಡ), ವಿದರ್ಭ (ವರದ್ವಾಡ), ಗಾಂಧಾರ (ಕಂದಹಾರ), ಕೋಸಲ (ಅಯೋಧ್ಯಾಪ್ರಾಂತ).

ಪ್ರ.:— ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಜಾತಿಭೇದಗಳು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾದವು? ಈಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಜಾತಿಭೇದಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ತೊಂದರೆಗಳಾವವು?

ಉ.:— ಆರ್ಯರು ಮೊದಲು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಾಗಿ ನಿಂತರು. ಬಳಿಕ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಅವರು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಹತ್ತಿದರು. ಮತ್ತು ತಮಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದ ಅನಾರ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಒಲವಿದ್ದವರು ಯುದ್ಧವಿಧ್ಯೆಯನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆನಿಸಿದರು. ಒಕ್ಕಲುತನ-ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಜನಾಂಗದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಹೋರಾಟಗಳು. ಇವನ್ನು ಕೆಲವರು ಕೈಕೊಂಡರು. ಇವರು ವೈಶ್ಯರೆನಿಸಿದರು. ವೇದವಿಧ್ಯೆ, ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ, ಅಧ್ಯಯನ-ಅಧ್ಯಾಪನ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ವಿಷಯಗಳ ಒಲವಿದ್ದವರೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವರೂ ಕೈಕೊಂಡರು. ಇವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆನಿಸಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರು ಆರ್ಯರೇ. ಅರಂಭದ ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗಂತೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಕನಿಷ್ಠ ಭಾವನೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ತ್ರೈವರ್ಣಿಕರಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದವರು ಬೇಕಾದ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದೇ ಉದ್ಯೋಗ

ನನ್ನು ವಂಶವರಂವರೆಯಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲವೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೂ ಎನಿಸಹತ್ತಿತು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ವರ್ಗಗಳು ಅಧವಾ ಜಾತಿಗಳುಂಟಾದವು. ಆರ್ಯರಿಂದ ನೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅನಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವರನ್ನು ಆರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಅನಾರ್ಯರು ಶುದ್ಧರೆನಿಸಿ ತ್ರೈವರ್ಣಿಕರ ಕೂಲಿ-ಕುಂಬಳಿ ಮುಂತಾದ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದರು.

ಮುಂದೆ ಕಾಲಾಂತರದಿಂದ ದ್ರಾವಿಡರ ಸಂಬಂಧವು ಆರ್ಯರೊಡನೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಶಕ, ಹೂಣ, ಕುಶಾನ ನೊದಲಾದ ಜನಾಂಗದವರೂ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಬೆರೆತರು. ಆದರೂ ಈ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಂಶಗಳನ್ನು ಉಳಿದವರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅಷ್ಟು ತರದ ಜನರಿಂದ ಅಷ್ಟು ಜಾತಿಗಳೇ ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಈ ಜಾತಿಗಳ ಸಂಕರದಿಂದ ಹೊಸ ಜಾತಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವದೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು. ಹೀಗಾಗಿ ೪-೫ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಈ ಜಾತಿಭೇದಗಳ ಮೂಲಕ ವರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಬಾಂಧವ್ಯ ಇವುಗಳಿಗೆ ತಡೆಯಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗೆ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆದದರಿಂದ ಈ ಜಾತೀಯತೆಯ ಪ್ರಶ್ನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಿಡಿಸಬೇಕು ? ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತಚಿಂತಕರೆಲ್ಲರೂ ಉಪಾಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಪ್ರ.:—(ಅ) ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾಪಕನು ಯಾರು ? ಆ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಗಳಾವವು ? (ಬ) ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಸ್ಥಾಪಕನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ. — (ಅ) ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ಬೌದ್ಧಮತದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನು.

ಬೌದ್ಧಮತದ ತತ್ತ್ವಗಳು:— ಆತ್ಮಂತಿಕ ಮೋಕ್ಷ ಅಥವಾ ನಿರ್ವಾಣವು ಯಾವ ಯಜ್ಞಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಶುದ್ಧಾಚರಣೆ, ದಯೆ, ಸರೋಪಕಾರ, ಅಹಿಂಸೆ ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಾಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು. ಆಶೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಎಂಟು ತರದ ಸಾಧನಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಸದಿಚ್ಛ, ಸತಾ

ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸದ್ವರ್ತನ, ಸದ್ವಚನ, ಸನ್ಮಾರ್ಗ, ಸತ್ಪರಿಶ್ರಮ, ಸಚ್ಚಿಂತನೆ, ಸನ್ನಿಶ್ಚಯ ಎಂಬ ಎಂಟು ಉತ್ತಮ ನೀತಿತತ್ತ್ವಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ.

(ಬ) ಬುದ್ಧನ ಚರಿತ್ರೆ : — ಶಾಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಪಿಲವಸ್ತು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೋದನನೆಂಬ ಅರಸು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಮಗನು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು. ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನೇ ಮುಂದೆ ಬುದ್ಧನೆಂದು ಹೆಸರಾದನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೫೬೩ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ತಂದೆಗೆ ಇವನೊಬ್ಬನೇ ಮಗನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಲು ತಂದೆಯು ಇವನಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಿದನಾದನು. ೧೭ ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕರಿಣವಾದ ಪಣವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಯಶೋಧರ ಎಂಬ ರಾಜಕನ್ಯಿಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಮುಂದೆ ಇವನಿಗೆ ರಾಹುಲನೆಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನುಕೂಲ ವರಿಸ್ಥಿತಿಯಿರುವಾಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ರಾಜವೈಭವದೊಂದಿಗೆ ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಮನಸ್ಸು ಐಹಿಕ ಸುಖದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಗತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ಅದು ಹೇಗೆ ದೊರಕುವದು? ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ಆಗುವ ಹಿಂಸೆಯು ದೇವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿತವಾಗುವದೇ? ಸಮಾಜ ನಿಯಮನದಲ್ಲಿಯ ಪಕ್ಷಪಾತವೂ ಅನ್ಯಾಯವೂ ದೇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದೇ? ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಚಿಂತನೆಯು ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೊರಗಿಸಹತ್ತಿದವು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವನ ಕಳವಳವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅವನು ಸಂಸಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೂ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತ ಆರು ವರ್ಷ ವಾಸಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಗಯೆಯ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ವೃಕ್ಷದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಮನಸಿನ ಕಳವಳವು ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಈ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬೋಧಿವೃಕ್ಷ ಎಂದು ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತು. ಗಯೆಯು ಈಗಲೂ ಜಗತ್ತಿನ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದವರಿಗೆಲ್ಲ ಪವಿತ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವದು.

ವೇದಗಳು ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲ; ಜಾತಿಗಳ ಉಚ್ಚನೀಚ ಭೇದವು ಅಯೋಗ್ಯವು; ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೂಡ ಸಂನ್ಯಸ್ತ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಭಿಕ್ಷುಣಿಗಳಾಗಿ

ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಇರಬಹುದು; ಇಂದ್ರಿಯದಮನ, ಭೂತದಯೆ, ಪರೋವಕಾರ ಇವೇ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು; ಈ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಬುದ್ಧನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾದ ಪಾಲಿ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿದನು. ಈ ಮಹಾತ್ಮನು ಸ್ವತಃ ಆಚರಣಶೀಲನಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಉಪದೇಶ ಬಲದಿಂದ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸುತ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ಲಂ ನೆಯ ವರ್ಷ ಕ್ರಿ. ಶ. ೪೨೩ ರಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನಿಟ್ಟನು.

ಪ್ರ :— ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಉದಯ, ಪ್ರಸಾರ, ಅಸ್ತ ಇವುಗಳ ಕಾರಣ ಗಳಾವವು ?

ಉ. :— ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಉದಯ — ಆರ್ಯರ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಂತರದಿಂದ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳುಂಟಾದವು. ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆ, ಜಾತಿಭೇದ, ಪಕ್ಷವಾತಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ನಿಯಮಗಳು, ಆಚಾರದ ಡಾಂಭಿಕತನ, ಮೂಲ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವಗಳ ಕಡೆಗೆ ಆದ ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜನ ಸಮಾಜವು ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿತು. ಇಂಥ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪ ದೇಶಿಸಿದನು. ಈ ಧರ್ಮದ ನೀತಿತತ್ತ್ವಗಳು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಳೆದು ಕೊಂಡವು. ಹಿಂದು ಧರ್ಮದವರು ಬೌದ್ಧರನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ನೋಡುವವರಾಗಿದ್ದರು.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರ :— ಬುದ್ಧನ ಮರಣದ ನಂತರ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಹಿಂದು ಧರ್ಮದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಒಡೆದು ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಈ ಧರ್ಮವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭ ಕಥೆಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಉಪ ದೇಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಹಿಂಸೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಮತೆ ಇವು ಗಳಿಂದ ಬೇಸರಗೊಂಡ ಜನರಿಗೆ ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಶುದ್ಧಾಚರಣಗಳಂತಹ ತತ್ತ್ವಗಳುಳ್ಳ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಸಂನ್ಯಸ್ತವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇದ್ದು ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಇವರ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದ ಮೂಲಕ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯ ವಾಯಿತು. ಅಶೋಕನಂತಹ ಅರಸರು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯ ವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಈ ಧರ್ಮವು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಂಹಳದ್ವೀಪ, ಬ್ರಹ್ಮದೇಶ, ಚೀನ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭರದಿಂದ ಹಬ್ಬಿತು.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಅಸ್ತು :— ಕಾಲಾಂತರದಿಂದ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳುಂಟಾದವು. ರೋಕ್ಕಸ್ತರಾದ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಹಲವರು ನೀತಿತಪ್ಪಿ ನಡೆಯಹತ್ತಿದರು. ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಅವರನ್ನು ವೋಷಿಸುವ ಭಾರವು ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅಹಿಂಸೆಯ ಅತಿರೇಕವಾಗಿ ಸ್ವಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯ ಜನರ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ವೇದವ್ರಾಮಾಣ್ಯ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಹಿಂದು ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಈ ದೋಷಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ ಆ ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಕುಮಾರಿಲ ಭಟ್ಟರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ವುನರುದ್ಧಾರವಾಗಿ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಬೌದ್ಧರೆಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳಾದರು.

ಪ್ರ. :— ಜೈನ ಮತದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನು ಯಾರು ? ಅವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ. ಮತ್ತು ಈ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಗಳಾವವು ?

ಉ. :— ಜೈನ ಮತದ ಉದ್ಧಾರಕನು ವರ್ಧಮಾನನು. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೫೪೦ ರಲ್ಲಿ ವೈಶಾಲಿಯ ಕುಂದಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಲಿಚ್ಛವಿ ಎಂಬ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾವೀರನು ವಿಚಾರ ಮಗ್ನನೂ ವಿಷಯವರಾಜ್ಯುಖನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ವಾರ್ತನಾಥ ಎಂಬ ಸತ್ಪುರುಷನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಗುರುವಿನ ತರುವಾಯ ತಾನೇ ಉಪದೇಶ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಇವನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ತಪಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಇವನ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರು ಇವನನ್ನು ಮಹಾವೀರನೆಂದೂ ಜಿನನೆಂದೂ ಕರೆದರು. ಮಗಧದರಾಜನು ಇವನ ಆಪ್ತನಾದುದರಿಂದ ಇವನ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಅವನಿಂದ ಸಹಾಯವಾಯಿತು. ಮಹಾವೀರ ವರ್ಧಮಾನನು ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ೭೨ ನೆಯ ವರ್ಷ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೪೬೮ ರಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು.

ಜೈನಮತ ತತ್ತ್ವಗಳು :— ಪ್ರವಂಚವು ದುಃಖಮಯವು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಕರ್ಮವು ಅವನ ದುಃಖದ ಮೂಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸವೇ ದುಃಖವನ್ನು ನೀಗುವ ಮಾರ್ಗವು. ಜೀವನು ವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ತಾಳಬೇಕಾಗುವದು. ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸವು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲು

ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿ, ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ ಅಚಾರ ಈ ತ್ರಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮನ ಆತ್ಯಂತಿಕ ವಿಕಾಸವೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಥವಾ ದೇವರು. ಎಂದರೆ ಜೈನರು ಆತ್ಮನಾದಿಗಳು. ತವಶ್ಚರ್ಯೆ ಮತ್ತು ದೇಹದಂಡನೆ ಇವು ಆತ್ಮನ ಆತ್ಯಂತಿಕ ವಿಕಾಸದ ಸಾಧನಗಳು.

ಪ್ರ.:— ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿರಿ.

ಉ.:— ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳು ಹಿಂದುಧರ್ಮದಿಂದ ತೀರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಹೊಸಧರ್ಮಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಹಿಂದು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಮಹಾವೀರರು ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿರುವರು. ಬುದ್ಧನಂತೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೆ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವನು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನೂ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಅಲ್ಲಗಳೆದನು. ಮಹಾವೀರನು ತನ್ನ ಧರ್ಮತತ್ವಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕರವಾಗುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಿದನೇ ಹೊರತು ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧ-ಮಹಾವೀರರಿಬ್ಬರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದವರು. ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಹಾರ ಮತ್ತು ಆದರ ನೆರೆಯ ವ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳ ಉದಯವಾಯಿತು. ಅಹಿಂಸೆ, ಸಂನ್ಯಾಸ, ಸದ್ವರ್ತನೆ ಈ ತ್ರಯಗಳೇ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳ ಮುಖ್ಯ ತತ್ವಗಳು. ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿವೆ.

ಆದರೆ ಜೈನಧರ್ಮವು ಆತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವದು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸವೂ ತವಶ್ಚರ್ಯೆಯೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಸಂನ್ಯಸ್ತವೃತ್ತಿಯ ಅತಿರೇಕವು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರ.:— ಸಿಕಂದರನ ದಾಳಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಆದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಉ.:— ಗ್ರೀಸದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆರುವ ಮಾಸಿಡೋನಿಯದಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪನೆಂಬ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಅರಸು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಮಗನೇ ಸಿಕಂದರನು. ತಂದೆಯ ತರುವಾಯ ಸಿಕಂದರನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇವನಾದರೂ

ಶೂರನೂ ನಾಹಸಿಯೂ ಚತುರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಗೆಲ್ಲುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇವನಿಗಿದ್ದಿತು. ಗ್ರೀಸ, ಇರಾಣ ದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಇವನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನು ನುಗ್ಗಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟನು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೯ ರಲ್ಲಿ ಸಿಕಂದರನು ಕಾಬೂಲದ ವರೆಗೆ ಬಂದು ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಮುಂದೆ ೨ ವರ್ಷ ತಡೆದು ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೭ ರಲ್ಲಿ ೩೦ ಸಾವಿರ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ವಾಯವ್ಯ ಸರಹದ್ದಿಗೆ ಬಂದನು. ಬಳಿಕ ಚಳಿಗಾಲವು ಹೋಗಿ ಬೇಸಗೆ ಬರಲು ಓಹಿಂದದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಧುನದವನ್ನು ದಾಟಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೇರಿದನು. ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಅಂಭಿಯು ಸಿಕಂದರನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಪೌರವನಮೇಲೆ ನಾಗಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಪೌರವನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಿಕಂದರನಿಗೆ ಇವಿರಾದನು. ಜೇಹಲಂ ತೀರದಲ್ಲಿ ಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಪೌರವನು ಸೋತನು. ಆದರೂ ಇವನ ಶೌರ್ಯ-ಧೈರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಸಿಕಂದರನು ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮರಳಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಇಡಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಮನಸ್ಸು ಅವನ ದಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸೈನಿಕರ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಮೊದಲು ಗೆದ್ದ ಸೀಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡುಗಾರರ ಹಾವಳಿ ಎದ್ದದರಿಂದ ಅವನು ಸಿಂಧುನದಿಯ ಮುಖದ ವರೆಗೆ ಸಾಗಿ ಸಮುದ್ರನಾರ್ಗವಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆದರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಬಿಲನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೫ ರಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸಿನ ೩೨ ನೆಯ ವರ್ಷ ಮರಣಹೊಂದಿದನು.

ಸಿಕಂದರನ ದಾಳಿಯಿಂದಾದ ಪರಿಣಾಮ:—ಈ ದಾಳಿಯ ನಂತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ-ಯುರೋಪಗಳ ಬಳಕೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸಿಕಂದರನ ಕೂಡ ಗ್ರೀಸದ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಆಗಿನ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವರು. ಸಿಕಂದರನು ತನ್ನೊಡನೆ ಈ ದೇಶದ ಎಷ್ಟೋ ವಂಡಿತರನ್ನೂ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಒಯ್ದಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಸಿರಿ-ಸಂಪತ್ತು, ವಿದ್ಯೆ-ಕಲೆ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಇವುಗಳ ಪರಿಚಯವು ಯುರೋಪದವರಿಗಾಯಿತು. ಸಿಕಂದರನ ದಾಳಿಯ ಕಾಲವು ಅತಿಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಈ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲಗಳ ಗಡಿ ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

೨ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯ

(ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೧—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೫)

ಪ್ರ. :— ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನು ಯಾರು ? ಇವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ. :— ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಚರಿತ್ರೆ :— ಇವನು ನಂದರನ್ನು ಮುರಿಬಡಿದು ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೧ ರಲ್ಲಿ ಮಗಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾದನು. ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಗುಪ್ತ ಅಥವಾ ಆರ್ಯಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾಯವು ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಆರ್ಯಚಾಣಕ್ಯನು ನಂದರ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಬರೆದ ಕೌಟಿಲೀಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ರಾಜನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈತನು ಆರ್ಯಧರ್ಮದ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದನು. ನಂದರಾಜರು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ನಂದರು ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಇವನು “ನಾನು ನಂದರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಚಾಣಕ್ಯನೇ ಅಲ್ಲ,” ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ನಂದರ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ನಂದರು ನಾಶವಾಗುವದು ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಚಾಣಕ್ಯ-ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರು ನಂದರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವು ವಿಫಲವಾಗಲು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅವರು ಎದೆಗೆಡದೆ ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಂದರ ನಾಶದ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಹತ್ತಿದರು. ಮುಂದೆ ಸಿಕಂದರನ ಮರಣದ ನಂತರ ಪಂಜಾಬದ ಪೌರವ ಮೊದಲಾದ ಅರಸರ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದು, ನಂದರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನುಗ್ಗಿ ಧನಾನಂದನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಂದು ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಂತ್ರಿಯಾದನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ-ಚಾಣಕ್ಯರ ಶೌರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳ ಸುಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸಕಾಲದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಭರದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು ಸಿಕಂದರನ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ನೇರಿದ್ದ ವಂಜಾಬಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಮೊದಲು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸಿಂಧುವಿನಿಂದ ಬಂಗಾಲದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯವು ಹಬ್ಬಿದ್ದಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಿಕಂದರನ ಶೂರಸೇನಾಪತಿಯಾದ ನೆಲ್ಯೂಕಸನು ಸಿಂಧದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದನು. ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ನೆಲ್ಯೂಕಸನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ನೆಲ್ಯೂಕಸನು ಸೋತು ಕಾಬೂಲ, ಕಂದಾಹಾರ, ಬಲೂಚಿಸ್ಥಾನ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅಂದಿನಿಂದ ನೆಲ್ಯೂಕಸನ ವಕೀಲನಾದ ಮೆಗಾಸ್ಥಿನೀಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಐದುಸೂರು ಆನೆಗಳನ್ನು ನೆಲ್ಯೂಕಸನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯು ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುವಂತಹದಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮತ್ತು ಆತನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಆರ್ಯಚಾಣಕ್ಯನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಭಾಗದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದನು. ಕಾರಭಾರದ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ, ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆ, ಗುಪ್ತಚಾರರು, ಉತ್ಪನ್ನ, ಕೆರೆ-ಕಾಲುವೆಗಳು, ಜನಹಿತದ ಕೆಲಸಗಳು ಎಂಬ ಆರು ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ವೈಭವದಿಂದಲೂ, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಭರತ ಖಂಡದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂದೆನಿಸಿದ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೨೯೮ ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಪ್ರ. :- ಮೌರ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ. :- ಮೌರ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯು ಈಗಿನ ಸುಧಾರಿಸಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ-ಚಾಣಕ್ಯರ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಭಾಗದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ತಾನೇ

ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಧೀನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರನ್ನೇ ವ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಆರು ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನು. ೧. ಸೈನ್ಯ, ೨. ಗುಪ್ತಚಾರರು, ೩. ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆ, ೪. ಉತ್ಪನ್ನ, ೫ ಕೆರೆಕಾಲುವೆಗಳು, ೬. ಲೋಕೋಪಯೋಗದ ಕೆಲಸಗಳು.

(೧) ಸೈನ್ಯ:— ಇವನ ಸೈನ್ಯವು ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ರಥ, ಕಾಲಾಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ಈ ನಾಲ್ಕುತರದ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಪಡೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರಿಯಿದ್ದನು. ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರವಾಸದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಇದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆರು ಜನರ ನಿಯಂತ್ರಣವಿದ್ದಿತು. ಆರು ಲಕ್ಷ ಕಾಲಾಳುಗಳು, ೩೦ ಸಾವಿರ ಸವಾರರು, ಒಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಆನೆಗಳು, ಎಂಟು ಸಾವಿರ ರಥಗಳು ಇವನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವು.

(೨) ಗುಪ್ತಚಾರರು:— ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಶತ್ರುಗಳ ಒಳಸಂಚು ಸುಳಿದಾಟಗಳನ್ನೂ ಅರಸಿ ನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು ಗುಪ್ತಚಾರರ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಿತು.

(೩) ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆ:— ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವು ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ವಾತದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಕಠಿಣತರದ ದಂಡನೆಯು ವಿಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕೊನೆಯ ನಿರ್ಣಯದ ಕೆಲಸವು ಅರಸನ ಕಡೆಗಿದ್ದಿತು. ಅವನು ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು.

(೪) ಉತ್ಪನ್ನ:— ಭೂಮಿ, ಕಾಲುವೆ, ಮಾದಕಪದಾರ್ಥಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರಕುಗಳು ಇವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಕರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವು ಬರುವದು. ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪನ್ನದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಾಲಿನಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು.

(೫) ಕೆರೆ ಕಾಲುವೆಗಳು:— ಇದ್ದವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವದು; ಹೊಸ ಕೆರೆ-ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವದು; ನೀರಿನ ಕರವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಎತ್ತುವದು ಇವು ಈ ಖಾತೆಯ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿದ್ದವು.

(೬) ಲೋಕೋಪಯುಕ್ತ ಖಾತೆ:— ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಇಡುವದು. ಹೊಸ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವದು. ಪ್ರಯಾಣಿಕರ

ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವದು. ಈ ಮುಂತಾದ ಜನಹಿತದ ಕೆಲಸಗಳು ಈ ಖಾತೆಯವು ಆಗಿದ್ದವು. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಂತರವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸರು ಕೈಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ ಗಳೂ, ಪಟ್ಟಣಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಗರ ಮಂಡಲಗಳೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪ್ರ.:— ಅಶೋಕನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ. ಅವನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾರಭಾರವು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಾಗಲು ಮಾಡಿದ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ಭೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಉ.:— ಅಶೋಕನ ಚರಿತ್ರೆ :— ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗನಾದ ಬಿಂದು ಸಾರನು ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದನು. ಅವನ ಆಳಿಕೆಯ ಕೊನೆಗೆ ತಕ್ಷಕಶಿಲೆಯತ್ತ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಅವನ ೨ ನೆಯ ಮಗನಾದ ಶೂರ ಅಶೋಕನು ಅಡಗಿಸಿದನು. ಬಿಂದುಸಾರನ ಮರಣದ ನಂತರ ಈ ಅಶೋಕನೇ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೨೭೩. ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೨೬೯. ಇವನು ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯ ಮೊದಲಿನ ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೨೬೧ ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಕಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅಶೋಕನು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಅಂಕಿತಗೊಳಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಬಂಧಿತರ ಯಾತನೆ, ಅಸಂಖ್ಯಜನರ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಅಶೋಕನ ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸಿತು. ಅವನಿಗೆ ಉವರತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಂಕಟಗಳಿಗಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಇನ್ನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಾಗದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಕೊನೆಯ ಪರಗೆ ಅದರಂತೆ ನಡೆದನು.

ಅಶೋಕನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದಿತು. ಹಿಂದುಕುಶದ ವರೆಗೆ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನ, ಬಲುಚಿಸ್ತಾನ, ಮಾಕರಾನ, ಸಿಂಧ, ಕಾಶ್ಮೀರ, ನೇಪಾಳ, ಇಡೀ ಭಾರತ (ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಆಸಾಮದ ವರೆಗೆ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ವರೆಗೆ) ಇಷ್ಟು ದೇಶಗಳು ಇವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವು. ಇವನು

ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಇವನ ಸಾರ್ವ
ಭೌಮಾಧಿಕಾರವು ಶಿಥಿಲವಾಗದೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಭದ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಅಹಿಂಸೆ, ಭೂತದಯೆ, ಪರೋಪಕಾರ ಮುಂತಾದ
ನೀತಿತತ್ತ್ವಗಳ ವರಿಣಾಮವು ಅಶೋಕನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ
ಹೆಚ್ಚಾಗಹತ್ತಿತು. ಇವನು ಮುಂದೆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆ
ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೂ ಉಳಿದ
ಧರ್ಮದವರನ್ನು ಸಮಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಿನ್ನಧರ್ಮದವ
ರಾದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಒಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂಬುದು ಇವನ ಒಂದು ಲೇಖದ
ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾದರಿಯಂತೆಯೇ ಇವನು ರಾಜ್ಯ
ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಿಸಿದನು. ಪ್ರಜಾಹಿತದ ಕಾರ್ಯ
ಗಳನ್ನು ಇವನಷ್ಟು ಯಾರೂ ಮಾಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜನರು ಧರ್ಮನಿರತರಾಗ
ಲೆಂಬದೇ ಈ ಎಲ್ಲ ಸುಖಸಾಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವದರ ಉದ್ದೇಶ!
ಎಂದು ಅಶೋಕನು ಅಂದಿರುವನು.

ಅಶೋಕನಂಥ ಅನಾಮಾನ್ಯ ವುರುಷರು ಹುಟ್ಟುವದು ಅನರೂಪ.
ಈ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಮಹಾವುರುಷನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೩೨ ರಲ್ಲಿ ಮರಣ
ಹೊಂದಿದನು.

**ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾರಭಾರವು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಾಗಲು ಅಶೋ
ಕನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು :—** ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಯ್ದು
ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಒಂದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿ
ದ್ದನು. ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ತಕ್ಷಶಿಲೆ, ತೋಸಲಿ (ಕಲಿಂಗ), ಸುವರ್ಣನಗರ
(ಮೈಸೂರು) ಈ ಉಳಿದ ವಿಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ವರು ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ
ಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದ್ದನು. ರಾಜನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ
ಅವನು ಪ್ರಜಾಮತವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಹಾಗೆ
ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆ
ಇವು ಇದರ ಕಾರಣವು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಧರ್ಮ—
ಆಚಾರ—ವಿಚಾರ—ಸಾಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದಾದರೆ
ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಸಭೆಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲೇ

ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಸೈನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಯಾವತ್ತು ಖಾತೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲವಂತೆಯೇ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಅಶೋಕನ ಆಳಿಕೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜನತ್ತೆಯ ಅತಿ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಮಾದರಿಯೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ

ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು :— ಅಶೋಕನು ಸ್ವತಃ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಶ್ರೇಣಿಗಿದನು. ಕಪಿಲವಸ್ತು, ಗಯಾ, ಸಾರನಾಥ ಮೊದಲಾದ ಬೌದ್ಧರ ವವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದನು. ಉಪಗುಪ್ತನೆಂಬ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕೊನೆಯತನಕ ಧರ್ಮ-ನೀತಿಗಳ ಪ್ರಚಾರವನ್ನೂ ಜನಹಿತದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಂತ್ರವಾದ ಖಾತೆಯನ್ನೇ ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಅರವತ್ತುನಾಲ್ಕುನಾವಿರ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಿದನು. ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ವ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಕೊರೆಯಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಮಹಿಂದ್ರನನ್ನೂ ಮಗಳಾದ ಸಂಘಮಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಂಹಲ-ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಸಿರಿಯಾ, ಇಜಿಪ್ತ, ಬಾಕ್ಟ್ರಿಯಾ, ಚೀನ, ನೇಪಾಳ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗೆ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳ ತತ್ವಗಳ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ೩ನೆಯ ಧರ್ಮಪರಿಷತ್ತನ್ನು ನೆರೆಯಿಸಿದನು. ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯ ೯ ತಿಂಗಳು ಸಾಗಿತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮವಂಥಗಳ ಜನರು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಕೂಡಿ ಒಮ್ಮನ ಸ್ಥಿನಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇವನ ಒಂದು ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಪ್ರ. :— ಮೌರ್ಯಮನೆತನದ ಕೊನೆಯಾದ ನಂತರ ಯಾವ ಯಾವ ಪರಕೀಯರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು ?

ಉ. :— ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೧೯೦ ರಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ ಅರಸನಾದ ಬಾಕ್ಟ್ರಿಯದ ಡೆಮಿಟ್ರಿಯಾಸನು ಮೌರ್ಯ ಮನೆತನದ ಕೊನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯ ದಾಳಿಗಾರನು. ಇವನು ಹಿಂದುಕುಶ ಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿ ಮೌರ್ಯರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನುಗ್ಗಿ ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆಗ

ಕಾಬೂಲ ವ್ರಾಂತವು ಮೌರ್ಯರ ಕೈಬಿಟ್ಟಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಅಂಧ್ರರು ಪ್ರಬಲರಾಗಹತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೃಹದ್ರಥನ ನೇನಾವತಿಯಾದ ಪುಷ್ಯ ಮಿತ್ರಶುಂಗನು ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಕೊಂದು ಮಗದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೧೮೪.

ಈ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಬೂಲದಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಗ್ರೀಕ ರಾಜನಾದ ಮಿನಾಂಡರ ಅಧವಾ ಮಿಲಿಂದನು ಈ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಏರಿಬಂದ ಎರಡನೆಯ ದಾಳಿಗಾರನು. ಇವನು ಅಯೋಧ್ಯಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯ ನಾಕೇತ ನಗರವನ್ನೂ ರಾಜಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿಯ ನಾಗರೀ ವಟ್ಟಣವನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭಡೋಚದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಕಾಬೂಲದಿಂದ ಸಿಯಾಲಕೋಟೆಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ತಂದನು. ಇವನು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. “ಮಿಲಿಂದನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬೌದ್ಧ ವಾಚ್ಛಯದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾಗಿವೆ.

ಶುಂಗ ಮನೆತನದ ತರುವಾಯ ಕಣ್ವ ಮನೆತನದವರೂ ಅವರ ತರುವಾಯ ಅಂಧ್ರರೂ ಮಗದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಕರು ಬಲಾಚಿಸ್ತಾನದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸಿಂಧ-ಸಂಜಾಬಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ತಕ್ಷಶಿಲೆ, ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ಮಥುರೆ, ಕಾಶೀವಾಡ ಎಂಬ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಶಕರ ರಾಜ್ಯಗಳುಂಟಾದವು. ಇವರು ೩ನೆಯ ದಾಳಿಗಾರರು. ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸತ್ಯಪ (ಕ್ಷತ್ರಪ) ಅಥವಾ ಮಹಾಕ್ಷತ್ರಪರೆಂದು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಇವರ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕ್ರಿ. ಶ. ೫ ನೆಯ ಶತಕದ ವರೆಗೆ ನಡೆದವು. ಆದರೆ ಅಂಧ್ರರ ಬಲವಾದ ತಡೆಯ ಮೂಲಕ ಇವರಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವದಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಶಕರ ನಂತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದವರು ಕುಶಾನರು. ಇವರು ೪ ನೆಯ ದಾಳಿಗಾರರು. ಕುಶಾನರು ಕಡಪೀಸನನ್ನು ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗ್ರೀಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕಾಬೂಲವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು, ಮುಂದೆ ೨ ನೆಯ ಕಡಪೀಸನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕಾಶಿಯ ವರೆಗೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦ ರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠನು ಕುಶಾನರ ಅರಸನಾದನು. ಪೇಶಾವರವು (ಪುರುಷಪುರವು) ಇವನ

ರಾಜಧಾನಿಯು. ಶಕರು ಕನಿಷ್ಠನ ಮಾಂಡಲಿಕರಾದರು. ಸಿಂಧ, ಕಾಬೂಲ, ಕಾಪ್ಪೀರ, ಚಾರ್ಕಂದ, ಖೋತಾನ, ಚೀನದ ಕೆಲವು ಭಾಗ ಇಷ್ಟು ವೃದ್ಧೇರ ಗಳು ಕನಿಷ್ಠನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವು. ಮಧುರೆಯು ಇವನ ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜ ಧಾನಿಯಾಯಿತು. ಕನಿಷ್ಠನು ವಿದ್ಯಾವತ್ಸವಾತಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಾ ಭಿಮಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಮಹಾಸಭೆಯನ್ನು ನೆರೆಯಿಸಿ, ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದನು.

ವಾರ್ಧಿಯನರ ದಾಳಿಯು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲಾದ ವರಕೀಯರ ೫ ನೆಯ ದಾಳಿಯು. ಆದರೆ ಈ ವಾರ್ಧಿಯನರ ಅಧಿಕಾರವು ಸಿಂಧದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೨ ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಇವರ ರಾಜ್ಯವು ಕುಶಾನರ ಸಾವೃಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರೋಯಿತು

ಪ್ರ.:— ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ವರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ' ಭಾರತದ ನೇಪೋಲಿಯನ ' ನೆಂದು ಏಕ ಕರೆಯುವರು ? ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಗುಪ್ತಮನೆತನದ ಮೂಲ ಪುರುಷನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗನು. ಇವನು, ತಂದೆಯು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಉರ್ಜಿತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದನು. ಅಶೋಕನ ತರುವಾಯ ಆದ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಇವನೇ. ಇವನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅಶೋಕನು ಕೊರೆಯಿಸಿದ ನೀತಿವಚನಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇವನು ತನ್ನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿರುವನು. ಕಾಬೂಲದಿಂದ ಆಸಾಮದವರೆಗೂ ನೇವಾಳದಿಂದ ಕಾಂಜಿವರಮದ ವರೆಗೂ ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಹಬ್ಬಿದ್ದಿತು. ಮಹಾಕಾರಂತ (ಒಡಿಸಾ) ಮುಂತಾದ ಹನ್ನೆರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಆ ರಾಜರು ಇವನ ಒಡೆತನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಪೂರ್ವ-ವಶ್ಚಿಮ-ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕುಗಳ ರಾಜರನ್ನೆಲ್ಲ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ತಂದನು. ವಾಯವ್ಯಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುವ ದಾಳಿಗಾರರನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ತಡೆದನು. ಸಿಂಹಳದ ಮೇಘವರ್ಮನು ಇವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ದಿಂದಿದ್ದು ಬುದ್ಧಗಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರಿಕರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಂತೋಷ ದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನಿತ್ತನು.

ಈ ರೀತಿ ಮಾಂಡಲಿಕರಿಗೂ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಾದ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೂ ರಾಜನೀತಿ ನಿಪುಣನೂ ಆದ ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೩೭೫ ರಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ನೇವೋಲಿಯನನೆನ್ನುವರು—ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಾದರಿಯ ಸೈನ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ನೇನಾಪತಿತ್ವ, ಅಲೌಕಿಕ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆ, ರಾಜಕಾರ್ಯಕುಶಲತೆ ಈ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಇವನನ್ನು ಭಾರತದ ನೆವೋಲಿಯನ್ ಎಂದು ಅಂದಿರುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನು ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಕವಿಯೂ ಗಾಯನ-ವಾದನ ಕಲಾನಿಪುಣನೂ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ವೈಭವ ಸಂಪನ್ನನೂ ಆಗಿ ಮೆರೆದನು. ನೇವೋಲಿಯನನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಇವನ ಪಾಲಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದದರಿಂದ ಅವನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನ್ನಬಹುದು.

ಪು.:—ಶ್ರೀಹರ್ಷನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಅವನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಉ.:—ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಶ್ರೀಹರ್ಷನು—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೦೬-೬೪೭) ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ವಂಜಾಬ, ಸಿಂಧ, ಕಾರ್ಕೇವಾಡ, ನೇಪಾಳ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಶಶಾಂಕನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆಟ್ಟು ಅವನು ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಕಾಲಿಡದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಸಾಮದ ಕುಮಾರ ರಾಜನು ಇವನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಒಂದು ಪ್ವೇತ ಭತ್ತವನ್ನು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಗುರುತೆಂದು ಇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಇವನ ಪರ್ವಶ್ವಿಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಚಾಲುಕ್ಯರ ೨ ನೆಯ ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿದ್ದನು. ಹರ್ಷನು ನರ್ಮದೆಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಅವನನ್ನು ತಡೆದು ಹಿಂದಕ್ಕೆಟ್ಟದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ನರ್ಮದೆಯ ಈ ಇಬ್ಬರು ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಗಡಿಯಾಯಿತು. ಶ್ರೀಹರ್ಷನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಕುದುರೆ ಸವಾರರೂ ಅರ-
ವತ್ತು ಸಾವಿರ ಆನೆಗಳೂ ಇದ್ದವು.

ಆರುವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀ ಹರ್ಷನು ಉಳಿದ ಕಾಲವನ್ನು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ

ಕಳೆದನು. ದಿವಾಕರಮಿತ್ರನೆಂಬ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಇವನು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಸಭೆಯನ್ನು ನೆರೆಯಿಸಿ ಇವತ್ತೊಂದು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಧರ್ಮದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವನು. ಚೀನದ ಪ್ರವಾಸಿಯಾದ ಹುವೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗನು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬರಲು ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಕನೋಜದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಧರ್ಮಸಭೆಯನ್ನು ನೆರೆಯಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನೂ ದಾತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನನ್ನೂ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಶಿಲುಕು ಹಣ ವನ್ನೆಲ್ಲ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಶ್ರಮಣಕರು ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ದಾನಮಾಡುವನು. ಸ್ವಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಘಳಿಸಿದ ಸಂವತ್ಸರವನ್ನು ಉದಾರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದಾನಮಾಡುವ ಶ್ರೀಹರ್ಷನಂತಹ ರಾಜರು ಸಿಗುವದು ದುರ್ಲಭವು.

ಶ್ರೀಹರ್ಷನ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು— ಇವನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೇಟೆ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಈ ನೆವದಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ ಸಿಜವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕನೋಜದ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಹರ್ಷನೇ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದರು. ರಾಜ್ಯದ ಲೆಕ್ಕ-ಪತ್ರಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಖಾತೆಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಕಾಲಾಳುಗಳು, ಸವಾರರು, ರಥಗಳು, ಆನೆಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ದ್ದಿತು. ದಾಳಿಗಾರರ ಕಾಟವು ಆಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಬಾಣಭಟ್ಟ-ಹುವೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗರು ಬರೆದಿಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವದು.

ವಿದ್ಯೆಯ ಏಳೆ:— ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಸಂಪತ್ತಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ವಿದ್ಯೆಯ ಏಳೆಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡುವನು. ಬಹುಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಂನ್ಯಸ್ತವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಇದ್ದು ಅಧ್ಯಯನ ಅಭ್ಯಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಲಂದ, ಗಯಾ, ಪ್ರಯಾಗ. ಕನೋಜ ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದವು ನಾಲಂದದ ವಿದ್ಯಾಲಯವು

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು; ಇದು ಹತ್ತುಸಾವಿರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವ ದಂಥದೂ ಆರು ಅಂತಸ್ತುಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ನೂರು ಊರುಗಳು ಉಂಬಳಿಯಾಗಿದ್ದವು.

ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಬಾಣಭಟ್ಟ, ಶರದತ್ತ, ಜಯನೇನ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಜಯನೇನನ ವಿದ್ವತ್ತಿಗೆ ಮೋಹಿತನಾದ ಹರ್ಷನು ಆತನಿಗೆ ಎಂಬತ್ತು ಗ್ರಾಮಗಳ ಉಂಬಳಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಆಗ ನಿರವೇಕ್ಷಿಯಾದ ಆ ಜಯನೇನನು ದಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಸಮಾಜ ಸ್ಥಿತಿ:—ಹರ್ಷನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಹಗಮನವು ಗೌರವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಾಲವಿವಾಹವೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ವುನರ್ವಿವಾಹವನ್ನು ಶಿಷ್ಯರು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಜಾತಿಭೇದಗಳು ದೃಢವಾಗಿದ್ದವು ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯು ರೂಢವಾಗಿತ್ತು. ಈ ದೇಶದ ವ್ಯವಹಾರವು ಜಾನಾ-ಸುಮಾತ್ರಾ ದ್ವೀಪಗಳೊಡನೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳು ಸಾದಾತರದವಿದ್ದವು. ಧನಿಕರು ಜರದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪ್ರ.:—ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ಪುನರುದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಿದರು? ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೇಗೆ ಇದ್ದಿತು? ಅವರು ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ಪುನರುದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದುದು ಹೇಗೆ?

ಉ.:—ಮೊದಲು ಕುಸುಮಲಿ ಭಟ್ಟರು, ಬಳಿಕ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ಪುನರುದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೭ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದವರಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷಗಳುಂಟಾದವು. ರೊಕ್ಕಸ್ತರಾದ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ನೀತಿತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೋಷಿಸುವ ಭಾರವು ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ದೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅಹಿಂಸೆಯ ಅತಿ ರೇಕದಿಂದ ಸ್ವಂತದ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ವೇದವ್ರಾಮಾಣ್ಯ-ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಹಿಂದುಗಳು ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಹತ್ತಿದ್ದರು.

ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ:— ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆನಾಮ ವ್ರಾತದ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಒಂದು ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟರೆಂಬವರು ಹರ್ಷನ ಕಾಲದ ನಂತರ ತುಸು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದರು. ಇವರು ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದು ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಆ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ಇವರು ಬೌದ್ಧ ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ವೇದಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿ ನ್ಲುಂಟಾದ ಅನಾದರವನ್ನು ಕಳೆದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ಗೌರವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವೂ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯ ವೆಂದು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಲು ವ್ರಯಶ್ಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಅಹಿಂಸೆ, ಸಂನ್ಯಾಸ ಈ ತತ್ವಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ದ್ದದರಿಂದ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ರೂಢಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ:— ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಬುದ್ಧಿ ಶಾಲಿಗಳಾದ ಇವರು ಕೇರಳ ವ್ರಾತದ ನಂಬುದ್ರಿ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲ ದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದರು. ಕ್ರಿ ಶ. ೭೮೮. ಇವರು ಚಿಕ್ಕವರಿರುವಾಗಲೆ ಇವರ ಹಿರಿಯರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಇವರ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವು ನಡೆಯಿತು ಇವರು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳದೆ ಉಪಾಯದಿಂದ ತಾಯಿಯ ಅವಜ್ಞೆ ಪಡೆದು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದರು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಂಧ್ಯದ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದವಾದಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಸತ್ಪುರುಷರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಅವರಿಂದ ಸಂನ್ಯಾಸದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ದರು. ಬಳಿಕ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ಧರ್ಮ-ತತ್ವಜ್ಞಾನಗಳ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ವಂಡಿತರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಉಪ ನಿಷತ್ತು, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ವೇದಾಂತಸೂತ್ರ ಈ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಿಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆ ಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಶಾಂಕರ ಭಾಷ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವವು. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ, ಪಂಡಿತರಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೊಸ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ, ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ಪುನರುದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಾಹುರ್ಯ ದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಇವರ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬೌದ್ಧರೆಲ್ಲ ಹಿಂದು ಗಳಾದರು. ಧರ್ಮಜಾಗೃತಿಯ ಕಾರ್ಯವು ಅಖಂಡವಾಗಿ ನಡೆಯುವದು

ಅಗತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಭಾರತದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಶೃಂಗೇರಿಯ ಮಠವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವು.

ಈ ರೀತಿ ಅಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿ ವಯಸ್ಸಿನ ೩೨ ನೆಯ ವರ್ಷ ಹಿಮಾಲಯದ ಬದರಿಕೇದಾರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದವರು ಮರಳಿ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರ.:— ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಆದ ಪರಿಣಾಮವೇನು ?

ಉ.:— ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಇಲ್ಲದಂತಾದರೂ ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ವಿವರ— (೧) ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ವವು ಜನಪ್ರಿಯವಾದುದರಿಂದ ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತ ವಾದ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳು ಕಟ್ಟಾದವು. (೨) ಬುದ್ಧನ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆ ಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಂದುಗಳು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸ ಹತ್ತಿದರು. (೩) ಬೌದ್ಧರ ಬುದ್ಧ-ಧರ್ಮ-ಸಂಘಗಳಂತೆ ಬೃಹತ್-ವಿಷ್ಣು-ಮಹೇಶ್ವರ ಉವಾಸನೆಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. (೪) ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭವೆನಿಸುವ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಉದಯವಾಯಿತು. (೫) ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವು ಬಂದಿತು.

ಪ್ರ.:— ರಾಜಪುತ್ರರ ಉದಯದ ಬಗೆಗೂ ಈ ರಾಜಪುತ್ರರು ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಹಿಂದುಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯದ ಬಗೆಗೂ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ರಾಜಪುತ್ರರ ಉದಯ— ರಾಜಪುತ್ರರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶಜರು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಭರದಿಂದ ಹಬ್ಬುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಹಳ ಜನರು ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು. ವರ್ಣಸಂಕರವು ಬೇಡಾದವರಿಗೆ ಇದು ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ಸ್ಥಾನಾಂತರ ಹೊಂದಿ ಅರಣ್ಯಲಿ ನಿಂಧ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಇವರೇ ಮುಂದೆ ಶುದ್ಧ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಂಬ ದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ರಾಜಪುತ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದರು.

ರಾಜಪುತ್ರರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ:— ರಾಜಪುತ್ರರು ಒಳ್ಳೆಯ ಶೂರರೂ ಉದಾರರೂ ವಚನ ಪಾಲಿಸುವವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ

ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಾವು ಬಂದರೂ ಮೋಕ್ಷವು ಲಭಿಸುವದು; ಎಂದು ಅವರು ನಂಬುವರು. ರಾಜಪುತ್ರರು ಶಿವಭಕ್ತರು. ರಾಜಪುತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಶೂರರೇ. ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಕಾದಿದರು. ಮೀರಿದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಜೋಹರವನ್ನು ಮಾಡುವರು.

ಹರ್ಷಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಂತರ ರಾಜಪುತ್ರರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟರೂ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೂ ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮರಳಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೮ ನೆಯ ಶತಕದಿಂದ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಕದ ವರೆಗೆ ಈ ರಾಜಪುತ್ರರೇ ಕೈಕೊಂಡರು. ಅವರಿಮಿತವಾದ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಖ್ಯ ವ್ರಾಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಈ ವೀರರು ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿಸಿದರು.

ಪ್ರ.:—ವೀರಶೈವ ಮತದ ತತ್ತ್ವಗಳಾವವು ? ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಮತದಿಂದ ಸಮಾಜದ ಮೇಲಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳಾವವು ?

ಉ.:— ವೀರಶೈವ ಮತದ ತತ್ತ್ವಗಳು— ವೀರಶೈವರು ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದೈವತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ನಂಬುವರು. ಶಿವನೇ ಪರದೈವತವು. ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣಿಯಾದ ಜೀವನು ಶಿವನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವದೇ ಈ ಮತದ ಧ್ಯೇಯವು. ಈ ಧ್ಯೇಯದ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪಂಚ ಆಚಾರಗಳು, ಷಟ್ಪಾಸ್ಥಲಗಳು, ಅಷ್ಟ ಅವರಣಗಳು ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ.

ವೀರಶೈವ ಮತದಿಂದ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಆದ ಪರಿಣಾಮ— ಸಮಾಜತೆಯ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾಗಲು ಸಹಾಯವಾಯಿತು. ಉದ್ಯೋಗಭೇದದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಭಾವನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಮಠಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸು ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದು ಜನರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಇರಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ಕಾಯಕವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಉಪಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಎಂಬ ಈ ನಿಯಮದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗದ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ಒಲವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಲೆಂದು ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಾಡ

ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳೆ ಯುಂಟಾಯಿತು.

ಪ್ರ.:— ಫಾಹೈನ, ಹುನೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗ, ಮೆಗ್ನಾಸ್ಟೋನೀಸ ಇವರು ಯಾವ ದೇಶ ದವರು? ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಮತ್ತು ಏಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು? ಅವರು ವ್ಯಕ್ತ ಗೊಳಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಫಾಹೈನ — ಇವನು ಚೀನದೇಶದವನು. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಯಾತ್ರಿಗಾಗಿ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಗುವ್ರಮನೆತನದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಕ್ರಿ. ಶ. ೪೦೫ ರಿಂದ ೪೧೧ ರ ವರೆಗೆ ಅರು ವರ್ಷ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ್ದನು.

ಇವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ— ಜನರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾಗಿರುವರು. ಹಿಂದು ಗಳೂ ಬೌದ್ಧರೂ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಇರುವರು. ಇವರು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ. ಧನಿ ಕರು ದರಿದ್ರರಿಗಾಗಿ ಔಷಧಾಲಯಗಳನ್ನು ಇಡುವರು. ರಾಜರು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಭಾರವೆನಿಸುವ ಹಾಗೆ ಕರಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಿಕ್ಷೆಗಳು ಹಗುರಾಗಿದ್ದವು. ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರಸನ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳೂ ವಿಧವಾಂವರೂ ಇರುವರು. ಶಾಸ್ತ್ರಕಲೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಲ್ಲಿ ಇರುವವು.

ಹೂನೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗ— ಶ್ರೀಹರ್ಷನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೩೯ ರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಚೀನ ದೇಶದ ಯಾತ್ರಿಕನು. ಇವನು ಪುಲಕೇಶಿಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚ ರಿಸಿ ಇವನ ರಾಜ್ಯವೈಭವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವನು.

“ ಪುಲಕೇಶಿಯ ರಾಜ್ಯವು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೈಲು ಹಬ್ಬಿದೆ. ಪಟ್ಟಣದ ವಿಸ್ತಾರವು ಹನ್ನೆರಡು ಮೈಲು ಅದೆ. ಭೂಮಿಯು ಬೆಳೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಹವೆಯು ಸೆಕೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಜನರ ನೀತಿನಡೆವಳಿಕೆಗಳು ಮೆಚ್ಚುವಂಥವು. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ತನವು ಇವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸದ್ಗುಣವು. ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯುವವರಲ್ಲ. ಅಪಕಾರಮಾಡಿದವರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡುವವರೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ರಾಜನ ಹತ್ತಿರ ಸಾವಿಗಂಜದ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಶೂರರಿರುವರು. ಪುಲಕೇಶಿಯು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನವನೂ ದಯಾ ಳುವೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಇವನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕಾಯುವರು.”

ಎಂದು ಹುವೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗನು ಅಂದಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ, ಹುವೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗನಿಗೆ ಹರ್ಷನ ವರಿಚಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನು “ಹರ್ಷನ ರಾಜ್ಯ ಕಾರಭಾರವು ಏಕತಂತ್ರವೂ ಒಲಿಷ್ಕವೂ ಇದ್ದಿತು. ರಾಜನು ಪ್ರಜಾಹಿತದಕ್ಷ ನಾಗಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಖಾತೆಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಿಂದು-ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ವರಸ್ವರ ದ್ವೇಷ-ಅಸೂಯೆಗಳು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಜನರು ಸಂತುಷ್ಟರೂ ಸುಖಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕನೋಜ, ಮಧುರಾ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಉರ್ಜಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಕನೋಜದಲ್ಲಿ ನೂರು ವಿಹಾರಗಳೂ ಎರಡುನೂರೂ ಎಂಬತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳೂ ಇದ್ದವು.” ಎಂದಿರುವನು.

ಹುವೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗನು ನಾಲಂದದ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಐಯ್ದು ವರ್ಷ ಇದ್ದನು. ಈ ಯಾತ್ರಿಕನು ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಹರ್ಷನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಮೇರೆಯ ವರೆಗೆ ಉತ್ತಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಮೆಗ್ಸಾಸ್ಟೆನೀಸ— ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನ ನೇನಾವತಿಯಾದ ನೆಲ್ಯೂಕಸನು ಈ ಮೆಗ್ಸಾಸ್ಟೆನೀಸನನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಓಲಗಕ್ಕೆ ವಕೀಲನನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿದ್ದನು. ಈ ಮೆಗ್ಸಾಸ್ಟೆನೀಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಲೋಕಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುವನು. “ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ ನಗರವು ಗಂಗಾ-ತೋಣ ನದಿಗಳ ಕತ್ತರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನಗರದ ಸುತ್ತಲೂ ಕಂದಕವೂ ಭದ್ರವಾದ ಗೋಡೆಯೂ ಇದೆ. ೬೪ ಬಾಗಿಲುಗಳಿವೆ. ನಗರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಮೂವತ್ತು ಜನರದೊಂದು ಮಂಡಲವದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆರು ವಿಭಾಗಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒಂದೊಂದು ಶಾಖೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಒಪ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕಾರಭಾರವು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಸರಕಾರದ ಕರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಆಯಿತು. ಅದು ಊರ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿಯೂ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿಯೂ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪ್ರ.:— ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾಪಕರು ಯಾರು? ಅದು ಎಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು? ಮತ್ತು ಯಾವ ಯಾವ ದೇಶಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು?

ಉ.:— ಮಹಮ್ಮದ ವೈಗಂಬರರು ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮವನ್ನು

ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಧರ್ಮವು ಅರಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೨೨ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಸಿರಿಯಾ, ಇರಾಣ, ಇಜಿಪ್ಟ್, ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ, ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ, ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನ ಈ ದೇಶಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೂಡಿದವು.

ಪ್ರ.:— ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಗಳಾವವು? ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಗಳಾವವು?

ಉ.:— ಮು. ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಗಳು— (೧) ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ. ಆತನನ್ನು ನಿಜಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದು. (೨) ದುರ್ಯ್ಯಾಸನ—ದುರಾಚಾರಗಳಿಂದ ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವದು. (೩) ದಾನ ಮಾಡುವದು; ಮಕ್ಕಳು ಯಾತ್ರಿಮಾಡುವದು.

ಮು. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು—(೧) ಕುರಾನ್ ಶರೀಫ್ (ದೇವರ ವಚನ ಸಂಗ್ರಹ) (೨) ಹದೀಸ ಶರೀಫ್ (ವೈಗಂಬರರ ವಚನಗಳು). (೩) ಫಿಕ್ಕಾ (ಕುರಾನ್ ಮತ್ತು ಹದೀಸ್ ಇವುಗಳ ಅಧಾರದಿಂದ ಒರೆದ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳು) (೪) ಫತವಾ (ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.)

ಪ್ರ.:— ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದ ಮೊದಲನೆಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನು ಯಾರು? ಅವನು ಮಾಡಿದ ದಾಳಿಯ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ.:— ಕ್ರಿ. ಶ ೭೧೨ ರಲ್ಲಿ ಖಲೀಫರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ಕಾಸೀಮನೆಂಬ ಸರದಾರನು ೧೨ ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಧದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಸರಹದ್ದಿನ ಸರದಾರನಾದ ಮಹಮದ ಬಿನ್ ಹಾರೂನನು ೩ ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಕೂಡಿದನು. ದಾಹರನ ಮಗ ಜಯಸಿಂಹನು ಅರಬರೊಡನೆ ಕಾದಿ ನೋತು ಹತನಾದನು. ದಾಹರನ ಹೆಂಡತಿ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಕೊನೆಗೆ ಜೋಹರ ಮಾಡಿದಳು. ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ಕಾಸೀಮನು ಅಲೋರ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಿಂಧವನ್ನು ಖಲೀಫನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ಕಾಸೀಮನು ಮುಲ್ತಾನವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಚಿತ್ತೂರ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಬಪ್ಪಾ ರಾವಳನು ಅರಬರನ್ನು ತಡೆದು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆಗ ಮಹಮದ ಬಿನ್ ಕಾಸೀಮನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಸಿಂಧವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು.

ಪ್ರ.:— ಗಿಝನೀ ಮಹಮೂದನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಅಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರಿ.

ಉ.:— ಗಿಝನಿಯ ಮಹಮೂದ— (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೯೬—೧೦೩೦) ಇವನು ಸಬಕ್ತಗೀನನ ಮಗನು. ಇವನು ಜುಖಾರಾದ ಸುಲ್ತಾನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾದಿ ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಾನೇ ಸುಲ್ತಾನನೆಂದು ಆಳಹತ್ತಿದನು. ಮುಂದೆ ಇವನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕುಟ್ಟು ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಂವತ್ಸುಳ್ಳ ಈ ದೇಶದಿಂದ ಸುಲಿಗೆಯನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ನೆನದಿಂದ ೧೭ ಸರತಿ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಇದರಿಂದ ಆಪಾರವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೂಡಹಾಕಿದನು.

ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಕೀರ್ತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದಿತು. ಶೂರನೂ, ಸಮರ್ಥನೂ, ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಫಿರದೂಸಿ, ಅನ್ಸಾರಿ ಈ ಹೆಸರಾದ ಕವಿಗಳು ಇವನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ದ್ವೇಷವು ಇವನಲ್ಲಿದ್ದ ದುರ್ಗುಣವೆನ್ನಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಇವನ ವಿಷಯದ ತಿರಸ್ಕಾರವೇ ಇವನ ಅಧಿಕಾರವು ಮುಂದೆ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಳಿದುಹೋಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೩೦ ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಪ್ರ.:— ಮಹಮ್ಮದ ಘೋರಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಅವನ ಅಳಿಕೆಯನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿರಿ,

ಉ.:— ಮಹಮ್ಮದ (ಶಹಾಬುದ್ದೀನ) ಘೋರಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೭೨ ರಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗಿಝನಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಆಳಹತ್ತಿದನು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೯೧ ರ ವರೆಗೆ ಮೇಶಾವರ, ಮುಲ್ತಾನ, ಲಾಹೋರಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೆಲೆಸಿ ರಜಪೂತರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದನು. ಆಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪೃಥ್ವೀರಾಜ ಚವಾಣನೂ ಕನೋಜದ ಜಯಚಂದ ರಾತೋಡನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಎರಡೂ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಹಗೆತನವಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಹಮ್ಮದನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದನು. ಅವನಿಗೂ ಪೃಥ್ವೀರಾಜನಿಗೂ ಸ್ಥಾನೇಶ್ವರದ ಬಳಿಯ ತರಾಯನ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಮಹಮ್ಮದನು ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕನು. ಆಗ ಮಹಮ್ಮದನು ಕಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಪೃಥ್ವೀರಾಜನು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು!

ಮಹಮ್ಮದನು ವೃದ್ಧಿರಾಜನ ಸೇಡು ತೀರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮರು ವರುಷ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೯೨ ರಲ್ಲಿ ೨ ನೆಯ ಸರತಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯೊಂದಿಗೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿಬಂದನು. ಜಯಚಂದನು ಮಹಮ್ಮದನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾದನು. ರಜಪೂತರ ಒಡಕಿನ ಲಾಭ ಮಹಮ್ಮದನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ವೃದ್ಧಿರಾಜನು ನೋತು ಹತನಾದನು. ಹಿಂದುಗಳ ದುರ್ದಶೆಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ರಾಜ್ಯವು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಮಹಮ್ಮದನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಿಡದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೯೪ ರಲ್ಲಿ ಕನೋಜದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ, ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದ ಜಯಚಂದನನ್ನು ನೋಲಿಸಿ, ಕನೋಜವನ್ನು ಸುಲಿದು ಹಾಳುಮಾಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಮಹಮ್ಮದನು ಗುಜರಾಥ-ರೋಹಿಲಖಂಡಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಗೆದ್ದ ಸೀಮೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಗುಲಾಮನಾದ ಕುತುಬುದ್ದೀನನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಕುತುಬುದ್ದೀನನಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಅಧಿಕಾರವು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಆರುನೂರು ವರ್ಷ ನಡೆಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೫ ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದನ ಅಂತವಾಯಿತು.

೩. ಮಧ್ಯಕಾಲ

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೫—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೧೮)

(ಅ) ಪಠಾಣರಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೫—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೨೬)

ಪ್ರ.:— ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಿರುದ್ಧ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಅಪಜಯವಾಗಲು ಕಾರಣಗಳಾವವು ?

ಉ.:— (೧) ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಏಳಿಗೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ಜನತೆಯು ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಹತ್ತಿತು. ಇದರಿಂದ ಅರಸರ ಮೇಲಿನ ಬಿಗಿವು ತಪ್ಪಿ ಅನೇಕ ಆಯೋಗ್ಯ ಅರಸರು ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದರು. (೨) ರಾಜ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಿಂತ ರಾಜನ ಮಹತ್ವವೇ ಬೆಳೆದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ

ಭಾವನೆಯು ಲೋಕವಾಯಿತು. ಸೈನಿಕರು ರಾಜನಿಗಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವವರಾದ್ದರಿಂದ ರಾಜನು ಕಾಣದಂತಾಗಲು ರಣದಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. (೩) ಅಹಿಂಸೆ, ಸಂನ್ಯಾಸ ಇವುಗಳ ಅತಿರೇಕದಿಂದ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕುಂದಹತ್ತಿತು. ವರಚಕ್ರಗಳು ಬಂದಾಗ ಇಂಥವರು ಸಹಜವಾಗಿ ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. (೪) ರಾಜವುತ್ರರಿಗೆ ಇದಿರಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸ್ವಭಾವಾದಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಯುದ್ಧಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಾದ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಶತ್ರುಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಅಂಥ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ತಾವು ಆಹುತಿಯಾದರು. (೫) ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಧೂರ್ತರಲ್ಲದ ಅನೇಕರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಜಯವಾಯಿತು. (೬) ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ, ಹೊಸ ಹೊಸ ಯುದ್ಧಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತು, ಸುಧಾರಿಸಿದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪ್ರ.:— ಗುಲಾಮಿಮನೆತನದ ಸ್ಥಾವಕನು ಯಾರು ? ಈ ಮನೆತನವು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಆಳಿತು ? ಈ ಮನೆತನದ ಸುಲ್ತಾನಾ ರೇಜಿಯಳ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ.:— ಕುತುಬುದ್ದೀನನು ಈ ಗುಲಾಮಿ ಮನೆತನದ ಸ್ಥಾವಕನು. ಈ ಮನೆತನವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೬—೧೨೮೨ ರ ವರೆಗೆ ೮೨ ವರ್ಷ ಆಳಿತು.

ಸುಲ್ತಾನಾ ರೇಜಿಯಾ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೩೬—೧೨೩೯) ಇಲ್ತಮನ ತರುವಾಯ ಇವನ ಮಗನಾದ ರುಕ್ನುದ್ದೀನನು ಆಳಹತ್ತಿದನು. ಇವನು ಅಯೋಗ್ಯನಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವನ ತಂಗಿ ಸುಲ್ತಾನಾ ರೇಜಿಯಳು ಇವನನ್ನು ತಳ್ಳಿ ತಾನೇ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಇಲ್ತಮನು ಆಳುವಾಗ ಹಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಈಕೆಯು ತಂದೆಯ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಇಲ್ತಮನು—ನನ್ನ ತರುವಾಯ ಈಕೆಯೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಳೆಂದು ಹೇಳುವನು. ವೀರವುರುಷರಂತೆ ಈಕೆ ಉಡಿಗೆ—ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವಳು. ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿ ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಸ್ತ್ರೀಯಳ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇರಲೊಪ್ಪದ ತುರ್ಕಿ ಸರದಾರರು ಬಂಡನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಈ ಸರದಾರರ ಮುಖ್ಯನಾದ ಅಲೋನಿಯು ಈಕೆಯನ್ನು ನೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ರೇಜಿಯಳು ಅಲೋನಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು. ಸರದಾರರು ರೋಚ್ಚಿನಿಂದ

ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಹಾಕಿದರು. ಹೀಗೆ ರೇಜಿಯಳ ಆಳಿಕೆಯ ಕೊನೆ ಯಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೩೯.

ಪ್ರ.:— ಅಲ್ಲಾಉದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿಯ ವಿಜಯಗಳ ಬಗೆಗೂ ಅವನ ಆಡಳಿತದ ಬಗೆಗೂ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಉ.:— ಅಲ್ಲಾಉದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೯೬ ರಿಂದ ೧೩೧೫ ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದನು. ಇವರು ಖಿಲಜಿ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಕಕ್ಕನಾದ ಜಲಾಲುದ್ದೀನನು ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ವಿಂಧ್ಯಾದ್ರಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ದೇವಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ರಾಮದೇವರಾಯನನ್ನು ನೋಲಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾಮದೇವರಾಯನು ಯಲಿಚಪುರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಕಪ್ಪನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದನು. ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಾಉದ್ದೀನನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸರದಾರರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಕ್ಕನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮರುವರುಷ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೯೭ ರಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ಮೊದಲನೆಯ ದಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆದು ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆಟ್ಟಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಳಿ ಗುಜರಾಥದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ವಿಜಯಗಳುಂಟಾಗಲು ಅವನಲ್ಲಿ ಗರ್ವವು ಬೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅವನು ಒಮ್ಮೆ ತಾನು ಮೈಗಂಬರನಾಗಿ ಹೊಸಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿದನು! ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿಯ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನೆನಿಸಿ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಗೆಲ್ಲುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು!! ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ೨ ನೆಯ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನೆಂದು ಬಿರುದನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಬಿಟ್ಟನು!!! ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಧೀರನೊಬ್ಬನು “ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವದು ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವಲ್ಲ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವವನು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಬಿಗುವಿನಲ್ಲಿಡಬಾರದೇ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಾಉದ್ದೀನನು ಸಿಟ್ಟಾಗದೆ ಅವನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೦೦ ರಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು. ಚಿತ್ತೂರ ರಾಜ್ಯವು ಮುಖ್ಯವಿದ್ದದರಿಂದ ಅವನು ಚಿತ್ತೂರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಿಂಗನು ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಾಉದ್ದೀನನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಿಂಗನ ಕ್ಷಣನಾದ ಭೀಮಸಿಂಗನನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಪೆಂಡತಿಯಾದ ವದ್ವಿನಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವ ದಿಲ್ಲಿಂದನು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪದ್ಮಿನಿಯು “ ಪರಿವಾರಸಹಿತ

ವಾಳಯಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು” ಎಂದು ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದಳು. ಬಳಿಕ, ಒಳಗೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿದ್ದ ವೀರರುಳ್ಳ ಬುರುಕೆಹಾಕಿದ ಮೇಣೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರವ ಮೇಣೆಗಳೆಂದು ಕೇಳಿ ಅವನ್ನು ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದಳು ಅಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಸಾಧಿಸಿ ವೀರರು ಹೊರ ಬಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಭೀಮಸಿಂಗನನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ದಾಟಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನು ವಾರಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಮರುವರುಷ ಹುಚ್ಚು ಸನ್ನಾಹದೊಂದಿಗೆ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಚಿತ್ತೂರು ಕೈಬಿಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಲು ರಾಜವುತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲ ಜೋಹರ ಮಾಡಿದರು. ವೀರರು ಕಾದುತ್ತ ಮಡಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೩ ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೂರು ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೧೩ ರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನಿರುವಾಗಲೆ ಹಮೀರನೆಂಬ ವೀರನಿಂದ ಚಿತ್ತೂರಿಗೆ ಮರಳಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆಯಿತು.

ಆಗಾಗ್ಗೆ ದಾಳಿಮಾಡುವ ಮೊಗಲರನ್ನು ತಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನು ದೀವಲವುರವ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಲವಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೦೫ ರಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರು ಮೂರನೆಯ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಇವನು ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದನು.

ದಕ್ಷಿಣಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ವಿಜಯಗಳು— ಮೊದಲು ಹಿಂದು ಆಗಿದ್ದ ಮಲಿಕ್‌ಕಾಫರನು ಗುಜರಾಥದ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನ ಕೈಸೆರೆಯಾದನು. ಇವನ ವ್ರಾಮಾಣಿಕತನವನ್ನೂ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಕಂಡು ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನು ಇವನನ್ನು ನೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಮಲಿಕ್‌ಕಾಫರನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೦೭ ರಲ್ಲಿ ದೇವಗಿರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ರಾಮದೇವನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ರಾಮದೇವನು ಮಾಂದಲಿಕನಾಗಿರಲೋಪ್ಪಲು ಅವನನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ದೇವಗಿರಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಮುಂದೆ ರಾಮದೇವನ ಮಗ ಶಂಕರದೇವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದದರಿಂದ ಮಲಿಕ್‌ಕಾಫರನು ಎರಡನೆಯ ಸರತಿ ದೇವಗಿರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಶಂಕರದೇವನನ್ನು ಅತಿ ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಮಲಿಕ್‌ಕಾಫರನು ಒರಂಗಲ್ಲ, ದ್ವಾರಸಮುದ್ರಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯ ತನಕ ಸಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಹೇರಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು.

ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನಿಗೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದಿರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವವರು ಯಾರೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೆಸರಾದ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ಕೂಡ ಆಳಲಿಲ್ಲ. ಸೈನಿಕರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿತ ಸಂಬಳವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದನು ಅವರಿಗೆ ಕಾಳು-ಕಡೆಗಳು ಅಗ್ಗ ದೊರೆ ಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಗುಪ್ತಚಾರರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯ ಸುದ್ದಿ ಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕೂಡಲೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಿಂದು ಗಳನ್ನು ಅತಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆಯೊಳಗಿರುವದೇ ಅವನ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇವನು ಶೂರನೂ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಂತೆ ಕ್ರೂರನೂ ಸಂತಾಪಿಯೂ ಕಾಮಾಂಧನೂ ವರಧರ್ಮ ದ್ವೇಷಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನ ತರುವಾಯ ಇವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಳಾದುದಕ್ಕೆ ಇವನ ದುರ್ಗುಣ ಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಪ್ರಜಾಕ್ಷೋಭವೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಪ್ರ.:— ತಫಲಖ ಮನೆತನದ ಸ್ಥಾಪಕನು ಯಾರು ? ಇವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದನು ? ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಅರಸನು ಯಾವನು ? ಅವನ ಆಳಿಕೆಯ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಕೊಡಿ.

ಉ.:— ಮೊದಲು ವಂಜಾಬದ ಸುಭೇದಾರನಾಗಿದ್ದ ಗಯಾಸುದ್ದೀನ ತಫಲಖನು ಖಿಜಿ ಮನೆತನವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಖುಸುರುಖಾನ ನನ್ನು ಕೊಂದು ಸರದಾರರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇವನೇ ತಫಲಖ ಮನೆತನದ ಸ್ಥಾಪಕನು.

ತಫಲಖ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಫಿರೋಜಹ ತಫಲಖನು ಹೆಸರಾದ ಅರಸನು.

ಫಿರೋಜಹ ತಫಲಖನ ಆಳಿಕೆ—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೫೧—೧೩೮೮) ಮಹಮ್ಮದ ತಫಲಖನ ತರುವಾಯ ಅವನ ಕಕ್ಕನ ಮಗನಾದ ಫಿರೋಜನು ಸರದಾರರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮಹಮ್ಮದ ತಫಲಖನಿಂದ ನಷ್ಟಹೊಂದಿದವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರ ಹಾನಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟನು. ಬಡ ರೈತರ ಸಾಲದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಕೊಟ್ಟನು. ಕೈಬಿಟ್ಟ ಪ್ರಾಂತ ಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಇದ್ದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು ಹಿತಕರವೆಂದೆಣಿಸಿ ವಾಯವ್ಯಸೀಮೆ, ಬಹಮನೀರಾಜ್ಯ ಇವುಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಸಿಂಧ-ಬಂಗಾಲಗಳ ಸುಭಿದಾರರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅವರು ಮಾಂಡಲಿಕರಾದರು. ಇವನು ೧೮೦೦೦ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಸಾಕಿದ್ದನು.

ಫಿರೋಜಶಹನ ಸುಧಾರಣೆಗಳು — ಬೀಳು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಸಾಗು ಮಾಡಿಸಿ ಯಮುನಾ ಮತ್ತು ಸತಲಜ ನದಿಗಳಿಗೆ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಕೋಟಿ, ವಾಠಶಾಲೆ, ಔಷಧಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಉಪ್ಪು, ಕಾಯಿವಲ್ಲೆ, ಹುಲ್ಲುಬನ್ನಿ ಇವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಕರವನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಟ್ಟನು. ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಇವನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ !

ಪ್ರ.:— ತೈಮೂರನು ಮಾಡಿದ ದಾಳಿಯ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಕೊಡಿರಿ. ಚಂಗೀಝಖಾನನು ಯಾರು ? ಅವನ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ತೈಮೂರನ ದಾಳಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೯೮)—ಮನುಷ್ಯಜಾತಿಯ ಶತ್ರುಗಳೆನಿಸಿದ ಕ್ಷೌರರಲ್ಲಿ ಇವನೊಬ್ಬನು. ಇವನು ೧೩೩೬ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ೧೨ ವರ್ಷದವನಿರುವಾಗಲೇ ಯುದ್ಧವಾಡಹತ್ತಿದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಾಯವಾಗಿ ಇವನ ಕಾಲು ಕುಂಟು ಆಗಿದ್ದಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೬೯ ರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಕಂದದ ಅರಸನಾಗಿ ಬಳಿಕ ತುರ್ಕಸ್ಥಾನದಿಂದ ಅಫಘಾನಿಸ್ಥಾನದ ವರೆಗೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದ ಬಳಿಕ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು ಇವನು ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ದೇಶವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಕೊಲೆ-ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸುಡುತ್ತ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ೯೦ ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ತಳವೂರಿದನು. ಇದಿರಾದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಘೋರವಾದ ಕೊಲೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವಾರವಾದ ಸಂವತ್ಸರವನ್ನು ಸುಲಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಿರತ, ಹರಿದ್ವಾರ, ನಾಗರಕೋಟೆ, ಜಮ್ಮು ಇವುಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟನು. ಸೆರೆಯಾಳುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ೧೫ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲಿನವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಕಂದದ ಕಡೆಗೆ ಗೊಂದಲ ವೆದ್ದ ಸುದ್ದಿ ಬಂದದರಿಂದ ಸಯ್ಯದ ಖಜರಖಾನನನ್ನು ಪಂಜಾಬಕ್ಕೆ ಸುಭೇದಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅತ್ತ ಸಾಗಿ ಹೋದನು.

ಚಂಗೀಝಖಾನ— ಇಲ್ತಮಶಹನು ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಅತ್ತ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಚಂಗೀಝಖಾನನೆಂಬೊಬ್ಬ ಶೂರನು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು

ಮೋಂಗಲರೆಂಬ ಕ್ರೂರ ಜನಾಂಗದವನು. ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದಿಂದ ಚೀನದ ವರೆಗೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಗಿರ್ದುನಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನು. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೂ ಅವನ ದಾಳಿಯಾಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದಿತು. ಇಲ್ಲಮನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಇವನನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದನು. ಚಂಗೀರ್ದು ಖಾನನು ಅತಿ ಕ್ರೂರನಾಗಿದ್ದು ಇವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೧ ಕೋಟಿ ೪೦ ಲಕ್ಷ ಜನರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಧರ್ಮ-ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರಿಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದನು. ಈ ನರರಾಕ್ಷಸನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೨೭ ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಪ್ರ.:— ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕನು ಯಾರು? ಆ ರಾಜ್ಯವು ಎಂದು ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು? ಆ ರಾಜ್ಯವು ಮುರಿದು ಉಂಟಾದ ರಾಜ್ಯಗಳೆಷ್ಟು? ಅವು ಯಾವವು? ಅವುಗಳ ರಾಜಧಾನಿಗಳಾವವು?

ಉ.:— ಮಹಮ್ಮದ ತಘಲಖನು ದೌಲತಾಬಾದದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಹಸನ ಉರ್ಫ ಜಾಫರಖಾನನನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಮುಂದೆ ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೪೬ ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಆಳಹತ್ತಿದನು. ಇವನೇ ಬಹಮನೀ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕನು.

ಬಹಮನೀ ರಾಜ್ಯವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೫೬ ರ ವರೆಗೆ ನಡೆದು ಮುಳುಗಿತು. ಈ ರಾಜ್ಯವು ಇಮಾದಶಾಹಿ, ನಿಜಾಮಶಾಹಿ, ಕುತುಬಶಾಹಿ, ಬರೀದಶಾಹಿ, ಆದಿಲಶಾಹಿ ಎಂಬ ಐದು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಯಿತು.

ಈ ಐದು ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜಧಾನಿಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಎಲಿಚಪುರ, ಅಹಮ್ಮದನಗರ, ಗೋವಳಕೊಂಡ, ಬೇದರ, ವಿಜಯಪುರ ಎಂಬವುಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಪ್ರ.:— ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗೆ ಇದ್ದಿತು? ಅದರ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಯಾರು ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು? ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವೈಭವವು ಯಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಖರಕ್ಕೇರಿದ್ದಿತು? ಹೇಗೆ?

ಉ.:— ವಿಜಯನಗರದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಿತಿ— ಖಿಲಜಿ ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಮಲಿಕ್ಕಾಫರನು ದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೦೬ ರಿಂದ ೧೩೧೦ ರ ವರೆಗೆ ದೇವಗಿರಿ, ಒರಂಗಲ್ಲು, ದಲ್ಲಾಸಮುದ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ,

ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಕೊಲೆ-ಸುಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಹೇರಳ ಸಂವತ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆದೊಯ್ದನು. ಹಿಂದಿನ ಅರಸರು ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಲಾತ್ಕಾರ-ಧರ್ಮಹಿಂಸೆಗಳನ್ನುಂಟು ಇವರೇದೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಇಂಥ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಸಂಗವು.

ಕಾಪೂರನ ಈ ಭೀಕರ ಆಘಾತದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣವು ಹೌಹಾರಿತು. ಜನರು ಉಪಾಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಹುಕ್ಕ (ಹರಿಹರ), ಬುಕ್ಕ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ವೀರರೂ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೧೯—೧೪೪೬ ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ವೃಂಧೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ವೈಭವಶಿಖರವನ್ನು ನಿಲುಕಿದ್ದಿತು. ಇವನು ತುರ್ಕೀ ವೀರರನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇವನು ಶೂರನೂ ಚತುರನೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯವನೂ ವಿದ್ಯೆಯ ಅಭಿಮಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ವ್ಯಾಪಾರ-ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಉರ್ಜಿತವನ್ನೆಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ವಿದ್ಯೆ-ಕಲೆಗಳಿಗೆ ವಿಜಯನಗರವು ತಾರಮನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ನಿಕೋಲೋ ಕಾಂಟಿಯು—“ ವಿಜಯನಗರದ ಸುತ್ತಳತೆ ೬೦ ಮೈಲು ಅದೆ. ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಗಳು ಬಹಳ ಭದ್ರವಾಗಿವೆ. ರಾಯನಂಥ ಪ್ರತಾಪ ಶಾಲಿಯು ಬೇರೆ ಯಾವನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆ-ಸಮಾರಂಭಗಳು ಬಹಳ ಸಡಗರದಿಂದ ಜರುಗುತ್ತಿರುವವು ” ಅಂದಿರುವನು.

ಮತ್ತು ಅಬ್ದುಲ್ ರಜಾಕನು—“ ಈ ರಾಯನ ವಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನೂರು ಬಂದರಗಳಿರುವವು. ಹನ್ನೊಂದುಲಕ್ಷ ಸೈನಿಕರಿರುವರು. ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಹೋಲುವ ನಗರವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ! ಈ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಬಲವಾದ ಕೋಟೆಯಿದೆ. ವೇಟಿಯ ಬೀದಿಗಳು ಅಗಲಾಗಿಯೂ ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಅವೆ. ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂವುಗಳೇ ಕಾಣುವವು. ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ದಿನಾಲು ಬೈಲಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವದು. ಬೆಳ್ಳಿ-ಒಂಗಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ನೆಲಮನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವೆ. ಅರಮನೆ, ಟೆಂಕಸಾಲೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಕಟ್ಟಾಳು

ಗಳು ಸೆಜ್ಜಾಗಿರುವರು. ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿರುವದು.” ಎಂದು ಬರೆದಿರುವನು.

ಪ್ರ.:— ಪಾನಿವತ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲು ಕಾರಣಗಳಾವವು.

ಉ.:— ಬಾಬರನು ಒಂದುದಿನಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನಾಡಿ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಗತನವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಅವನ ಸೈನ್ಯದ ರಚನೆಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಯುದ್ಧಪದ್ಧತಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದವು. ಅಜಸ್ರವಾದ ತೋಪುಗಳು ಅವನಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇಬ್ರಾಹಿಮನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ರಾಹಿಮನು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿದನು. ಆದರೂ ಬಾಬರನು ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೇ ಇಬ್ರಾಹಿಮನ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಪ್ರ.:— ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಕದ ಆರಂಭದ ಕಾಲವು ಜಗತ್ತಿನ ಮಹತ್ವದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಅದು ಹೇಗೆ?

ಉ.:— ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವರಾಣ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು-ಅಳಿದು ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯು ಗೋಲ ರೂಪವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಶೋಧವಾಯಿತು. ಯುರೋಪದವರಿಗೆ ಅಮೇರಿಕೆಯ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶವು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಯುರೋಪದಲ್ಲಿಯ ಜನರು ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನ, ಉದ್ಯೋಗ, ಸಾಹಸ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯ ಹತ್ತಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ನಾವಿಕರು ಭೂಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಜಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ೧೬ ನೆಯ ಶತಕದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಜಗತ್ತಿನ ಮಹತ್ವದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳುವರು.

(ಬ) ಮೊಗಲರ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೧೬—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೦೭)

ಪ್ರ.:— ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದಿತು; ಎಂಬದನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ. (೧೯೩೨)

ಉ.:— ಆಗ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಡಿ ಮನೆತನದ ಇಬ್ರಾಹಿಮಖಾನನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಅಳಿಕೆಗೆ ಜನರು ಬೇಸರಗೊಂಡಿದ್ದರು.

ಪಂಜುಬದ ಸುಭೇವಾರನಾದ ದೌಲತಖಾನ ಲೋಡಿಯು ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಇಬ್ರಾಹಿಮಖಾನನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಬಾಬರನಿಗೆ ಜೇಳಿ ಕಳುಹಿದನು. ಲಾಹೋರ, ಮಾಳವಾ, ಗುಜರಾಥ, ಬಂಗಾಲ, ಖಾನ್‌ದೇಶ, ಅಹಮ್ಮದನಗರ, ಗೋವಳಕೊಂಡ, ವಿಜಾಪುರ ಇವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಫಗಾನ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ರಾಣಾಸಂಗರಾಜನು ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಡೆಯನಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಇಬ್ರಾಹಿಮ ಲೋಡಿಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತನಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಾಬರನಿಗೆ ವತ್ರಬರೆದನು.

ವರಾಣ ಅರಸರ ಕ್ರೂರ ಆಳಿಕೆಯಿಂದ ಜನರು ಸಂತ್ರಸ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಜೀವಿತ-ವಿತ್ತ-ಧರ್ಮಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಚಿಂತೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು.

ವರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬಾಬರನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು ಸಹಜ.

ಪ್ರ.:—ವರಾಣ ಅಳಿಕೆಯ ಸಿಂಹಾಸನೋಕ್ತನದ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೬-೧೫೨೬ ರ ವರೆಗೆ ಮೂರುನೂರು ಇಸ್ವತ್ತು ವರ್ಷ ವರಾಣ ಅರಸರ ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಈ ವರಾಣ ಅರಸರು ಹಿಂದಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನರಂತೆ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಶೂರರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲ ಅರಸರು ಕ್ರೂರರೂ ದುರಾಗ್ರಹಿಗಳೂ ಎನಿಸಿದರು. ವರಾಣ ಸರದಾರರ ಒಲವಿನಂತೆಯೇ ಇವರು ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸು ದುರ್ಬಲನು ಇಲ್ಲವೆ ಅಪ್ರಿಯನು ಆಗಲು ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲನಾದವನು ಅವನನ್ನು ತಳ್ಳಿಬಿಡುವನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳನ್ನು ಬಹುಶಃ ವಂಜಾಬದ ಸುಭೇದಾರರೇ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುತ್ತ ಬಂದರು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಂದ ಯಾರೂ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಗಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಫಗಾನ ಸರದಾರರ ಒಲವೇ ಹಿಂದುಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಹಿತದಕ್ಷನೂ ಪಾವಭೀರುವೂ ಅದೆ ಫಿರೋಜನು ಸಹ ಹಿಂದುಗಳ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರ.:—(ಅ) ಶೇರಶಾಹನು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಯಾವವು?

(ಅ) ಶೇರಶಾಹನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಅಕಬರನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂಬುದು ಹೇಗೆ ?

ಉ. :— (ಅ) ಸುಧಾರಣೆಗಳು— ಇವನು ತನ್ನ ಐದೇ ವರ್ಷಗಳ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಬಲಿಕೆಗೂ ಜನರ ಹಿತಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸುಭಿ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಬಂಡಾಯವನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವ ಸುಭೇದಾರರ ಕಾಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಸರಕಾರ ಎಂಬ ವಿಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷೇದಾರ, ಮುನ್ಸೀಫ್, ಪೋತದಾರ, ಕಾರಕೂನ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ವಿಭಾಗದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯು ಮತ್ತು ಘೌಜದಾರಿ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯು ಇವು ಶಿಕ್ಷೇದಾರನ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಳು. ಮುನ್ಸೀಫನು ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಯ ಸಂಬಂಧದ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವನು ತೆರಿಗೆ ಎತ್ತುವ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಬರುವನು. ಪೋಲೀಸರು ಕಳವು, ಸುಲಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಆಗದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಡುವರು.

ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಆಳಿದು ನಿಯಮಿತವಾದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ರೈತರಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಬರೆಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟನು. ರೂವಾಯಿ ಎಂಬ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಮುದ್ರಿಸಿ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು. ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲು ಗಿಡಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಟಪಾಲು ಮುಟ್ಟಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ತೂಕ-ಆಳತೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು.

ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಉಂಬಳಿ ಹಾಕಿಕೊಡುವ ವದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಅವರ ಸಂಬಳ, ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕ್ರಮ, ಭತ್ತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಸೈನಿಕರನ್ನು ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆಗಳಿಂದ ಕ್ರಮಾಂಕಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಇಡಿಸಿದನು. ಸೈನಿಕರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕಾಟ ತಟ್ಟದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಟ್ಟನು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಚಾರರನ್ನಿಟ್ಟನು.

(ಆ) ಶೇರಶಾಹನ ಯೋಗ್ಯತೆ—ವರಾಣ ಅರಸರ ಉಗ್ರವಾದ ಆಳಿಕೆಯ ನಂತರ ಮತ್ತು ಅಕಬರನಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಶೇರಶಾಹನು ಉತ್ತಮ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಇವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನ ದಿಶ್ಚೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು. ಇವನು ಸಮರ್ಥನೆಂದೇ ತಿಳಿದು, ಅಣ್ಣನಾದ ಹುಮಾಯೂನನನ್ನು ಕಾಡಿದ ಕಾಮರಾನನು ವಂಜಾಬಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಇವನು ಶೂರನೂ ನುಮಿಚಾರಿಯೂ ನುರಿತ ಸೇನಾಪತಿಯೂ ಅನುಭವಿಕ ಮುತ್ಸದ್ಧಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯ ವರೆಗೆ ಬೇಸರಗೊಳ್ಳದೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವನು. ಕೈಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇವನ ದರ್ಪವಿತ್ತು. ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸದೆ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಶೇರಶಾಹನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಅಕಬರನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು.

ಪ್ರ.:—ಹುಮಾಯೂನನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು? ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮರಳಿ ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು?

ಉ.:—ಹುಮಾಯೂನನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿ—ಬಾಬರನು ನಾಲ್ಕೇ ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ ಮರಣ ಹೊಂದಲು ಹುಮಾಯೂನನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆದಮಂದ ತಂದೆಯು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಭಾರವು ಇವನ ಮೇಲೆಯೇ ಬಿದ್ದಿತು. ಕಾಮರಾನ, ಹಿಂಡಾಲ, ಅಸ್ಕರಿ ಇವರು ಇವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಬದಲು ಇವನ ವೈರಿಗಳಾದರು. ಕಾಮರಾನನಂತು ಕಂದಹಾರ, ವಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಆಳಹತ್ತಿದನು. ಹಿಂಡಾಲ, ಅಸ್ಕರಿ ಇವರು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಂಡುಗಾರರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು, ಹೀಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿರೋಧಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ಬಲಗೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವುಂಟಾಯಿತು. ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಷೇರಖಾನನೆಂಬ ಅಫಘಾನ ಸರದಾರನು ಪ್ರಬಲನಾದನು. ಗುಜರಾಥದ ಬಹದ್ದೂರಶಾಹನು ಹೊತ್ತುಸಾಧಿಸಿ ಮಾಳವವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಅವನಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವ ಆಶೆಯಿದ್ದಿತು.

ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಷೇರಖಾನನು ಜೋನಪುರ ಬಿಹಾರಗಳ ಗಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಚುನಾರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುಂದಡಿ ಇಡಹತ್ತಿ

ದ್ದನು. ಆಗ ಹುಮಾಯೂನನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಷೇರ ಖಾನನು ಶರಣು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಹುಮಾಯೂನನು ಆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದನು. ಬಳಿಕ ಗುಜ ರಾಥದ ಬಹದ್ದೂರರಾಹನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಅವನನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿ ಅಸ್ಸರಿಯನ್ನು ಗುಜರಾಥದ ಸುಭೆವಾರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಹುಮಾಯೂನನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವದೊಂದೇ ತಡ ಬಹದ್ದೂರರಾಹನನು ಮರಳಿ ಬಂದು ಅಸ್ಸರಿ ಯನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ ಗುಜರಾಥ ಮತ್ತು ಮಾಳವ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಇದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಷೇರಖಾನನು ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಲಿಸಿ ಚುನಾರ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಹುಮಾಯೂನನನ್ನು ಇದಿರಿಸಲು ಸಜ್ಜಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಹುಮಾ ಯೂನನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅವನು ಚುನಾರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗಂಗೆಯ ದಂಡಿಗುಂಟ ಬಿಹಾರ, ಬಂಗಾಲ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಗೌಡಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯಹತ್ತಿದನು. ಷೇರಖಾನನು ಮಾತ್ರ ಹುಮಾಯೂನನು ದಿಲ್ಲಿ ಯಿಂದ ಒಡುಡೂರ ಇರುವ ಹೊತ್ತನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಬನಾರಸ, ಚುನಾರ, ಕನೋಜಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಇರುವ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಂಬಂಧ ವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ಅಸ್ಸರಿಯೂ ಕಾಮರಾನನೂ ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಡೆತನ ಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳಾಡ ಹತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಎಚ್ಚರ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿ ಬರುವಾಗ ಷೇರಖಾನನು ಅವನನ್ನು ಬಕ್ಸಾ ರದ ಹತ್ತಿರ ತಡೆದನು. ಯುದ್ಧವಾಡಿ ಹುಮಾಯೂನನು ಸೋತು ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬನು ಒಬ್ಬ ಬಿಸ್ತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೯. ಮರುವರುಷ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಷೇರ ಖಾನನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಸೋತು ನಿರಾಶನಾಗಿ, ನೆರವಿಗಾಗಿ ಕಾಮರಾನನ ಕಡೆಗೆ ಹೋದನು. ಷೇರಖಾನನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಡೆಯನಾದನು. ಹೀಗೆ ಹುಮಾಯೂ ನನು ತನ್ನ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಗೆ ಎರವಾದನು.

ಹುಮಾಯೂನನು ಮರಳಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದು — ಹುಮಾ ಯೂನನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ನೆರವಿನ ಆಶೆಯಿಂದ ಸಿಂಧ, ಮಾರವಾಡ, ಪಂಜಾಬ, ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಇರಾ

ಣಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಯಾರೂ ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇರಾಣದ ಅರಸನಾದ ಶಾಹತಾಹಮಾಸ್ಪನು ಶಿಯಾವಂಧವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಕರಾರಿ ನಿಂದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿದನು. ಸುನ್ನೀವಂಧವ ಹುಮಾಯೂನನು ನಿರುಸಾಯನಾಗಿ ಶಿಯಾವಂಧವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಶಹಾನು ಕೊಟ್ಟ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಕಾಬೂಲದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೫ ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದು ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹತ್ತುವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೫ ರಲ್ಲಿ ವಂಜಾಬದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಸರಹಿಂದದ ಹತ್ತರ ಷೇರಶಾಹ ಮನೆತನವನ್ನು ನೋಲಿಸಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಡೆಯನಾದನು

ಪ್ರ.:— ಅಕಬರನ ರಾಜ್ಯವೃದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ಅದು ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಲು ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ. (೧೯೪೦)

ಉ.:— ಅಕಬರನ ರಾಜ್ಯವೃದ್ಧತಿ — (ಅ) ಅಧಿಕಾರಿಗಳು — ಅಕಬರನು ತನ್ನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೫ ಸುಭೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿ ಯೊಂದು ಸುಭೆಗೆ ಸುಭೇವಾರನೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸುಭೆಯು ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಕೆಲವು ಪರಗಣೆ ಅಥವಾ ಮಹಾಲುಗಳನ್ನೂ ಪರಗಣೆಯು ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿ ದ್ದವು. ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಧಾನನು ಆ ಆ ಖಾತೆಗಳ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಚಾರ ದಿಂದಲೂ ಬಾದಶಹನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲ ಕಾರಭಾರವನ್ನೂ ಸುಭೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಸಾಗಿಸುವನು. ಸುಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಆ ಖಾತೆಗಳ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು ಅವರು ಸುಭೇದಾರನ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ದ್ದರು. ಅಕಬರನು ಉಂಬಳಿಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಎಲ್ಲ ನೌಕರರಿಗೆ ಸಂಬಳವನ್ನೇ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದನು. (ಬಿ) ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿ — ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ದ್ದನು. ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಕೊನೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮರಣ ದಂಡನೆಗೆ ಬಾದಶಹನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ಅವಶ್ಯ ವಾಗಿದ್ದಿತು. (ಕ) ಸೈನ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ — ಅಕಬರನ ಸೈನ್ಯವು ೪೫ ಸಾವಿರ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರಿಂದಲೂ ೫ ಸಾವಿರ ಆನೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದಿತು.

ಕಾಲಾಳುಗಳ ಸಂವ್ಯಯಂತೂ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದಿತು. ಮನಸಬದಾರರೆಂಬವರು ೧೦ ರಿಂದ ೧೦೦೦ ಕುದುರೆಸವಾರರ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ೭ ಸಾವಿರಗಳ ಮೇಲಿನ ಮನಸಬದಾರಿಕೆಯು ಅರಸುಮನೆತನದವರಿಗೂ ನಂಬುಗೆಯ ಸರದಾರರಿಗೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೈನ್ಯವಲ್ಲದೆ ದಖಿಲಿ, ಅಹಾಡಿ ಎಂಬ ಬೇರೆ ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳಿದ್ದವು. ಮೊದಲಿನದನ್ನು ಅಕಬರನು ಸ್ವತಃ ತಯಾರಿಸಿ ಮೀರದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಎರಡನೆಯದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾದ ನಾಗರಿಕರ ಸೈನ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅದು ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. (ಢ) ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ—ಮೊದಲು ಷೇರಾಹನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ರಾಜಾ-ತೋಡರಮಲ್ಲನು ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸುಫಾರಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಅಳೆದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೇರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದನು. ಭೂಮಿಯ ಕಸುವು, ನೀರಿನ ಅನುಕೂಲ ಇವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದನು. ಚೊಕ್ಕು ಉತ್ಪನ್ನದ ಮೂರರಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲು ಕಂದಾಯವು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಿತು. ರೈತರು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಹಣವನ್ನಾಗಲಿ ಕಾಳುಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕಂದಾಯವೆಂದು ಕೊಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೀಳು ಭೂಮಿಗಳ ಸಾಗುವಳಿಯವರಿಗೆ ಸಾಲದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. (ಇ) ಪ್ರಜಾಹಿತದ ಕಾರ್ಯಗಳು—ಸತಿ ಹೋಗುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿದನು. ಜಜಿಯಾ ಕರವನ್ನೂ ಯಾತ್ರಿಕರ ಮೇಲಿನ ತಲೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಕಿತ್ತಿಹಾಕಿದನು. ಅನೇಕ ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಶಿಬ್ಬಕಲೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟನು. ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟು ಸಿಕ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸುಖಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟನು.

ಈ ಬಗೆಯ ರಾಜಕೀಯ-ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿದ್ಯಾವಿಷಯಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಇವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಬಲಗೊಂಡು ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ಇವನ ಉತ್ತಮವಾದ ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಜಾಹಿತ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಇವುಗಳ ಬಲದಿಂದಲೇ ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಒಳ್ಳೆಯ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು.

ಪ್ರ.:— ಶಹಾಜಹಾನನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಅರಸರ ವೈಭವವು ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು; ಎಂಬದನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿರಿ,

ಇಲ್ಲವೆ

ಶಹಾಜಹಾನನ ಅಳಿಕೆಗೆ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುವರ್ಣಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಅದೇಕೆ ? (೧೯೩೭)

ಉ.:— ಅಕಬರನ ಧೋರಣಿ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವೃದ್ಧಿ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಒಳ್ಳೆಯ ವೈಭವವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಜಹಾಂಗೀರ ಮತ್ತು ಜಹಾಜಹಾನ ಇವರು ಅಕಬರನ ಧೋರಣಿ ಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆದದರಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವೈಭವವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ನಡೆಯಿತು. ಶಹಾಜಹಾನನು ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯೂ ಸಹಿಷ್ಣುವೂ ಆಗಿದ್ದದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯು ನೆಲೆಸಿತು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರದ ದಾಳಿಗಾರರ ಬಾಧೆಯೂ ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟು ತಾಜಮಹಾಲ, ಮೋತಿಮಸೀದಿ, ದಿವಾಣ ಈ ಖಾನ, ದಿವಾಣ ಈ ಆಮ್ ಮೊದಲಾದ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾದ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ೩ ಕೋಟಿ ರೂವಾಯಿ ಬೆಲೆಯ ಮಯೂರಾಸನ ಎಂಬ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟು ಹಣ ವೆಚ್ಚವಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಇವನ ಖಜಾನೆಯಲ್ಲಿ ೨೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಶಿಲುಕು ಇದ್ದವು. ದೇಶವು ಸಂವತ್ತು, ವ್ಯಾವಾರ, ಉದ್ಯೋಗ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಆದದರಿಂದ ಶಹಾಜಹಾನನ ಅಳಿಕೆಯು ಮೊಗಲ ಅರಸರ ಸುವರ್ಣಕಾಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು.

ಪ್ರ.:— ಬಾಬರ, ರಾಣಾಸಂಗರಾಜ, ಶೇರಶಾಹ, ಬಹರಾಮುಖಾನ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಜಯಮಲ್ಲ, ಮುಮತಾಜಮಹಾಲ, ಮೀರಜುನ್ಸಾ, ರಾಜಾ ಛತ್ರಸಾಲ, ಸಯ್ಯದ ಬಂಧುಗಳು, ನಾದೀರಶಾಹ, ಗುಲಾಮಕಾದರ, ಗುರು ನಾಸಕ, ಗುರುಗೋವಿಂದಸಿಂಗ ಇವರು ಯಾರು ಎಂಬದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಿ.

ಉ.:— (೧) ಬಾಬರ— ಮೊಗಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೨೬)

(೨) ರಾಣಾಸಂಗರಾಜ — ವೀರ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಅಜ್ಜನು. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೨೭ ರಲ್ಲಿ ಬಾಬರನನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ಕಾದಿ ಮಡಿದನು.

(೩) ಶೇರಶಾಹ — ಇವನು ಮೊದಲು ಶೀರಖಾನನು. ಹುಮಾಯೂನನನ್ನು ನೋಲಿಸಿ ಓಡಿಸಿ, ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ ಮನೆತನದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

(೪) ಬಹರಾಮಖಾನ — ಅಕಬರನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸಂರಕ್ಷಕನು; ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅಕಬರನಿಂದ ಕಡೆಗಾದನು. ಕೊನೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೧.

(೫) ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ — ರಾಣಾಸಂಗನ ಮೊಮ್ಮಗನು. ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು ಇಷ್ಟತ್ತು ವರ್ಷ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಕಾದಿದನು. ಉದೇವುರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಕೊನೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೯೭.

(೬) ಜಯಮಲ್ಲ — ಉದಯಸಿಂಗನ ನಂಬುಗೆಯ ಶೂರ ಸರದಾರನು. ಕೋಟಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಕಬರನಿಂದ ಹತನಾದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೭.

(೭) ಮುಮತಾಜಮಹಾಲ — ಶಹಾಜಹಾನನ ಹೆಂಡತಿ. ಈಕೆಯ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅತಿ ಸುಂದರವಾದ ತಾಜಮಹಾಲ ಎಂಬ ಗೋರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

(೮) ಮೀರಜುಮ್ಲಾ — ಇವನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಶೂರ ಸರದಾರನು. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸಹಾಯಕನು. ಕೊನೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೩.

(೯) ರಾಜಾಘ್ರತ್ರಸಾಲ — ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಅರಸು. ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಮೊಗಲರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡನು.

(೧೦) ಸಯ್ಯದ ಬಂಧುಗಳು — ಔರಂಗಜೇಬನ ಸಂಬಂಧಿಕರು. ಇವರ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಾಲ್ವರು ಬಾದಶಹರು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಸಯ್ಯದ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಕಿಂಗ್ ಮೇಕರ್ಸ್ ಎಂದರೆ ಅರಸರನ್ನು ಆರಿಸುವವರು ಎಂಬ ಹೆಸರು.

(೧೧) ನಾದಿರಶಾಹ— ಇರಾಣದ ಲರನನು. ಅತಿ ಕ್ರೂರನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೯ ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಭೀಕರವಾದ ಕೊಳ್ಳೆ-ಕೊಲೆ-ಸುಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

(೧೨) ಗುಲಾಮ ಕಾದರ— ರೋಹಿಲ ಖಂಡದ ನಜೀಬಖಾನನ ಮೊಮ್ಮಗನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಾದ ೨ ನೆಯ ಶಹಾ ಅಲಮನನ್ನು ಕಾಡಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೀಳಿಸಿದನು.

(೧೩) ಗುರುನಾಸಕ— ಸೀಖ ಧರ್ಮದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನು. ಹಿಂದು-ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಧರ್ಮದ ನೆವದಿಂದ ಕಾದುವುದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ರನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನು.

(೧೪) ಗುರುಗೋವಿಂದ ಸಿಂಹ— ಇವನು ಸೀಖರ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಗುರುವು ಇವನು ಸೀಖರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಳೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನು. ಆಗಿನಿಂದ ಸೀಖರು ಸಿಂಹ ಅಥವಾ ಸಿಂಗ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ಕೂಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಮುಂದೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಸೀಖರನ್ನು ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಅವನು ಗುರುಗೋವಿಂದ ಸಿಂಗನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸರಹಿಂದದಲ್ಲಿ ನೆರೆಹಿಡಿಸಿ ಹುಗಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸೀಖರು ರೋಚಿಗೊದ್ದರು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಇವರೊಡನೆ ಕಾದಿ ಕಾದಿ ಸಿರಾಶನಾದನು. ಮುಂದೆ ಗೋವಿಂದ ಸಿಂಗನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಾಗ ನಾಂದೇಡದಲ್ಲಿ ಅಫಗಾನರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೦೮. ಅವನ ಸ್ಮಾರಕಕ್ಕಾಗಿ ನಾಂದೇಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಯಾತ್ರೆಯಾಗುವದು.

ಪ್ರ.:— ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಳಿಗಾಲದ ಕಾರಣಗಳಾವವು ?

ಉ.:— (೧) ಆಳುತ್ತಿರುವ ಬಾದಶಹನು ಸತ್ತವರವಾಯಿ ಇಂಥ ವರೇ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಲಹಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. (೨) ಔರಂಗಜೇಬನ ಧರ್ಮಾಂಧತೆಯು ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಸಿಯಾ ವಂಥದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಸೀಖರು, ಜಾಟರು, ರಾಜಪುತ್ರರು, ಮರಾಠರು ಮೊಗಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಗೆಗಳಾದರು. (೩) ಔರಂಗಜೇಬನ ತರುವಾಯ ಬಾದಶಹರು ದುರ್ಬಲರಾದುದರಿಂದ ಸುಭೇದಾರರು ಸರದಾರರೂ ಸ್ವತಂತ್ರ

ರಾಗಲು ನಡಿಲು ಸಿಕ್ಕಿತು. (೪) ಹೆಚ್ಚಿನ ಮುಪ್ಪುದ್ಧಿತನ, ಸುಧಾರಿಸಿದ ಯುದ್ಧ ಪದ್ಧತಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಒಲಿಷ್ಠರಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಇದಿರಿಸುವ ಕಸುವು ಮೊಗಲರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. (೬) ನಾದಿರಾಹ, ಅಹಮದ್‌ಶಹಅಬ್ದಾಲಿ ಇವರ ದಾಳಿಗಳಿಂದ ಮೊಗಲ ರಾಜ್ಯದ ಕೀಲಗಳು ನಡಿಲಾದವು.

ಪ್ರ.:— ಅಕಬರ-ಔರಂಗಜೇಬ ಇವರಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ಯ ವೈಷಮ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ.:— ಸಾಮ್ಯ— ಇಬ್ಬರೂ ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದರು. ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದರು; ಶೂರರೂ ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷರೂ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳೂ ರಾಜ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ನುರಿತವರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ವೈಷಮ್ಯ—ಅಕಬರನು ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುವಾಗಿದ್ದನು; ಔರಂಗ ಜೇಬನು ಪರಧರ್ಮವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದನು. ಅಕಬರನು ತಂದೆ ಕಳೆದಿದ್ದ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಗಳಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ, ಉಳಿಯುವಂತೆ ಆಳಿದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಅನಾ ಯಾಸವಾಗಿ ಬಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಅಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಳಿ ದನು. ಅಕಬರನು ಜನಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಸುಖಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿದನು; ಔರಂಗ ಜೇಬನು ಅಪ್ರಿಯನಾಗಿ ನಿರಾಶನಾಗಿ ಬಳಲಿದನು.

(ಕ) ಮರಾಠರ ಕಾಲ (ಕಿ. ಶ. ೧೭೦೭-ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೮)

ಪ್ರ.:— ಮರಾಠರ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಕಾರಣಗಳಾವವು ?

ಉ.:— (೧) ಹಿಂದು ದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ನಡೆಸಿದ ಬಲಾತ್ಕಾರ, ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ಸಂತ್ರಸ್ತರಾದ ಹಿಂದುಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಬೆಂಬಲವಿತ್ತರು. (೨) ತುಕಾರಾಮ-ರಾಮ ದಾಸರ ಧರ್ಮ-ನೀತಿ-ಧೈರ್ಯ-ಸಾಹಸಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಮರಾಠರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹವು ಉಂಟಾಯಿತು. (೩) ದಕ್ಷಿಣದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ರಾಜ್ಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ನುರಿತ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ ಶೂರರೂ ಆದ ಜನರು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. (೪) ಶಿವಾಜಿಯಂಥ ಮುಂದಾಳುವೂ ತಾನಾಜಿಯಂಥ ತನು-ಮನಗಳಿಂದ ನೆರವಿತ್ತ ವೀರರೂ ರಾಮದಾಸರಂಥ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರೂ ಒಂದಾಗಿ ದೃಢನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. (೫) ಔರಂಗಜೇಬನು

ವಿಜಾವುರ-ಗೋವಳಕೊಂಡಗಳ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಮುರಿದದ್ದರಿಂದ ಮರಾರರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಪ್ರ.:— ಶಿವಾಜಿಯ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ, ಕೊಂಠಾಣೆಯು (ಸಿಂಹಗಡವು) ಮರಾಠರ ವಶವಾದದ್ದು, ಶಿವಾಜಿಯ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿ, ಶಿವಾಜಿಯ ಗುಣ-ಶೀಲ-ಯೋಗ್ಯತೆ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಶಿವಾಜಿಯ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ— ಶಿವಾಜಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೩೦ ರಲ್ಲಿ ಶಿವನೇರಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಶಹಾಜಿಯು ಆದಿಲ ಶಾಹಿಯ ಸರದಾರನಾದ ಬಳಿಕ ಜಿಜಾಬಾಯಿಯನ್ನು ವಿಜಾವುರಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ವೀರಕನ್ಯೆಯೂ ವೀರಪತ್ನಿಯೂ ಆದ ಜಿಜಾಬಾಯಿಯು ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿಯ ವೀರರ ಮತ್ತು ಸತ್ಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಆತನಲ್ಲಿ ವೀರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೀತಿಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಮುಂದೆ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದಾಗ ದಾದಾಜಿ ಕೋಂಡ ದೇವನು ಶಿವಾಜಿಯ ಗುರುವಾಗಿ ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನೂ ಕಲಿಸಿದನು.

ಕೊಂಠಾಣೆಯು ಮರಾಠರ ವಶವಾದದ್ದು— ಕೊಂಠಾಣೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮೊಗಲರ ಕಡೆಯ ಉದಯಭಾನು ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅದನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾನಾಜಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ತಾನಾಜಿಯು ನುರಿತ ಮಾವಳೆ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಕೊಂಠಾಣೆಗೆ ಸಾಗಿ, ಉಡದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೆಲವು ಜನರೊಂದಿಗೆ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನೇರಿ ಹೋದನು. ಮೊಗಲ-ಮರಾಠರಲ್ಲಿ ಘೋರ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ತಾನಾಜಿಯೂ ಉದಯಭಾನುವೂ ವರವರರ ಹೊಡೆತಗಳಿಂದ ಹತರಾದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಾನಾಜಿಯ ತಮ್ಮನಾದ ಸೂರ್ಯಾಜಿಯು ತನ್ನವರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಸಿಂಹನಂಥ ತಾನಾಜಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಮಿಡುಕಿ ಅವನಿಗಾಗಿ ಆ ಕೋಟೆಗೆ ಸಿಂಹಗಡ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿ— ಇವನು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಎಂಟು ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದನು. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಖಾತೆಗಳ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ, ಸಾಗಿಸಿ ಭತ್ತ

ವತಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಎಂಟು ಜನ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆ.

೮೬೪೦೩

ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರೂ ಅವರ ಕೆಲಸಗಳೂ

ಪ್ರಧಾನರು	ಪ್ರಧಾನರ ಕೆಲಸಗಳು
೧. ಪಂಕಪ್ರಧಾನ (ಪೇಶವೆ)	ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಕೆಲಸ, ಅರಸನಿಲ್ಲದಾಗ ಅವನ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿಸುವದು.
೨. ಪಂಕ ಅನಾತ್ಯ	ಹಣವನ್ನೆತ್ತುವದು, ಲೆಕ್ಕವನ್ನಿಡುವದು.
೩. ಪಂಕಪಚಿವ	ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿಡುವದು.
೪. ಮಂತ್ರಿ	ಅರಸನ ಸ್ವಂತದಕಾರಭಾರ
೫. ಸೇನಾವತಿ	ಸೈನ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
೬. ಸುಮಂತ	ಪ್ರವರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ
೭. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ	ನ್ಯಾಯಾಖ್ಯಾಯಿಕೆಯ ಕೊನೆಯ ನಿರ್ಣಯ ಕೊಡುವದು.
೮. ಪಂಡಿತರಾವ	ಧರ್ಮಾಖ್ಯಾಯಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವದು.

ಈ ಪ್ರಧಾನರೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಕಡೆಯ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರು ಯುದ್ಧಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಿದರಾಗಿದ್ದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ಜಹಗೀರಿನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಸಂಬಳವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿಸುವನು.

ಭೂಮಿಯ ತೆರಿಗೆಯು ಉತ್ಪನ್ನದ ಎರಡಯ್ಯನೆಯ ಅಂಶದಷ್ಟು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿತು. ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಹಿತದ ಕಡೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದ್ದಿತು. ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯವು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಂತೆ ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲತೆ ಇದ್ದಿತು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಗುಣ-ಶೀಲ-ಯೋಗ್ಯತೆ— ಶಿವಾಜಿಯ ಕಡು ಹಗೆಯಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು— “ಶಿವಾಜಿಯು ಹೆಸರಾದ ವೀರನು. ನಾನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹಳೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವನು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯ ಘನಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಈಗ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ನಾನು ಇವನೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಹಬ್ಬುತ್ತಲೆ ನಡೆದಿದೆ. ಸಂಕಟ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇವನೆಂದೂ ಎದೆಗುಂದಲಿಲ್ಲ”

ಎಂದಿರುವನು. ಇವನು ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನಿಯು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಯೇ ಕೆಲಸ ಸಾಧಿಸಲು ಮೊದಲು ಯತ್ನಿಸುವನು. ಮೀರಿದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಲೆತ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಣಿಯಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿವಾಜಿಯು ಶುದ್ಧ ಚರಣಿಯೆಂದು ಅವನ ಹಗೆಗಳು ಸಹ ಒಪ್ಪುವರು. ಅವನು ಸ್ವಧರ್ಮದ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುವೂ ಆಗಿದ್ದನು. ದೇವಭಕ್ತನೂ ಗುರು-ಹಿರಿಯರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವವನೂ ಆಗಿದ್ದನು.

ಪ್ರ.:— ಮೊದಲನೆಯ ಪೇಶ್ವೆಯಾದ ಬಾಳಾಜಿಯು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹ ನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಪ್ಪಂದದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ, ಬಾಳಾಜಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಮರಾಠ-ಮೊಗಲರ ಒಪ್ಪಂದದ ಸ್ವರೂಪ— (೧) ಶಾಹೂ ರಾಜನು ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯನೆಂದು ಮೊಗಲರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (೨) ಮೊಗಲರ ದಕ್ಷಿಣದ ಸುಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಚೌಧಾಯಿ-ಸರದೇಶಮುಖಿಗಳನ್ನೆತ್ತುವ ಅಧಿಕಾರವು ಮರಾಠರಿಗೆ ಇರಬೇಕು. (೩) ಮರಾಠರು ೧೫ ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮೊಗಲರ ನೆರವಿಗೆ ಇಡಬೇಕು. (೪) ದಕ್ಷಿಣದ ಮೊಗಲ-ಸುಭೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮರಾಠರೇ ಮಾಡಬೇಕು. (೫) ಮರಾಠರು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ೧೦ ಲಕ್ಷ ರೂವಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. (೬) ಯೇಸೂ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಒಪ್ಪಂದದ ಪರಿಣಾಮ— ಮರಾಠರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೊಗಲರು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊಗಲರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಚೌಧಾಯಿ-ಸರದೇಶಮುಖಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬಂದ ಹಣದಿಂದಲೇ ಮರಾಠರ ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚವು ಸಾಗಹತ್ತಿತು. ಬೇಕಾದಾಗ ಆ ಸೈನ್ಯವು ತಮಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೆಲ್ಲಸಿಯು ಕೈಕೊಂಡ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಪದ್ಧತಿಯೂ ಅದರ ಉದ್ದೇಶವೂ ಬಾಳಾಜಿಯ ಈ ಒಪ್ಪಂದದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಇದರ ಉದ್ದೇಶವೂ ಒಂದೇಯಾಗಿರುವದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು.

ಬಾಳಾಜಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆ— ಬಾಳಾಜಿಯು ಸಂಭಾಜಿಯ ಕಾಲದಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಅನ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ ದಿಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮರಾಠರ ವರ್ಚ

ಸ್ವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಇವನು ಭಕ್ತವತಿಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವನಿದ್ದನು.

ಪ್ರ.:— ಹಿರಿಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡ ಸರದಾರರು ಯಾರು ಯಾರು ?

ಉ.:— (೧) ಮಲ್ಹಾರರಾವ ಹೋಳಕರ— ಇವನು ನೀರಾತೀರದ ಹೋಳ ಎಂಬ ಊರವನು. ಬಾಜೀರಾಯನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಖಾನದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೂರತನದಿಂದ ಕಾದಿ ಪೇಶ್ವೆಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ವಾತ್ರನಾದನು. ಆಗ ಪೇಶ್ವೆಯು ಇವನಿಗೆ ೫ ಸಾವಿರ ಕುದುರೆ ಸವಾರರ ಮೇಲೆ ಸರದಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಇಂದೂರು ಹೋಳಕರನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು.

(೨) ರಾಣೋಜಿ ಸಿಂಧೆ— ಇವನ ಪೂರ್ವಜರು ಸಾತಾರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಊರ ಗೌಡರು. ಇವನು ಬಡವನಿದ್ದದರಿಂದ ಬಾಜೀರಾಯನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಇವನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನವನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಜೀರಾಯನು. ಇವನನ್ನು ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಹೋಳಕರನೊಡನೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು ಮುಂದೆ ಗ್ವಾಲ್ಟೀರವು ಸಿಂಧೆಯ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು.

ಇವರಲ್ಲದೆ ರಘೂಜಿ ಭೊಸಲೆ, ಪಿಲಾಜಿ ಗಾಯಕವಾಡ ಎಂಬ ಸರದಾರರು ನಾಗಪೂರ ಮತ್ತು ಬಡೋದೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಹೆಸರಿಗೆ ಬಂದರು. ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಟವರ್ಧನ ಸರದಾರರು ಹೆಸರಿಗೆ ಬಂದರು.

ಪ್ರ.:— ೧ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ವಿಜಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

ಉ.:— ಬಾಜೀರಾಯನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೦ ರಲ್ಲಿ ಪೇಶವೆಯಾದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಚಿಮಣಾಜಿಯ ಮತ್ತು ಖಂಡೇರಾವ ಮೊದಲಾದ ಸರದಾರರ ನೆರವಿನಿಂದ ತಂದೆಯಕಾಲದ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೧-೧೭೨೪ ರ ವರೆಗೆ ಖಾನದೇಶದ ಮೇಲೆಯೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೭ ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆಯೂ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಚೌಧಾಯಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದನು.

ನಿಜಾಮ ಉಲ್ಮಲ್ಕನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಆಳಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮಹಮ್ಮದರಾಹನು ನಿಜಾಮನ ಮೇಲೆ ದಂಡು ಕಳುಹಿದನು. ಆಗ ನಿಜಾಮನು ಚೌಧಾಯಿ-ಸರದೇಶಮುಖಿ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರ

ಗಳನ್ನು ವೇಶವೆಗೆ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿ ಅವನ ನೆರವಿನಿಂದ ಬಾದಶಹನ ನೈನ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆಟ್ಟಿದನು. ಆದರೆ ನಿಜಾಮನು ಸಾಧಿಸಿದಾಗೆಲ್ಲ ವೇಶವೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಅವನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸ ಹತ್ತಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಶ್ವಿಯು ನಿಜಾಮನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ವಾಲಖೇಡದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಮುತ್ತಿದನು. ನಿಜಾಮನು ನೋತು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಚೌಥಾಯಿ-ಸರದೇಶಮುಖಿಗಳೂ ಕೆಲವು ಕೋಟಿಗಳೂ ಮರಾಠರಿಗೆ ದೊರೆತವು

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೮ ರಲ್ಲಿ ಚಿಮಣಾಜಿಯು ಮಾಳವದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮೊಗಲ ಸುಭೇದಾರ ಗಿರಿಧರ ಬಹದ್ದೂರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬಾದಶಹನಿಂದ ಮಾಳವದ ಸೆನದನ್ನು ವಡೆದನು.

ಒಂದೇಲಿಖಂಡದ ಅರಸನಾದ ರಾಜಾ ಭಕ್ತಸಾಲನ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ಮಹಮ್ಮದಖಾನ ಬಂಗಷ ಎಂಬ ತನ್ನ ಸರದಾರನನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಭಕ್ತಸಾಲನು ಬಾಜೀರಾಯನ ನೆರವು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಬಾಜೀರಾಯನು ಅವನ ನೆರವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಜೈತಪುರದ ಹತ್ತಿರ ಮೊಗಲರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಭಕ್ತಸಾಲನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಝಾಂಸಿಯ ನೆರೆಯ ಜಂಲಕ್ಷದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ದಾಖಾಡೆ ಖಂಡೇರಾಯನ ನಂತರ ಅವನ ಮಗ ತ್ರ್ಯಂಬಕರಾಯನು ಖಾನದೇಶದ ಸರದಾರನಾದನು. ಆದರೆ ಅವನು ವೇಶವೆಯನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಆಳಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಬಾಜೀರಾಯನು ಅವನನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ಡಭಯಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನೋಲಿಸಿದನು. ತ್ರ್ಯಂಬಕರಾಯನು ಮಡಿದನು. ಆಗ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಯಶವಂತರಾಯನು ಸರದಾರನಾದನು. ಈ ಸಂಗತಿ ಶಾಹುರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಅವನು “ ಗುಜರಾಧದ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನು ದಾಖಾಡೆ ಮತ್ತು ಬಾಜೀರಾಯ ಇವರು ಸರಿಯಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ವಡಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೬ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೯ ರ ವರೆಗೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಜಿಂಜಿರೆಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಸಿದ್ಧಿಯು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮರಾಠರ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದನು.

ಬಳಿಕ ಬಾಜೀರಾಯನು ಚಿಮಣಾಜಿಯನ್ನು ವೋರ್ತುಗೀಜರ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿ, ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಚಿಮಣಾಜಿಯು ವಸಯಿ ಕೋಟಿಯನ್ನೂ ವೋರ್ತುಗೀಜರ ಕೆಲವು ರಾಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಆ ಭಾಗವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು.

ಬಾಜೀರಾಯನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಸಿಂಧೆ-ಹೋಳಕರರ ನೆರವಿನಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಬಾದಶಹನು ೧೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದನು. ಬಾಜೀರಾಯನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ ಸುದ್ದಿಯು ನಿಜಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲು, ಅವನು ಬಾದಶಹನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಅವನನ್ನು ಭೋವಾಳದ ಹತ್ತಿರ ತರುಬಿ ಪೂರಾ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೮. ಈ ರೀತಿ ಚಂಬಳಾ ನದಿಯಿಂದ ನರ್ಮದೆಯ ವರೆಗೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಬಾಜೀರಾಯನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಹೀಗೆ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಬಾಜೀರಾಯನ ವಿಜಯ ಪರಂಪರೆಯು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೪೦ ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಮರಣಹೊಂದಿದನು.

ಪ್ರ.:— ನಾದಿರಶಹನು ಯಾರು ? ಅವನು ಯಾವಾಗ ಈ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದನು ? ಅವನು ಮಾಡಿದ ದಾಳಿಯ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ನಾದಿರಶಹನು ಇರಾಣದ ಅರಸನು. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೯ ರಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು.

ನಾದಿರಶಹನ ದಾಳಿ— ಈ ಶಹನಿಗೂ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮಹಮ್ಮದಶಹನಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪವುಂಟಾದ ನೆವದಿಂದ ಇವನು ಕಾಬೂಲ, ಗಝನಿಗಳನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದನು. ಬಳಿಕ ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕರ್ನಾಲದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಐದು ದಿನಗಳ ತನಕ ಮನಬಂದಂತೆ ಜನರ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಮಯೂರಾಸನವನ್ನೂ ಕೋಹಿನೂರ ರತ್ನವನ್ನೂ ೨೫-೩೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಈ ದಾಳಿಯಿಂದ ಮೊಗಲರ ಅಧಿಕಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಸಿಂಧುನದದ ಆಚೆಯ ಪ್ರದೇಶವು ಇರಾಣದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಸೀಖರೂ ರೋಹಿಲಖಂಡದಲ್ಲಿ

ರೋಹಿಲರೂ ಅಮೋಘೈ-ಬುಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನವಾಬರೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರೂ ಬಲಿಷ್ಠರಾದರು.

ಪ್ರ.:— ೧೭೬೧ ರಲ್ಲಾದ ಪಾಣಿಪತ್ತದ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮಗಳಾವವು ?

ಉ.:— ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ ಸುಮಾರು ಒಂದುವರೆ ಲಕ್ಷ ಸೈನಿಕರು ಈ ಪಾಣಿಪತ್ತದ ಮೂರನೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಗಳ ಕೊರತೆಯೆನಿಸಿತು. ಮರಾಠರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ವೆಟ್ಟು ಬಡಿದದರಿಂದ ಅದು ಕಳೆಗುಂದಿತು. ಅಬದಾಲಿಯು ಪಾರಾಗಿ ಜೋಗಬೇಕಾದರೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು; ಆದದರಿಂದ ಅವನು ಈ ದೇಶದ ಗೊಡವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ತೀರ ಬಲಗುಂದಿತು. ಮರಾಠರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಕಾದಿ ಕಾದಿ ಹಣ್ಣಾದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಅವರ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಇಂಬು ದೊರೆಯಿತು.

ಪ್ರ.:— ಮಾಧವರಾಯ ಪೇಶವೆಯ ಆಳಿಕೆಯ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಕೊಡಿರಿ.

ಉ.:— ಮಾಧವರಾಯ ಪೇಶವೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೧ - ೧೭೭೨) ಇವನು ಬಾಳಾಜಿ ಬಾಜೀರಾಯನ ತರುವಾಯ ಪೇಶವೆಯಾದನು. ಆಗ ಇವನು ೧೬ ವರ್ಷದವನಿದ್ದನು. ಆದುದರಿಂದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ರಘುನಾಥರಾಯನು ಸಾಗಿಸಹತ್ತಿದನು. ರಘುನಾಥರಾಯನು ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ದುರಭಿಮಾನಿಯೂ ಚಂಚಲನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇಂಥವನು ಕಾರಭಾರ ಸಾಗಿಸುವದು ಹಲವು ಮುಷ್ಕದ್ಧಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಪಾಣಿಪತ್ತದ ನೋಲಿನ ನಂತರ ಪೇಶವೆಯರ ಹಗೆಗಳು ಮೀರಿನಂತರು. ನಿಜಾಮನು ಉದಯಗಿರಿಯ ಕಾಳಗದ ನಂತರ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮಾಳವವ ಆಚೆಗೆ ಪೇಶವೆಯ ಅಧಿಕಾರ ಕಟ್ಟಾಯಿತು. ರೋಹಿಲರು, ಜಾಟನು ಪ್ರಬಲಾದರು. ಜಾನೋಜಿ ಭೋಸಲೆಯು ನಿಜಾಮನೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿದನು. ಆನಂದೀಬಾಯಿಯ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ರಘುನಾಥರಾಯ-ಮಾಧವರಾಯರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ-ಅಸೂಯೆಗಳು ನೆಲೆಸಿದವು. ನಾನಾ ಘಡಣವೀಸ, ತ್ರ್ಯಂಬಕರಾಯ, ಹರಿಪಂತ ಮೊದಲಾದ ಮುಷ್ಕದ್ಧಿಗಳು

ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೩ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ತನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಮರಾಠರನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆಗ ವೇಶವೆಯು ಹೋಳಕರನಿಗೆ ೧೦ ಲಕ್ಷದ ಹೊಸ ಜಹಗೀರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೆರವಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡನು. ನಿಜಾಮನೊಡನೆ ಇದ್ದ ಭೋಸಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ೩೨ ಲಕ್ಷದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಬಳಿಕ ರಘುನಾಥರಾಯನು ನಿಜಾಮನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಅವನನ್ನು ರಾಕ್ಷಸಭುವನ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆಗ ನಿಜಾಮನು ೮೨ ಲಕ್ಷದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಾಶಿತದಲ್ಲಿರಹತ್ತಿದನು.

ಮೈಸೂರು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಹೈದರನು ಪ್ರಬಲನಾಗಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡದ ವರೆಗೆ ಸೀಮೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೫ ರಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಹೈದರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ಕೃಷ್ಣಾ-ತುಂಗಭದ್ರೆಗಳ ನಡುವಿನ ಸೀಮೆಯನ್ನೂ ೩೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ರಘುನಾಥರಾಯನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ನೆರವಿಗೆ ಭೋಸಲೆ-ಗಾಯಕವಾಡರನ್ನು ಕರೆದನು, ಅವರೂ ಒಪ್ಪಿದರು. ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಮಾಧವರಾಯನು ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ಮುತ್ತಿ ನೆರೆಹಿಡಿದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಭೋಸಲೆ-ಗಾಯಕವಾಡರನ್ನು ದಣಿಸಿ ತನ್ನ ವೇಳಿಕೆಯಂತೆ ನಡೆಯ ಹಚ್ಚಿದನು.

ಹೈದರನು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಮರಾಠರನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಮಾಧವರಾಯನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ತಾನೇ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೦ ರಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯನಿಗೆ ಜಡ್ಡಾಯಿತು. ಅವನು ಯುದ್ಧದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ತ್ರ್ಯಂಬಕರಾಯನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದನು. ಅತ್ತ ತ್ರ್ಯಂಬಕರಾಯನಿಗೂ ಹೈದರನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹೈದರನು ಮಣಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದದರಿಂದ ತ್ರ್ಯಂಬಕರಾಯನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ

ಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಹೈದರನು ಮರಾಠರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮರಾಠರ ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚವೆಂದು ೫೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೪ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕಪ್ಪನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದನು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೭೭೨.

ಮಾಧವರಾಯನು ಉತ್ತರದ ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮಚಂದ್ರವಂತ ಮತ್ತು ವಿಸಾಜಿವಂತ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಸೇನಾವತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿದನು. ಇವರು ಸಿಂಧ-ಹೋಳಕರರ ನೆರವಿನಿಂದ ರಜಪೂತರಿಂದಲೂ ಜಾರರಿಂದಲೂ ಕಪ್ಪನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ಆಗ್ರಾವ್ರಾಂತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಬ್ದಾಲಿಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದ ನಜೀಬಖಾನನನ್ನು ಹಣ್ಣುಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಡಿಕೊಂಡು ಅಂತರ್ವೇದಿಯ ಪರಾಣರನ್ನೂ ನೋಲಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ವಜೀರನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಶಹಾಲಮನನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸೂತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಮರಾಠರ ವಶವಾದವು. ರೋಹಿಲರು ವಾನಿಪತ್ತ ದಲ್ಲಿ ಸುಲಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಮರಾಠರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಇವರು ಮರಳಿ ಕಸಿದು ಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಮರಣಹೊಂದಿದ ಸುದ್ದಿಯು ಬಂದದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೨.

ಮಾಧವರಾಯನು ಸಾಯುವ ಮೊದಲು ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ “ ನೀವು ನಾರಾಯಣರಾಯನನ್ನು ಪೇಶವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಾನಾ-ಬಾಪೂ ಇವರ ನೆರವಿನಿಂದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕು;” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನಿಂದ ವಚನ ತಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಮಾಧವರಾಯನು ಶೂರನೂ ಚತುರನೂ ಸದಾಚರಣಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಮನೆಜಗಳಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿ ಮರಾಠರ ಸಾವ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಾನಿಪತ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದನು.

ಪ್ರ. :- ರಘುನಾಥರಾಯನು ಪೇಶವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾವ ಯಾವ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು ? ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತು ?

ಉ. :- ಮಾಧವರಾಯನ ತರುವಾಯ ನಾರಾಯಣರಾಯನು ಪೇಶವೆಯಾದನು. ಅವನು ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದದರಿಂದ ರಘುನಾಥರಾಯನೇ ಕಾರ ಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ರಘುನಾಥರಾಯನ ಹೆಂಡತಿ ಅನಂದೀ

ಬಾಯಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇದು ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ರಘುನಾಥರಾಯನೇ ವೇಶವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದಳು. ಮುತ್ಸದ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಖಾರಾಮ ಬಾಪು ಚಿಂತೋ ವಿರೂಲ ಇವರು ರಘುನಾಥರಾಯನ ವಕ್ಷ ವಹಿಸಿದರು. ರಘುನಾಥರಾಯನು ಹೈದರ-ನಿಜಾಮರೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾರಾಯಣರಾಯನು ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಸಖಾರಾಮ ಬಾಪೂ ಮೊದಲಾದವರು ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಾರಾಯಣರಾಯನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಕಿದರು. ಮತ್ತು ೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಆಶೆಹಚ್ಚಿ ಸುಮೇರಸಿಂಗ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದರು. ನಾರಾಯಣರಾಯನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಹುಕುಮನ್ನು ರಘುನಾಥರಾಯನಿಂದ ಬರೆಯಿಸಿದರು. ಆ ಹುಕುಮು ಮುಟ್ಟುವ ಮೊದಲು ಆನಂದಿಬಾಯಿಯು ಆ ಹುಕುಮಿನಲ್ಲಿಯ ಧರಾವೆ (ಹಿಡಿಯ ಬೇಕು) ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಾರಾವೆ (ಹೊಡೆಯ ಬೇಕು) ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದಳು. ಗಾರ್ದಿಗಳಿಗೆ “ ನೀವು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿರಿ; ನಿಮಗೆ ೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲದೆ ಸಾಸ್ತಿ, ಪುರಂದರ, ಅಹಮದನಗರ ಈ ಮೂರು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನು;” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಗಾರ್ದಿಗಳು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ನಾರಾಯಣರಾಯನನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಿದರು! ಮನೆ ಜಗಳ ಹೊತ್ತಿತು !!

ರಘುನಾಥರಾಯನು ವೇಶವೆಯಾಗಿ ಕಾರಭಾರ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಜನರು “ ಕೊಲೆಗಡಿಕ ವೇಶವೆ ” ಎಂದು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವದು ಅವನಿಗೆ ಬೇಡೆನಿಸಿತು. ಮನೆಜಗಳದ ಹೊತ್ತು ಸಾಧಿಸಿ ನಿಜಾಮನೂ, ಹೈದರನೂ ಮರಾಠರ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅವರನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಪುಣೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೈದರನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋದನು.

ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಯಾಗಲು ಅವನ ಪಕ್ಷದ ಜನರು ಕುದಿಯ ಹತ್ತಿದರು. ಸಖಾರಾಮ ಬಾಪುವು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಕೃತಿಗೆ ಹೇಸಿ ಕೊಂಡು ನಾನಾಫಡಣವೀಸನ ಕಡೆಗೆ ಆದನು. ನಾನಾನು ಬಾಪುವಿಗೆ ಹಿರಿಯ ತನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಮುತ್ಸದ್ವಿಗಳು ಕೂಡಿ, ಭತ್ತಪತಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದನು ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ವೇಶವೆ ಪದದಿಂದ ತಳ್ಳಿ ನಾರಾಯಣ

ರಾಯನ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗೂಬಾಯಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸ ತೊಡಗಿದರು.

ಈ ಸುದ್ದಿ ಹತ್ತಲು ರಘುನಾಥರಾಯನು ಹೈದರನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಅವನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಬಾರಾಭಾಯಿಗಳ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಪಂಥರಪುರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ತ್ರ್ಯಂಬಕ ರಾಯನು ಹತನಾದನು. ಆದರೂ ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ಅವರು ಪುಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು ಸಿಂಧೆ-ಹೋಳಕರರ ನೆರವಿನ ಆಶೆಯಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಬಳವಂತರಾಯನು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಬೆನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಸಿಂಧೆ-ಹೋಳಕರರ ಸಹಾಯವೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ; ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಗುಜರಾಥದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಹೀನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬಳವಂತ ರಾಯನು ಅವನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು, ರಘುನಾಥರಾಯನು ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಸುರತಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಇತ್ತ ಗಂಗೂಬಾಯಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಭಾರವು ಮುಂದೆ ಬಾಲವೇಶವೆಯಾದ ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವನ ಹುಟ್ಟಿದ ಛಂ ನೆಯ ದಿನದಿಂದ ನಡೆಯ ಹತ್ತಿತು.

ಅತ್ತ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಸುರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ರೆಗ್ಯೂಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟಿನಂತೆ ಮುಂಬಯಿ ಗವರ್ನರನು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಗವರ್ನರ ಜನರಲನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧವನ್ನಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅವನು ಸುರತದ ಈ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಗ. ಜನರಲನ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದದರಿಂದ ವಾರನ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಮುಂಬಯಿಯ ಗವರ್ನರನಿಗೆ ರಘುನಾಥರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು; ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಆಪ್ಪನ್ ಎಂಬವನನ್ನು ಪುರಂದರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, ಪುಣೆಯ ದರಬಾರಿನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಆದರೆ ಮುಂಬಯಿಯ ಗವರ್ನರನು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಂಡ ಸರಕಾರದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಅವನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದನು. ಸ್ಟುಅರ್ಟನು ಬೋರಘಟ್ಟದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪುಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಕಾರ್ಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ಆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ಟುಅರ್ಟನು ಹತನಾದನು. ಆದರೂ ಅವನ ಸೈನ್ಯವು ತಳ್ಳೇಗಾಂ

ವದ ವರೆಗೆ ನಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮರಾಠರ ಸೈನ್ಯವು ಮುತ್ತಿ
ದ್ದರಿಂದ ನಿರುಪಾಯರಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ವಡಗಾಂವದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿ
ಕೊಂಡರು. ಈ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ (೧) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು
ಮರಾಠರ ಕಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. (೨) ಸಾಷ್ಟಿಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು
ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು. ಕಲಕತ್ತಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದಿರು
ಗಿಸಬೇಕು. ಈ ಕರಾರುಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಇಬ್ಬರು ಇಂಗ್ಲಿಷ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮರಾಠರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಈ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಾನಾಫಡಣವೀನನು
ಹೈದರ ನಿಜಾಮರೊಡನೆ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೈ
ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದನು. ಹೈದರ-ನಿಜಾಮರು ಮದ್ರಾಸದ
ಮೇಲೆ, ಸಿಂಧಿ-ಭೋಸಲೆಯವರು ಬಂಗಾಲದ ಮೇಲೆ ವೇಶವೆಯವರು
ಮುಂಬಯಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ
ಗುಂಟೂರ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಮರಳಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ನಿಜಾಮನೂ ೧೬ ಲಕ್ಷ
ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಭೋಸಲೆಯೂ ತಟಸ್ಥರಾಗಿ ಉಳಿದರು.

ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಗ್ವಾಲ್ಕೀರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು
ಕೊಂಡು ಮಾಳವದ ಕಡೆಗೆ ನಾಗಿ ಬಂದನು. ಗಾಡರ್ಡನು ಗುಜರಾತದಿಂದ
ಹೊರಟು ಮುಂಬಯಿಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಪುಣೆಯ ಕಡೆಗೆ
ಬರಹತ್ತಿದನು. ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿಂಧಿಯು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದನು.
ಗಾಡರ್ಡನ ಸೈನ್ಯದ ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಹೋಳಕರನೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ
ಯಿಂದ ಹರಿಪಂತನೂ ಮುತ್ತಿದರು. ಮುಂಬಯಿಯ ನೆರವು ಕಟ್ಟಾದದರಿಂದ
ಗಾಡರ್ಡನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಪಾರಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ನಿಲುಕಿದನು.

ಆದದರಿಂದ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಮಹಾದಾಜಿಯ ದಿಲ್ಲಿಯ
ಮೇಲಿನ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ವೇಶವೆಯ
ರೊಡನೆ ಸಾಲಬಾಯಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೨.
(೧) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಅವನು
ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೩ ಲಕ್ಷ ರೂ. ವೇತನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೋಪರಗಾವದಲ್ಲಿ ಇರ
ತಕ್ಕದ್ದು. (೨) ಸಾಷ್ಟಿ ಒಂದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಸೀಮೆಯನ್ನು
ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು. (೩) ಗಾಯಕವಾಡನು ವೇಶವೆಗೆ ಕಪ್ಪನ್ನು ಕೊಟ್ಟು

ತನ್ನ ಸೀಮೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (೪) ಒಬ್ಬರ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ನೆರವಾಗಬಾರದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ರಘುನಾಥರಾಯನು ವೇಶವೆಯಾಗುವ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಬಾರಾಭಾಯಿಗಳ ನಿಶ್ಚಯ-ಧೈರ್ಯ-ಸಾಹಸಗಳಿಂದಲೇ ಮರಾರರ ರಾಜ್ಯವು ಈ ಮನೆಜಗಳದ ಕುತ್ತಿನಿಂದ ವಾರಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮಾಧವರಾಯನಂತಹ ಸಮರ್ಥ ವೇಶವೆಯು ಲಭಿಸದೆ ಇದ್ದದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು !

ಪ್ರ.:— ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ ಅವರ ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕವಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರಿನ ನೊಡಲಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು— ಸಂಭಾಜಿ, ನಾನಾಫಡಣವೀಸ, ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ, ಆನಂದೀಬಾಯಿ, ಖಂಡೋಬಲ್ಲಾಳ, ಸೂರ್ಯಾಜಿ ಪಿಸಾಳ.

ವಿಶೇಷಣಗಳು— ಮುತ್ಸದ್ದಿಯಾದ, ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿ, ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ, ಕಾರಸ್ಥಾನಿ, ದೇಶದ್ರೋಹಿ, ಸಾಧ್ವಿ.

ಉ.:— ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿ ಸಂಭಾಜಿ, ಮುತ್ಸದ್ದಿಯಾದ ನಾನಾಫಡಣವೀಸ, ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ, ಕಾರಸ್ಥಾನಿ ಆನಂದೀಬಾಯಿ, ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಖಂಡೋಬಲ್ಲಾಳ, ದೇಶದ್ರೋಹಿ ಸೂರ್ಯಾಜಿ ಪಿಸಾಳ.

ಪ್ರ.:— ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಮತ್ತು ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ. — ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಆಳಿಕೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೪-೧೭೯೫) ಸಾಲಬಾಯಿ ಒಪ್ಪಂದದ ನಂತರ ರಘುನಾಥರಾಯನ ವಿರೋಧವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಲು ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಆಳಿಕೆಯು ಸರಳವಾಗಿ ನಡೆಯಹತ್ತಿತು. ನಾನಾನ ಮುತ್ಸದ್ವಿಠನ ಮತ್ತು ಮಹದಾಜಿಯ ಪರಾಕ್ರಮ ಇವುಗಳ ಬಲದಿಂದ ರಾಜ್ಯವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಹತ್ತಿತು. ಮನೆಜ್ಜಗಳದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟ ಸೀಮೆಗಳು ಮರಳಿ ವಶವಾದವು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೪-೮೭ ರ ವರೆಗೆ ಟೀಪುನೊಡನೆ ಮರಾರರ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಅವನು ಮರಾಠರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ ೩೨

ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೦-೯೨ ರ ವರೆಗೆ ಟೀವು ವಿನ ಸಂಗಡ ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧದಿಂದ ತುಂಗಭದ್ರೆಯಿಂದ ಮಲಪ್ರಭೆಯ ವರೆಗಿನ ಸೀಮೆಯು ಮರಾಠರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಮಹದಾಜಿಯು ಡಿಬಾ ಯಿನ್ ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚ ನೇನಾವತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ಪುಣೆಯಿಂದಲೂ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಾಗಿ ಇನ್ಮಾಯಿಲ ಬೇಗನನ್ನು ನೋಲಿಸಿ ಬಾದಶಹನಿಂದ ಸನದು ಪಡೆದನು. ಮತ್ತು ಮಾಂಡಲಿಕರಿಂದ ಕವನೈತ್ತಿಕೊಟ್ಟು ಬಾದಶಹನ ವರ್ಚ ಸ್ವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹ ಕಣ್ಣು ಕೀಳಿಸಿದ ಗುಲಾಮಕಾದರ ನನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಪುಣೆಗೆ ಬಂದು ಬಾದಶಹನಿಂದ ದೊರೆತ ವಕೀಲ-ಈ-ಮುತಾಲೀಕ ಎಂಬ ವದವಿಯನ್ನು ಸ. ಮಾಧವರಾಯನಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ವೇಶವೆಯೂ ಮಹದಾಜಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದನು !

ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠರಿಗೆ ದೊರೆತ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ನಿಜಾಮನು ಕಸವಿಸಿ ಗೊಂಡನು. ಮರಾಠರೊಡನೆ ಇದಿರು ಹೂಡಿ, ಕೊಡತಕ್ಕ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡ ದಾದನು. ಆಗ ಸ. ಮಾಧವರಾಯನು ನಿಜಾಮನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದನು. ಖರಡೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭೀಕರ ಕಾಳಗವಾಯಿತು ನಿಜಾಮನು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ಅವನು ೩೭ ಲಕ್ಷದ ಸೀಮೆಯನ್ನೂ ದೌಲತಾಬಾದ ಕೋಟೆ ಯನ್ನೂ ೩ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದನು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೫ ರಲ್ಲಿ ಸ. ಮಾಧವರಾಯನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೪ ರಿಂದ ಮುಂದೆ ೪-೫ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಧಾರರೇನಿಸಿದ್ದ ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧೆ, ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ, ಹರಿ ವಂತ, ಪರಶುರಾಮ ಭಾವು, ತುಕೋಜಿ ಹೋಳಕರ ಇವರು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು.

೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಆಳಿಕೆ— (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೫-೧೮೧೮) ಸ. ಮಾಧವರಾಯನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ರಘುನಾಥರಾಯನ ಮಗನಾದ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು ಪೇಶವೆಯಾದನು. ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಇವನು ಸಿಂಧೆ ದೌಲತರಾಯನಿಗೆ ೨ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನಿಂದ ನಾನಾನನ್ನೇ ಸೆರೆಹಿಡಿಸಿ ಅಹಮ್ಮದನಗರದಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ದೌಲತರಾಯನಿಗೂ ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೂ 'ವೈರವುಂಟಾಯಿತು. ಬಾಜೀ

ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಇತಿಹಾಸ

ರಾಯನನ್ನು ದಾರಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ದೌಲತರಾಯನು ನಾನಾನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ನಾನಾನನ್ನೇ ಕರೆದು ಬಾಜೀರಾಯನು ಅವನನ್ನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದರ ನಾನಾನಿಗೆ ಹುರುಳಿನೆಸಲಿಲ್ಲ! ಉದಾಸೀನ ನಾಗಿಯೇ ಕಾಲ ಕಳೆಯಹತ್ತಿರಲು ಅವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೦ ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಹದಗೇಡಿ ವೇಶವೆಯು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಎನಿಸಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ದೌಲತರಾಯನು ೨ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಬೇಡಹತ್ತಲು ಅವನಿಂದ ಪುಣೆಯ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಹೋಳಕರ ಯಶವಂತರಾಯನ ತಮ್ಮ ವಿಠೋಜಿಯನ್ನು ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ತಮ್ಮನ ಕೊಲೆಯ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಯಶವಂತರಾಯನು ಸಿಂಧ-ವೇಶವೆಯರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಸಿಂಧಿಯ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ವಟ್ಟಣವನ್ನು ಸುಲಿದು ಪುಣೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದನು. ಹೋಳಕರನು ಸಿಂಧ-ವೇಶವೆಯರ ನೈಋತ್ಯವನ್ನು ನೋಲಿಸಿ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದನು. ಬಾಜೀರಾಯನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆರವಿಗಾಗಿ ವಸಯಿಗೆ ಹೋದನು.

ಬಾಜೀರಾಯನು ವಸಯಿ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದನು. ಈ ಒಪ್ಪಂದವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೦೨ ರಲ್ಲಾಯಿತು. ಇದರ ಕರಾರುಗಳು (೧) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ವೇಶವೆ ಪದವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕು. (೨) ವೇಶವೆಯು ೨೬ ಲಕ್ಷ ಉತ್ತನ್ನದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈ ಒಪ್ಪಂದವಾದ ಕೂಡಲೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಅರ್ಧರ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿ ಯೊಡನೆ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದು ವೇಶವೆಯಾದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೦೭ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೫ ರ ವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಈ ದೇಶದ್ವಾರಸರ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಈ ಕಾಲವು ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯದಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗಂತೂ ನೆಲೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನಾಗಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧೀನನಾಗಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸ ಹತ್ತಿದನು. ಮತ್ತು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆ

ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಮಿತ್ರನಂತೆ ನಡೆಯುವನು. ಇದು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೫ ರಲ್ಲಿ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ನೆವೊಲಿಯನ್ನನೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಈ ದೇಶದ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದರು. ಅವರು ಬಾಜೀರಾಯನ ಇತಿಶ್ರೀಯನ್ನು ಹೇಳಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪುಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದರು. ಖಡಕಿ, ಕೋರೆಗಾವ, ಅಷ್ಟೇ ಈ ಮೂರು ಯುದ್ಧಗಳ ನಂತರ ಮರಾಠರ ಸೈನ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತಿತು. ಇವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ಸಿಂಧೆ-ಹೋಳಕರರ ನೆರವಿಗೆಂದು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕನು.

ಅತ್ತ ಹೋಳಕರನು ಮಹದಪುರದ ಹತ್ತಿರ ಮತ್ತು ಭೋಸಲೆಯು ಸೀತಾಬರ್ಡಿಯ ಹತ್ತಿರ ನೋತು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೮ ಲಕ್ಷ ಉಂಬಳಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅವನನ್ನು ಬಿರೂರದಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಸಾತಾರೆಯ ವೃತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ೧೩ ಲಕ್ಷದ ಜಹಗೀರನ್ನು ಉಳಿಸಿ, ಉಳಿದರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಪ್ರ.:—ಜಿಜಾಬಾಯಿ, ಸಂತಾಜಿ-ಧನಾಜಿ, ಸದಾಸಿವರಾವ, ರಘುನಾಥರಾವ, ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ, ನಾನಾಫಡಣವೀಸ, ಮಹಾದಾಜಿ ಸಿಂಧೆ, ಕಾನ್ಹೋಜಿ ಆಂಗ್ರೆ, ಬಾಪೂ ಗೋಖಲೆ, ರಘೂಜಿ ಭೋಸಲೆ, ದೌಲತರಾವ ಸಿಂಧೆ, ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಭುಣೆ ಇವರ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:—(೧) ಜಿಜಾಬಾಯಿ —ಈಕೆಯು ಶಿವಾಜಿಯ ತಾಯಿಯು. ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆದರ್ಶ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದಳು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕರ್ತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಜಿಜಾಬಾಯಿಯ ಶಿಕ್ಷಣವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವೆನ್ನಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೭೪ ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ವಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿದಳು. ಆದರ್ಶಚರಿತೆಯೂ ವೀರಮಾತೆಯೂ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಜಿಜಾಬಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವದು.

(೨) ಸಂತಾಜಿ ಮತ್ತು ಧನಾಜಿ—ರಾಜಾರಾಮನ ಕಾಲದ

ಶೂರರೂ ಮುರಾರಾಜ್ಯದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಆದ ಸೇನಾಪತಿಗಳು. ಮೊಗಲರ ಕೂಡ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಮುರಾತರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕುತ್ತಿನಿಂದ ಉಳಿಸಿದರು.

(೩) ಸದಾಶಿವರಾವ—೧ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಮಗನಾದ ಚಿಮಾಜಿ ಅವ್ವಾನ ಮಗನು. ವಾನಿವತದ ೩ನೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವೇಶವೆಯರ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು.

(೪) ರಘುನಾಥರಾವ—ಹಿರಿಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಚಿಕ್ಕ ಮಗನು. ಇವನು ಮುರಾರರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಟಕದ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮುರಾತರ ಧ್ವಜವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಆನಂದಿಬಾಯಿಯ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಗೆ ಕಾರಣನಾದನು. ಇವನಿಂದ ಮುರಾತರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಚಾಚಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ವಾಯಿತು.

(೫) ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ—ಈಕೆಯು ಇಂದೂರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಲ್ಹಾರರಾವ ಹೋಳಕರನ ಸೊಸೆಯು. ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದ್ದಳು. ಮಹಾ ಸಾಧ್ವಿ ಎಂದು ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಳು. ಮೈಸೂರ ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಈಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೫ ರಲ್ಲಿ ಈಕೆಯು ಮರಣಹೊಂದಿದಳು.

(೬) ನಾನಾಫಡಣವೀಸ—ವೇಶವೆಯರ ಹೆಸರಾದ ಮುಸ್ಲಿಮರು. ನಾರಾಯಣರಾಯನ ತರುವಾಯ ರಘುನಾಥರಾಯನಿಗೆ ಪಟ್ಟವು ದೊರೆಯದಂತೆ ಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಇವನು ಮುಖ್ಯನು. ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕಿಟ್ಟದ ಬಳಿಕ ಇವನೇ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ೧೭೯೮ ರಲ್ಲಿ ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಸಾಯಲು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಮಗನಾದ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು ವೇಶವೆಯಾದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೦೦ ರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಫಡಣವೀಸನು ಮರಣಹೊಂದಿದನು.

(೭) ಮಹಾದಾಜಿ ಸಿಂದೆ—ಇವನು ರಾಣೋಜಿ ಸಿಂದೆಯ ಮಗನು. ೧೭೬೧ ರಲ್ಲಾದ ವಾನಿವತದ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಮುರಾತರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬಲವಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮಹಾದಾಜಿಯದೇ ಆಗಿದೆ. ಇವನು ಉತ್ತರಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಂದ ದಿವಾಣ-ಈ-ಮುಲ್ಲಕ (ವ್ಹಾಯಿಸ

ರಾಯ) ಎಂಬ ಪದವಿಯನ್ನು ವೇಶವೆಗೆ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ವೇಶ್ವೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸ ಹತ್ತಿದನು. ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಸೈನ್ಯದ ಮಹತ್ವವು ಇವನಿಗೆ ಹೊಳೆಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇವನು ಡಿಬಾಯಿನ್ ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚ ಸರದಾರನ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಮದ್ದುಗುಂಡುಗಳ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ವರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಮುತ್ಸದ್ವಿಯೂ ಆದ ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೪ ರಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು.

(೮) ಕಾನೊಜಿ ಆಂಗ್ರೆ—ಇವನು ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ಮರಾಠರ ಹಡಗುವಡೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು. ಇವನು ಮರಾಠರು ನಡೆಯಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣದ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಕುಲಾಬಾ, ಸುವರ್ಣದುರ್ಗ, ವಿಜಯದುರ್ಗ ಇವು ಆಗಿನ ಹಡಗುಪಡೆಯ ಮುಖ್ಯ ಶಾಖ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವನಿರುವವರೆಗೆ ಹಬಸಿ, ಪೋರ್ತುಗೀಜ, ಇಂಗ್ಲಿಷ ಇವರ ಆಟವು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅರವತ್ತು ಹಡಗಗಳ ಬಲದಿಂದ ಇವನು ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಗೋವೆಯ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಡಗಗಳ ಮೇಲೆ ಚೌಧಾಯಿ ಯನ್ನೆತ್ತಿ ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಹೊಸ ಹಡಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ನೌಕಾಸೇನಾನಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೯ ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

(೯) ಬಾಪೂ ಗೋಖಲೆ—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೮-೧೮೧೮) ಇವನು ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಹೆಸರಿಗೆ ಬಂದನು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಬಂಡಾಯಗಳನ್ನು ಮುರಿದನು. ಧೋಂಡಜಿ ವಾಘನ ಉಪಟಳವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದನು. ಇವನ ಶೌರ್ಯ-ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು ಇವನನ್ನು ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ-ಮರಾಠರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿದನು. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಹತನಾದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೮.

(೧೦) ರಘೂಜಿ ಭೋಸಲೆ—ಇವನು ಶೂರ ಪರಸೋಜಿ ಭೋಸಲೆಯ ತಮ್ಮನ ಮಗನು. ವರಾಹ ಪ್ರಾಂತದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ, ಒಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಮೇಲೆ ಮರಾ

ತರ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇವನು ವೇಶವೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಯಹತ್ತಲು ಶಾಹೂರಾಜನು ಇವನಿಗೆ ಕೆಲವು ವ್ರತಂತಗಳ ಮೇಲಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೫ ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

(೧೧) ದೌಲತರಾವ ಸಿಂದೆ—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೪-೧೮೨೭) ಇವನು ಮಹಾದಾಜಿ ಸಿಂದೆಯ ತಮ್ಮನ ಮಗನು. ಮಹಾದಾಜಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಈ ದೌಲತರಾಯನನ್ನು ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮಹಾದಾಜಿಯ ತರುವಾಯ ಇವನು ಅಧಿಕಾರಿಯಾದನು ಇವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ನಾನಾಫಡಣವೀಸನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ ನಾನಾನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ದಾರಿಗೆ ತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಾನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಬಾಜೀರಾಯನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ೨ ಕೋಟಿ ರೂವಾಯಿಗಳನ್ನು ಪುಣೆಯ ಶ್ರೀಮಂತರಿಂದ ಸುಲಿದುಕೊಂಡನು ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಯಶವಂತರಾವ ಹೋಳಕರನ ತಮ್ಮನಾದ ವರನೋಜಿಯನ್ನು ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಯಶವಂತರಾಯನು ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಯನ್ನು ಸುಲಿದು ಪುಣೆಗೆ ಸಾಗಬಂದು ಸಿಂದೆ-ವೇಶವೆಯರನ್ನು ನೋಲಿಸಿದನು. ಬಾಜೀರಾಯನು ಓಡಿಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕನು. ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ವಧ್ಧತಿಯನ್ನೊಪ್ಪಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೨೭ ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

(೧೨) ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಭುಣೆ— ಇವನ ಊರು ಮಾಹುಲಿ. ಬಡ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಮುಂದೆ ಸಾಹಸದಿಂದ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಬಲ್ಲಿದನೆನಿಸಿದನು. ಆತನ ತೀಲ-ವಿದ್ವತ್ತೆ-ಯೋಗ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ವೇಶವೆಯು ಇವನನ್ನು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ನ್ಯಾಯ ತೀರಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದವನು, ಮಾಧವರಾಯ ವೇಶವೆಗೆ ಕೂಡ ಯೋಗ್ಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ-ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಗಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯೇ ತಕ್ಕದ್ದು; ಎಂದು ರಘುನಾಥರಾಯನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ವೇಶವೆಯರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭೂಷಣನೆನಿಸಿದ್ದ ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೯ ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಪ್ರ.: — ನಾನಾಘಡಣವೀಸನು ಮರಾಠ ಸರದಾರರ ಮಂಡಲದ ಮೆದುಳು; ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇದನ್ನು ಕಾರಣದೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರಿ. (೧೯೪೯)

ಉ.: — ನಾನಾಘಡಣವೀಸನು ವೇತ್ಸಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಹೆಸರಾದ ಮುತ್ಸದ್ಧಿಯು. ಹಿರಿಯ ಮಾಧವರಾಯನ ತರುವಾಯ ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಲವು ಕುತ್ತುಗಳಿಂದ ಉಳಿಸಿ, ಮರಾಠಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ತುಂಗಭದ್ರೆಯಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಮರಾಠರ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಬಹಳ ಭಾಗವು ನಾನಾನದೇ ಆಗಿದೆ; ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿಯ ಇವನ ಧೋರಣ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನ, ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿ ಇವು ಒಳ್ಳೆಯ ಅನುಸರಣೀಯವಾಗಿದ್ದವು. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಯೇ “ನಾನಾಘಡಣವೀಸನು ಮರಾಠ ಸರದಾರರ ಮಂಡಲದ ಮೆದುಳು;” ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.

ಪ್ರ.: — ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದ ಅಳಿಗಾಲದ ಕಾರಣಗಳಾವವು ?

ಉ.: — ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದ ಅಳಿಗಾಲದ ಕಾರಣಗಳು—(೧) ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜನಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ, ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆ ಇವು ಮುಂದಿನ ಅರಸರಲ್ಲಿ, ವೇಶವೇಶರಲ್ಲಿ ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. (೨) ಸರಂಜಾಮಗಳನ್ನು ವಡೆದ ಸರದಾರರು ಸ್ವಂತದ ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಅಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ಜನಹಿತವನ್ನೂ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಸರಕಾರದ ಹಿತಾಹಿತಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ. (೩) ಸ್ವಾರ್ಥ, ಮತ್ಸರ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸರದಾರರು ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೂ ವೇಶ್ವಿಯವರೊಡನೆಯೂ ಜಗಳಾಡುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. (೪) ವಾನಿಪತ್ಯದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ವೀರರು ಮಡಿದದರಿಂದ ಶಾರೀರಿಕ-ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಯಿತು. (೫) ಮಾಧವರಾಯನ ನಂತರ ಸಮರ್ಥರಾದವರು ವೇಶ್ವಿಯ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. (೬) ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯವು ಸಾವರಿಸಿತೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನೂ ವೀರರೂ ಮುತ್ಸದ್ಧಿಗಳೂ ಗತಿಸಿದ್ದು. (೭) ಹಡಗು ಪಡೆ, ಭೂಸೈನ್ಯ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಂದಾಗಿ ಕೊಡದೆ ಪೆಟ್ಟುಬಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಎಚ್ಚರಾಗಿ ಪರಕೀಯರಾದ ಫ್ರೆಂಚ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಈ ಸರಾವ

ಲಂಬನವು ವ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮುಳುವಾಯಿತು. (೮) ಅವಿವೇಕಿಯೂ ದುರ್ಬಲನೂ ಆದ ೨ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು ವೇಶ್ವಿಯಾದದರಿಂದ, ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಬಹುದಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವು ಬೇಗ ಮುಳುಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಾಲ

ಪ್ರ.:— ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ-ಯುರೋಪಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಯಾವ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದಿತು? ಈ ವ್ಯಾಪಾರವು ಯಾರ ಕೈಯೊಳಗೆ ಇದ್ದಿತು? ಈ ವ್ಯಾಪಾರವು ಎಂದಿನಂತೆ ನಡೆಯಲು ಉಂಟಾದ ತೊಂದರೆ ಯಾವದು? ಇದಕ್ಕೆ ಯುರೋಪದವರು ಏನು ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಕಿದರು?

ಉ.:— ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪ-ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಸ್ಥಾನ, ಏಶಿಯಾನಾಯನರ; ಇರಾಣ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಭೂಮಾರ್ಗವಾಗಿ, ಬಳಿಕ ಇರಾಣ ಆಫಘಾನ, ಅರಬೀಸಮುದ್ರ ಈ ಜಲಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು.

ಈ ವ್ಯಾಪಾರವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಟ್ಟಣಗಳಾದ ಹೈನಿಸ, ಜಿನೋವಾ ಇಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಅವರೇ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೫೩ ರಲ್ಲಿ ಕಾನಸ್ತಾಂತ್ರಿನೋಪಲ ಪಟ್ಟಣವು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಶವಾಯಿತು. ಇತಲಿಯ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಇರಾಣದ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವು. ಆಗಿನಿಂದ ಹೈನಿಸ, ಜಿನೋವಾ ಪಟ್ಟಣಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಮೊದಲಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಗುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಈ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗಲು ಯುರೋಪದವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಜಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು.

ಪ್ರ.:— ಜಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಯುರೋಪದವರಿಗೆ ಏಕೆ ಇದ್ದಿತು? ಮೊದಲು ಜಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಯಾರು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು? ಎಂದು?

ಉ. :— ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಬಟ್ಟೆ, ಸಕ್ಕರೆ, ಹರಳು, ಮಸಾಲೆ ಮುಂತಾದ ವದಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಯುರೋಪ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಸರಕುಗಳು ಯುರೋಪದವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂಮಾರ್ಗವು ಕಟ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಜಲಮಾರ್ಗ ವನ್ನು ಹುಡುಕುವದು ಅಗತ್ಯವೆನಿಸಿತು.

ವಾಸ್ಕೋ-ಡಿ-ಗಾಮಾ ಎಂಬ ಪೋರ್ತುಗೀಜ ನಾವಿಕನು ಆಫ್ರಿಕಾ ಖಂಡವನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೯೮ ರಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆ (ಕಾಲಿಕತ) ಎಂಬ ಬಂದರಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿದನು.

ಪ್ರ. :— ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ತುಗೀಜ, ಡಚ್ಚ, ಫ್ರೆಂಚ, ಇಂಗ್ಲಿಷ ಇವರು ಮಾಡಿದ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲ ವಾದವು? ಯಾರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಫಲವಾದವು? ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಉ. :— ಪೋರ್ತುಗೀಜ, ಡಚ್ಚ, ಫ್ರೆಂಚ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರು. ಇವ ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮೂವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರಯ ತ್ನಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಫಲವಾದವು.

ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾದ ಕಾರಣಗಳು—
ಪೋರ್ತುಗಾಲವು ಸ್ಪೇನದ ವಶವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ಪೋರ್ತುಗೀಜರಿಗೆ ಅವರ ದೇಶದ ಸಹಾಯವು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪ ಕರ್ಕನ ತರುವಾಯ ಸಮರ್ಥರಾದ ಗವರ್ನರರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಒತ್ತಾಯ—ಮೋಸಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇಶದವರು ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸ ಹತ್ತಿದರು. ೧೬೦೪ ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ಅಂಬೋಯನಾ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ಅತ್ತ್ ಕಡೆಯ ವ್ಯಾಪಾರವು ಕುಗ್ಗಿತು. ಹಡಗುಪಡೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಜಹಂಗೀರನ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಒಂದು ಹಡಗವನ್ನು ಸುಲಿದು ಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ೧೬೧೨ ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸುವಾಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪೋರ್ತುಗೀಜ ರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನಿಂದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ಸ್ಥಾನಗಳು ಕೈಬಿಡ ಹತ್ತಿದವು. ೧೬೨೯ ರಲ್ಲಿ ಸಾಷ್ಟಿ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಪೇಶವೆಯರು ಕಸಿದುಕೊಂಡ ದ್ದರಿಂದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆಯಬೇಕಾ

ಯಿತು. ಗೋಸೆ, ದೀನ, ದಮನ ಇವು ಇನ್ನೂ ವೋರ್ತುಗೀಜರ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ
ಅವೆ.

ಡಚ್ಚರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲವಾದ ಕಾರಣಗಳು — ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೫೨ ರ ವರೆಗೆ ಡಚ್ಚರು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ವರ್ಷ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರನ್ನು ನೋಲಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಡಚ್ಚರ ಬಲವು ಕುಂದ ಹತ್ತಿತು. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೆ ಡಚ್ಚರ ಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶವಾದವು.

ಫ್ರೇಂಚರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಫಲವಾಗದಿರುವ ಕಾರಣಗಳು — ಫ್ರೇಂಚ ಕಂಪನಿಯವರು ವ್ಯಾವಾರಕ್ಕೆಂತ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯ ಗೊಟ್ಟಿರು. ಇದರಿಂದ ಹಣದ ಕೊರತೆಯಾಗಿ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಫ್ರೇಂಚ ಸರಕಾರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಸರಕಾರವು ಯುರೋಪದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯವಸ್ಥಾವಕರು ಯೋಗ್ಯ ಜನರನ್ನು ಆರಿಸಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದುರಾಗ್ರಹ, ಅಸೂಯೆ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಇಲ್ಲ ದಂತಾದದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ನಡಿಲು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಲಾಲಿಯು ಉತ್ತರಸರಕಾರ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಬುಸಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಆ ವ್ರಾಂಶವು ಕೈಬಿಟ್ಟಿತು. ಫ್ರೇಂಚ ಹಡಗುಪಡೆಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ ರನ್ನು ಇದಿರಿಸುವದು ಅವರಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಫಲವಾದುದರ ಕಾರಣಗಳು — ಇಂಗ್ಲಿಷ ಕಂಪನಿಯವರು ವ್ಯಾವಾರದ ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕು ತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾವಾರದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯೆ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದದರಿಂದ ಹಣದ ತೊಂದರೆಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಸರಕಾರವು ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ರೋ, ಹ್ಯಾಮಿಲ್ಟನ್, ಹಾಕಿನ್ಸ್, ಕ್ಲೈ, ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿ, ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಾರರು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಕಂಪನಿಯ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಮನಮುಟ್ಟಿ ದುಡಿದರು. ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಹಡಗುಪಡೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನ ದಿದ್ದದರಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಫ್ರೇಂಚರನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸುವದು ಸುಲಭ ವಾಯಿತು.

ಪ್ರ.:— ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಫ್ರೇಂಚರಲ್ಲಾದ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರಿ. ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಫ್ರೇಂಚರ ನಡುವೆ ಮೂರು ಯುದ್ಧಗಳಾದವು. ೧ ನೆಯ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೪೬-೪೮)—ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಫ್ರೇಂಚರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ ೧೭೪೬. ಕೂಡಲೆ ಫ್ರೇಂಚರು ಲಾಬಡೋರ್ನೆ ಎಂಬ ಸೇನಾವತಿಯನ್ನು ಬಲವಾದ ಹದಗುವಡೆಯೊಡನೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದರು. ಅವನು ಬಂದೊಡನೆ ಮದ್ರಾಸದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಅದನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಉಭಯತರದಲ್ಲಿ ಎಕ್ಸಲಾತಾವೆಲ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದವೂ ನಿಂತಿತು. ಮದ್ರಾಸವು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮರಳಿ ದೊರೆಯಿತು ೨ ನೆಯ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೧-೧೭೫೫)—ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಫ್ರೇಂಚರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧವು ನಿಂತರೂ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಎರಡೂ ಕಂಪನಿಗಳ ನಡುವೆ ಹಗೆತನವು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್-ಅರ್ಕಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದ ಸಲುವಾಗಿ ಜಗಳಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಕ್ರಿ. ಶ ೧೭೪೮ ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮ ಉಲ್ತಲ್ಕನು ಸಾಯಲು ಅವನ ಮಗನಾದ ನಾಸಿರಜಂಗ ನಿಗೂ ಅಣ್ಣನ ಮಗನಾದ ಸಲಾಬತ ಜಂಗನಿಗೂ ಪಟ್ಟದ ಸಲುವಾಗಿ ಜಗಳ ಹತ್ತಿತು. ಅತ್ತ ಅರ್ಕಾಟದ ಪಟ್ಟದ ಸಲುವಾಗಿ ಅನುವರುದ್ದೀನ-ಚಂದಾ ಸಾಹೇಬರಲ್ಲಿ ಜಗಳ ಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನಾಸಿರಜಂಗ ಮತ್ತು ಅನುವರುದ್ದೀನ ಇವರ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ಫ್ರೇಂಚರು ಮುಜಫರಜಂಗ-ಚಂದಾಸಾಹೇಬ ಇವರ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ಹಿಡಿದರು. ಫ್ರೇಂಚರು ಮುಜಫರಜಂಗ-ಚಂದಾಸಾಹೇಬರನ್ನು ಕೊಡಿಕೊಂಡು ಅನುವರುದ್ದೀನನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೪೯ ರಲ್ಲಿ ಅಂಬೂರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ನವಾಬನು ಸೋತು ದತನಾದನು. ಅವನ ಮಗ ಮಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿಯು ತ್ರಿಚನಾಪಳ್ಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋದನು. ಚಂದಾ ಸಾಹೇಬನು ಅರ್ಕಾಟದ ನವಾಬನಾದನು. ಮುಂದೆ ಮುಜಫರಜಂಗನೂ ಫ್ರೇಂಚರೂ ಹೈದರಾಬಾದದ ಕಡೆಗೆ ಸಡಿಲರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾಸಿರಜಂಗನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಮುಜಫರಜಂಗನಿಗೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪಟ್ಟದೊರೆ ಯುವ ಹಾಗೆ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬುಸಿಯು ಹಿಂದೆ ಉಳಿದ ಹೊತ್ತು

ಸಾಧಿಸಿ ಕಡಪೆಯ ನವಾಬನು ಮುಜಫರಜಂಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಬುಸಿಯು ಹೈದರಾಬಾದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿಜಾಮ ಉಲ್ಪತ್ತನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನಾದ ಸಲಾಬತಜಂಗನನ್ನು ವಟ್ಟಕ್ಕೈಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಏಳು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಿಂತು ಫ್ರೆಂಚರ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು.

ಇತ್ತ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೧ ರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಚನಾಪಲ್ಲಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ತ್ರಿಚನಾಪಲ್ಲಿಯೊಂದು ಕೈಸೇರಿದರೆ ಅರ್ಕಾಟಪ್ರಾಂತವೇ ಫ್ರೆಂಚರ ಅಧೀನವಾಗುವದೆಂದು ನೆನೆದು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆಯ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಕ್ಲೈವನು—“ಈಗ ನಾವು ಅರ್ಕಾಟವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೆ ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನು ತ್ರಿಚನಾಪಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರುವನು; ಇದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲಿಯ ಬಿಡುಗಡೆ ಯಾಗುವದು; ಅಪ್ಪಣಿಯಾದರೆ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿರುವೆನು” ಎಂದು ಗವ್ವರ್ನರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಕ್ಲೈವನ ನೀರು ಗೊತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಗವ್ವರ್ನರನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದನು. ಕ್ಲೈವನು ೫೦೦ ಜನ ರಾಹುತರೊಂದಿಗೆ ಸಾಗಿ ಅರ್ಕಾಟದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅದನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅರ್ಕಾಟವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶವಾಗಲು, ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ರಾಜೇ ಸಾಹೇಬನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಕಳುಹಿದನು. ರಾಜೇಸಾಹೇಬನು ಅರ್ಕಾಟವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಈ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ೫೩ ದಿವಸಗಳ ವರೆಗೆ ಕ್ಲೈವನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಡೆದನು. ಆಗ ನಿರಾಶನಾಗಿ ರಾಜೇಸಾಹೇಬನು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಮದ್ರಾಸದ ಹೊಸ ದಂಡು ಬರಲು ಕ್ಲೈವನು ರಾಜೇ ಸಾಹೇಬನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಆರಣಿಯ ಹತ್ತಿರ ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕಾಂಜೀ ವರಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ರಾಜೇಸಾಹೇಬನು ಮದ್ರಾಸದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿರಲು ಕ್ಲೈವನು ಕವರವಾಕದ ಹತ್ತಿರ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಕ್ಲೈವನೂ ಮೇಜರ ಲಾರೆನ್ಸನೂ ತ್ರಿಚನಾಪಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಕಡೆಗೆ ಬಾಹೂರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಫ್ರೆಂಚರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸೋತರು. ಮಹಮ್ಮದ ಅಲಿಯು ನವಾಬನಾದನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೨.

ಈ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಫ್ರೆಂಚರ ಬೊಕ್ಕಸವು ಬರಿದಾಯ್ತು. ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಫ್ರೆಂಚ ಸರಕಾರವು ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅಪ್ಪಣೆ

ಯಿಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವನೆಂದು ತಪ್ಪು ಹೊರಿಸಿ ಡೂಪ್ಲೆಯನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಗೊಡೆಹು ಎಂಬವನನ್ನು ಗವರ್ನರನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿದರು. ಅವನು ಬಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ವಾಂಡಿಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೫.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಫ್ರೇಂಚರ ೩ನೆಯ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಯುದ್ಧ—
(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೮-೧೭೬೧) —ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೬ ರಲ್ಲಿ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಫ್ರೇಂಚರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಗಲು ಫ್ರೇಂಚರು ಕೌಂಟಿ ಲಾಲಿ ಎಂಬವನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಹಡಗುವಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದರು. ಅವನು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಫೋರ್ಟ್‌ಸೆಂಟ್ ಡೆವಿಡವನ್ನು ವಶಮಾಡಿ ಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಉತ್ತರ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬುಸಿಯನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಮದ್ರಾಸದಮೇಲೆ ಸಾಗಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆಯ ಸರ್ ಆಯರ್ ಕೂಟನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯು ಅವನನ್ನು ತಡೆದನು. ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಂಡಿವಾಷ ಎಂಬಲ್ಲಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಲಾಲಿಯು ನೋತು ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಕೂಟನು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದು ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೧. ಲಾಲಿಯು ನೆರೆಸಿಕ್ಕು ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಕಳುಹಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆತ್ಮ ಕರ್ನಲ್ ಫೋರ್ಡನು ಉತ್ತರ ಸರಕಾರವನ್ನೂ ಕ್ಲೈವನು ಚಂದ್ರನಗರವನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಕೈ ಬಿಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ಫ್ರೇಂಚರ ಕಸುವು ಕುಂದಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೩ ರಲ್ಲಿ ಪಾರೀಸದ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಫ್ರೇಂಚರ ಯುದ್ಧವು ನಿಂತಿತು. ಪಾಂಡಿಚೇರಿ-ಚಂದ್ರನಗರಗಳು ಮರಳಿ ಫ್ರೇಂಚರಿಗೆ ದೊರೆತವು. ಆಗಿನಿಂದ ಫ್ರೇಂಚ ಕಂಪನಿಯವರು ರಾಜ್ಯದಾಶೆ ಬಿಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೧ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಮಹತ್ವ— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೦೫ ರಿಂದ ೧೭೬೧ ರ ವರೆಗೆ ಮರಾಠರು ಒಂದೇಸವನೆ ಪ್ರಬಲರಾಗುತ್ತ ಅವರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ತೀರ ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದರು. ಪಾನಿಪತ್ನಲ್ಲಿ ಅಬ್ದಾಲಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಮರಾಠರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಜಯದೊರೆತಿದ್ದರೆ ಅವರೇ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಬ್ದಾಲಿಗೂ ದೇಶಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಷ್ಟು ಪೆಟ್ಟು ತಾಗಿತು. ಮರಾಠರಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಹಾನಿಯಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವಾಂಡಿ

ವಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಜಯವೋ ಅವರೇ ಬಲಿಷ್ಠರಾಗುವವರಿಬ್ಬರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಜಯ ದೊರೆತದರಿಂದ ಅವರೇ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಅವರು ಸಾಧಿಸಿದಾಗೆಲ್ಲ ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕುತ್ತ ಮದ್ರಾಸ ಬಂಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೦೦ ನೆಯ ಇಸವಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲುಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ವಸಯಿ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ವೇಶವೆಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾದದರಿಂದ ಅವರ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ಅವಕಾಶ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರೇ ಈ ದೇಶವನ್ನು ಆಳುವರೆಂದು ಒಡೆದು ಕಾಣಿಸಿತು !

ಪ್ರ :— ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರವು ಹೇಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ. :— ಅಲಿವರ್ದಿಖಾನನು ಮೊದಲು ಬಂಗಾಲದ ಮೊಗಲ ಸುಭೇದಾರನಾಗಿದ್ದನು ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರು ದುರ್ಬಲರಾದ ಹೊತ್ತು ಸಾಧಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ನವಾಬನೆನಿಸಿದನು. ಇವನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರಭಾರ ಸಾಗಿಸಿದ್ದನು. ಡಚ್ಚ, ಫ್ರೆಂಚ್, ಇಂಗ್ಲಿಷ ಈ ಯುರೋಪಿಯನರ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಈ ವರಕೀಯರನ್ನು ಬಲಿಯಗೊಟ್ಟರೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಾಯವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದು ಇವರ ಸುಳಿದಾಟದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲಂತು ಇವನ ಲಕ್ಷವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೋಟಿ-ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಂಪನಿಯ ಸರಕಿಗೆ ಸುಂಕ ವಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಕೆಲಸಗಾರರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸುಂಕವಿಲ್ಲದೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ನವಾಬನು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀರಗಲು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೬ ರಲ್ಲಿ ಅಲಿವರ್ದಿಖಾನನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಇವನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನು ನವಾಬನಾದನು. ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಿಸನದಾಸನೆಂಬ ಸಾವುಕಾರನು ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ಕಲಕತ್ತೆಯ ಗವರ್ನರನಾದ ಡ್ರೇಕನು ನವಾಬನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ನವಾಬನು—“ ಕಿಸನದಾಸನನ್ನು ನಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಕೋಟಿಯ ಜೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಕೆಡವಿಸಬೇಕು;” ಎಂದು ಡ್ರೇಕನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಡ್ರೇಕನು

ಕೆನನದಾನನ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಕೈಬಿಟ್ಟು, “ಫ್ರೇಂಚರು ಏರಿಬರುವ ಸಂಭವ ವಿದ್ದದರಿಂದ ಗೀಳಾದ ಭಾಗವನ್ನಷ್ಟೇ ಸರಿವಡಿಸಿದ್ದೇನೆ; ಹೊಸ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ನವಾಬನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾಸೀನು ಬರ್ಬಾರವನ್ನು ನಶವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ನೆರೆಹಿಡಿದು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದರು. ನವಾಬನ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ದ್ರೇಕನು ಬಹುಜನ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಂದಿಗೆ ಕೋಟಿ ಯಿಂದ ವಾರಾಗಿ ಹಡಗಗಳನ್ನೇರಿ ಮುಖದ ಬಳಿಯ ಫೂಲ್ಪಾದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತನು. ಕಲಕತ್ತೆಯು ನವಾಬನ ವಶವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರು ನೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟರು.

ಕಲಕತ್ತೆಯು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಸುದ್ದಿಯು ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ವಿಚಾರ ನಡೆದು, ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ವಾಟ್ಸನನೂ ಕ್ಲೈವನೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೬ರ ಕೊನೆಗೆ ಫೂಲ್ಪಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಮಗನು ಬಂಗಾಲದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವನೆಂದು ತಿಳಿದದರಿಂದ ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ವ್ರಸಂಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಕ್ಲೈವನು ಕಲಕತ್ತೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಹೊರಟು ಡಮ್ ಡಮ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೋತು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಾದ ಹಾನಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ-ಫ್ರೇಂಚರ ಮೂರನೆಯ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭ ವಾಯಿತು. ಆಗ ಕ್ಲೈವನು ಚಂದ್ರನಗರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಫ್ರೇಂಚರ ಉಳಿದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬಲಿಯುವದು ಬೇಡಾಯಿತು. ಫ್ರೇಂಚರನ್ನು ನೆರವಿಗೆ ಕರೆದು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನೇ ಇದಿರಿಸುವ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಮೀರ ಜಾಫರನು ತಾನೇ ನವಾಬನಾಗುವ ಆಶೆಯಿಂದ ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ಲೈವನೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಯಿಸಿದನು. “ಕ್ಲೈವನು ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನ

ಮೇಲೆ ಸಾಗಬಂದಾಗ ಆಯರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೀರಜಾಫರನು ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಕ್ಲೈವನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.” ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಪ್ಲಾಸಿಯ ಯುದ್ಧ— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೭— ಕ್ಲೈವನು ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದನು. ಪ್ಲಾಸಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯಗಳು ಕೂಡಿದವು. ಮೀರಜಾಫರನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬದಿಗಾದನು. ಕ್ಲೈವನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವು ನಡೆದು ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನ ನಂಬುಗೆಯವನಾದ ಮೀರ ಮದನನು ಸಾಯಲು ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನು ಓಡಿಹೋದನು. ಕ್ಲೈವನಿಗೆ ಜಯ ದೊರೆಯಿತು. ಕ್ಲೈವನು ಮೀರಜಾಫರನ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಮುರ್ಶಿದಾಬಾದಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ನವಾಬನನ್ನು ಮಾಡಿದನು.” ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನು ಕೈಗೆಸಿಕ್ಕು ಮೀರಜಾಫರನ ಮಗನಾದ ಮಿರನನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ವೇದಲು ಒಪ್ಪಿದ ಮೇರೆಗೆ ಮೀರಜಾಫರನು ೨ ಕೋಟಿ ೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂವಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾವನೆಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೈಕೊಂಡ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಪ್ಲಾಸಿಯ ಜಯದ ನಂತರ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರವು ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು ಇದೇ ಜಯದ ಬಲದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ವಾಂಡಿವಾಷದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಲಿಸಿದರು.

ಪ್ರ.:— ಮೀರಜಾಫರ ಮತ್ತು ಮೀರಕಾಸೀನು ಇವರ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರವು ಹೇಗೆ ಬಲಗೊಂಡಿತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಉ.:— ಮೀರಜಾಫರ— ಮೀರಜಾಫರನು ನವಾಬನಾದುದಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಮಗ ಅಲ್ಲಿ ಗೋದರನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಸುಜಾಉದ್ದೌಲನೊಂದಿಗೆ ಬಂಗಾಲದ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿದನು. ಧಾರ್ತನಾದ ಕ್ಲೈವನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಮೀರಜಾಫರನಿಂದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಮೀರಜಾಫರನು ನವಾಬನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಲೈವನಿಗೆ ೧೧ ಸಾವಿರದ ಮನಸಬದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮೀರಜಾಫರನ ಹಣವು ಹೋಯಿತು. ಅವನ ಆಳಿಕೆ ಸುಸೂತ್ರ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಣ ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಹಣ್ಣಾದನು.

ಆಗ ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಚಿನ್ನಸ್ವರಿಯ ಡಚ್ಚರ ನೆರವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಡಚ್ಚರ ಹೊಸದಂಡು ಚಿನ್ನಸ್ವರಿಗೆ ಬಂದಿಳಿಯಿತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ಕ್ಲೈವನು ತಡಮಾಡದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಫೋರ್ಡನನ್ನು ಡಚ್ಚರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವರ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು ಡಚ್ಚರು ಮೀರಜಾಫರನಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತದ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಪೂರಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಬರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇರಹತ್ತಿದರು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೦ ರಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈವನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ವಾನ್ಸಿ ಟಾರ್ಟಿನು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಗವರ್ನರನಾದನು. ಆಗ ಷಾಲಿಮನೂ ಸುಜಾ ಉದ್ದಾಲನೂ ಮತ್ತೆ ಬಂಗಾಲದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಮೀರಜಾಫರನ ಮಗ ಮೀರನನೂ ಕೂಡಿ ಪೂರಾ ಸೋಲಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆಗ ಮೀರನನು ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದು ಸತ್ತನು.

ಮೀರಕಾಸೀಮ — ಮೀರನನು ಸತ್ತಬಳಿಕ ಮೀರಜಾಫರನ ಅಳಿಯ ಮೀರಕಾಸೀಮನು ತನ್ನನ್ನು ನವಾಬನನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ವಾನ್ಸಿ ಟಾರ್ಟಿನು ಮೀರಜಾಫರನನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಮೀರಕಾಸೀಮನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀರಕಾಸೀಮನು ಮೀರಜಾಫರನ ಕಾಲದ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಬರದವನ, ಮಿದನಾಪುರ, ಚಿತಗಾಂಗ ಈ ವರಗಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮುರ್ಶಿದಾಬಾದದಿಂದ ಮೋಂಗಿರಕ್ಕೆ ತಂದು, ಹಿಡಿತದಿಂದ ಕಾರಭಾರ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಕಂಪನಿಯ ಅಳುಕಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ತೋಪು-ತುಬಾಕಿಗಳ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಕಂಪನಿಯಂತೆ ಕಂಪನಿಯ ನವಕರರು ಸಹ ತಮ್ಮ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸುಂಕವಿಲ್ಲದೆ ಮಾರಹತ್ತಿದರು. ಇದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ದೇಶೀಯರ ವ್ಯಾಪಾರವು ಕೆಡಹತ್ತಿತು. ನವಾಬನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರೂ ವಾನ್ಸಿ ಟಾರ್ಟಿನು ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನವಾಬನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ದೇಶೀಯರ ಸರಕಿನ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಟ್ಟನು. ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಇದು ಬೇಡಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರು ನವಾಬನಿಗೆ ಸುಂಕ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ಹೇಳಿದರು. ಮತ್ತು ವಾಟಣಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲಿಸ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷರ

ಕಡೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ನವಾಬನ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೆರೆಹಿಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ನವಾಬನು ದಂಡು ಕಳುಹಿ ಎಲಿಸನನ್ನೊಡಗೊಂಡು ನೂರಾರು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ನೆರೆಹಿಡಿದನು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಸೈನ್ಯವು ವಾಟಣಾದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಘೇರಿಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಮೀರಕಾಸೀಮನು ಸೋತನು. ಆಗ ಅವನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ತನ್ನ ನೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಮತ್ತು ಷಅಲಮ—ಸುಜಾಉದ್ದೌಲರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವಾಟಣಾದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದನು. ಇತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಮೀರಜಾಫರನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆಯ ಮೇಜರ ಮನ್ರೋ ಎಂಬವನು ಬಕ್ಸಾರದ ಹತ್ತಿರ ಮೀರಕಾಸೀಮ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಲಿಸಿ ಲಖನೌ ಮುಂತಾದ ವಟ್ಟಣ ಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈಗ ಬಂಗಾಲ ವ್ರಾಂತವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈ ಸೇರಿತು. ಆದರೆ ರಾಜ್ಯನ್ಥಾವನೆಗೆ ಡಾಯರೆಕ್ಟರರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದದರಿಂದ ಪೆನ್ಸಿಲ್ಟಾರ್ಟನ ನಂತರ ಕ್ಲೈವನು ಗವರ್ನರನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದನು. ಅವನು ಬಂದೊಡನೆ ಅಲಹಾಬಾದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಷಅಲಮ ಮತ್ತು ಸುಜಾಉದ್ದೌಲ ಇವರ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ನವಾಬನು ಕಂಪನಿಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾದನು. ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ಥಿರ ಗೊಂಡಿತು.

ಪ್ರ.:— ಇಬ್ಬಗೆಯ ಆಳಿಕೆ ಎಂದರೇನು? ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪರಿಣಾಮವೇನು?

ಉ.:— ಇಬ್ಬಗೆಯ ಆಳಿಕೆ— ಅಲಹಾಬಾದದ ಒಪ್ಪಂದದ ನಂತರ ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ, ಒಡಿಸಾ ಈ ವ್ರಾಂತಗಳ ದಿವಾಣಿ ಅಧಿಕಾರವೂ ಸೈನ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಕಂಪನಿಯ ಕೈಗೆ ಸೇರಿತು. ನ್ಯಾಯಾಧೀರಿಸುವ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ನವಾಬನ ಕಡೆಗೆ ಉಳಿದವು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರಾಂತಗಳ ಕಾರಭಾರವು ಸಾಗಹತ್ತಿತು. ಕಂಪನಿಯವರು ಜನರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಮನಬಂದಂತೆ ಹಣವೆತ್ತು ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಹತ್ತಿತು. ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ದೂರೀಕೊಂಡರೂ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದು ನವಾಬನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಅನ್ಯಾಯವಲ್ಲದೆ ನವಾಬನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಹಣವನ್ನು ಕಂಪನಿ

ಯವರು ಬರಬರುತ್ತ ಕಡೆಮೆ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಇದರಿಂದ ನವಾಬನಿಗೂ ಹಣದ ಕೊರತೆಯಾಗಹತ್ತಿತು; ಅವನೂ ಸಾಧಿಸಿದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಜನರಿಂದ ಎತ್ತಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ವ್ರಜಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕೆಡಹತ್ತಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೯ ರಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಹೋಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಬರ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ೧೨ ದಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಲಯಹೊಂದಿತು. ಆ ವರ್ಷ ಕಂಪನಿಯವರು ೧೦೦ ಕ್ಕೆ ೫ ರಂತೆ ಸೂಟು ಬಿಟ್ಟರು! ಆದರೆ ಮರುಪರ.ಷ ೧೦೦ ಕ್ಕೆ ೧೦ ರಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಹೀರಿದರು!! ಕಂಪನಿಯವರು ಹಣದ ಹೊರತು ಏನನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ!!! ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಧಿಸಿದ ಯುಕ್ತಿ-ಕುಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಈ ದೇಶದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರ ಉಂಟಾಯಿತು

ಪ್ರ.:— ರೇಗ್ಯಾಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್, ಪಿಟ್ಟಿನ ಇಂಡಿಯಾ ಬಿಲ್ಲು ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ರೇಗ್ಯಾಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೨— ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಮಾಡಿದ ಹಂಚಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಕಂಪನಿಯ ಹಣದ ಕೊರತೆ ತವ್ವಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಡಾಯರೆಕ್ಟರರು ಇಂಗ್ಲಂಡ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಲ ಬೇಡಬೇಕಾಯಿತು. ವಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರು ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಯ ಕಾರಭಾರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ “ ರೇಗ್ಯಾಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್ ” ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ವಾಸು ಮಾಡಿ ೧ ಕೋಟಿ ರೂವಾಯಿ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಕಾಯಿದೆಯಿಂದ (೧) ಬಂಗಾಲದ ಗವರ್ನರನು ಗವರ್ನರ ಜನರಲನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುಂಬಯಿ, ಮದ್ರಾಸ ಇವುಗಳ ಗವರ್ನರರ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯಾಗಬೇಕು. (೨) ಗವರ್ನರ ಜನರಲನೂ ನಾಲ್ವರು ಬೇರೆ ಸಭಾಸದರೂ ಇವರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಲೋಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮತದಿಂದ ನಿರ್ಣಯವಾದಂತೆಯೇ ಗವರ್ನರ ಜನರಲನು ನಡೆಯಬೇಕು. (೩) ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರಿಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು (ಸುಪ್ರೀಮ ಕೋರ್ಟ್) ಇರಬೇಕು. ಕಂಪನಿಯ ಕೆಲಸ ಗಾರರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂದ ತಕಾರುಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯ ಅಧಿಕಾರವು ಇದಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು. (೪) ಗ. ಜನರಲ್ಲನ್ನೂ, ಆಲೋಚನಾ ಸಭಿಕರು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಇವರನ್ನು ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರೇ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. (೫) ಕಂಪನಿಯ

ನವಕರರು ಕಾಣಿಕೆ-ಲಂಚಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. (೬) ಆ ಗಾಗ್ಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಡಾಯರೆಕ್ಟರರ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಯಾವ ಸಭಾಸದ ನಿಗೂ ನಾಲ್ಕುಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮತಗಳು ಇರಬಾರದು. (೭) ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಕಂಪನಿಯ ಸನದಿನ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು.

ಪಿಟ್ಟಿನ ಇಂಡಿಯಾ ಬಿಲ್ಲು— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೪— ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಮಾಡುವ ಅನ್ಯಾಯ ಒತ್ತಾಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಬೊಬ್ಬಾಟ ವಾಯಿತು. ಇದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೩ ರಲ್ಲಿ ಆಮೇರಿಕೆಯು ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಆಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಿಗೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಡುವ ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಆಗ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಪಿಟ್ಟಿನೆಂಬವನು ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ (೧) ಕಂಪನಿಯವರು ಈಗಿನಂತೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತಾವೇ ಸಾಗಿಸಬೇಕು. (೨) ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಕಂಪನಿಯವರೇ ಸಾಗಿಸಿದರೂ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲ ಆಧಿಕಾರವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆರು ಜನ ಸಭಾಸದರುಳ್ಳ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಕಂಟ್ರೋಲ ಎಂಬ ಸಭೆಯ ಕಡೆಗಿರಬೇಕು. ಈ ಸಭೆಯ ಸಂಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಂಪನಿಯವರು ಯುದ್ಧವನ್ನಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. (೩) ಗ. ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಸೇನಾಪತಿ ಇವರನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರೇ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು (೪) ಗ. ಜನರಲ್ಲನು ಶಕ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೇಶೀಯ ಅರಸರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕಬಾರದು.

ಪ್ರ.:— ಕ್ಲೈವ ಮತ್ತು ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಇವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದವರು. ಆದರೂ ಅವರು ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಏಕೆಗುರಿಯಾದರು ?

ಉ.:— ಕ್ಲೈವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೭ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅವನು ಕಂಪನಿಗೆ ಲಾಭವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಡಲವು ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಅವನೇ ಎತ್ತಿ ಅವನ ವಿರೋಧಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಅವರು ಕ್ಲೈವನು ಸುಳ್ಳು ಸಹಿ ಮಾಡಿಸಿದನು; ಉಮೀಚಂದನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದನು; ನವಾಬನಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು; ಈ ಮುಂತಾದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಜನಾಂಗದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತಂದನು; ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಮತ್ತು ಕ್ಲೈವನ ಬಗೆಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳವರು “ ಇವನು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ್ಥನಾದನು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷಿ ” ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಇವನು ನಿರ್ದೋಷಿ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತು.

ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್— ಪಿಟ್ಟನ ಇಂಡಿಯಾ ಬಿಲ್ಲು ವಾಸಾದದ್ದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಅವನೂ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸನು ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ತಪ್ಪುಗಾರನೆಂದು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದನು. ಬರ್ಕ್ ಮೊದಲಾದ ಮುತ್ಸದ್ಧಿಗಳು ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ಕೃತ್ಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಕಿತರಾದರು ! ವಿಚಾರಣೆಯು ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ನಡೆದು ಅವನು ದೋಷಮುಕ್ತ ನಾದನು. ಈ ವೇಳಾಟದಲ್ಲಿ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ಕೈ ಬರಿದಾಯಿತು. ಅವನು ಕಡೆತನಕ ಬಡತನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲ ಕಳೆದನು.

ಪ್ರ.:— ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾವವು ?

ಉ.:— ಇದ್ದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವದು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇವುಗಳ ವಿವರ— (೧) ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂಬ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಕಲೆಕ್ಟರನೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. (೨) ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಜಜ್ಜನೆಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. (೩) ಕಲಕತ್ತೆ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೀಲ ಕೋರ್ಟುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. (೪) ಘೌಜದಾರಿ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಕೋಡ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ನವಕರರ ಸಂಬಳವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಅವರು ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಯ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಂತದ ಸಲುವಾಗಿ ಬಳಸದಂತೆ ನಿಯಮ ಮಾಡಿದನು. (೬) ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಕಂದಾಯ ವದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಪ್ರ.:— “ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಧೋರಣೆ; ” ಎಂದರೇನು ? ಸರ್ ಜಾನ್ ಶೋಅರನ ಅಳಿಕೆಯು ಈ ಧೋರಣೆಯಂತೆ ಸಾಗಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಉ. :— ಕ್ಲೈವ ಮತ್ತು ವಾರನ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಇವರು ಈ ದೇಶದ ಅರಸರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕಿ, ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಪಿಟ್ಟಿನ ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟಿನಿಂದ “ಕಂವನಿಯವರು ಶತ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಅರಸರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕದೆ ತಮ್ಮ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಪಿಟ್ಟಿನ ಈ ಧೋರಣೆಗೆ, “ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಧೋರಣೆ” ಎಂಬ ಹೆಸರು.

ಈ ಧೋರಣೆಯು ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವಾರನ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದನು. ವಾರನ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ತರುವಾಯ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಗ. ಜನರಲನೆಂದು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅವನು “ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನಾ ಸಭೆಯ (ಕೌನ್ಸಿಲಿನ) ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ನಡೆಯಲು ಶತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಗ. ಜನರಲನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನು,” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಮೆಂಡ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆ ಪಾಸಾಗಿ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಬೇಡಿಕೆಯು ಪೂರೈಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇವನು ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದನು. ಟೀಪುನು ಮಂಗಳೂರ ಒಪ್ಪಂದವಾದ ನಂತರ ಫ್ರೇಂಚರ ನೆರವಿನಿಂದ ಬಲವಾದ ದಂಡನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದನು ಅಲ್ಲದೆ ಕೋಟಿ ಕೊತ್ತಳಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಆಗ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನೂ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡದಿಂದ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ಟೀಪುನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ತರುವಾಯ ಸರ್ ಜಾನ್ ಶೋಅರನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೩-೧೭೯೮ ರ ವರೆಗೆ ಗ. ಜನರಲನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಮಾತ್ರ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬರಲಿಲ್ಲ, ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ಹಂಚಿಕೆಯಿಂದ ವಾರಾದನು. ಆದದರಿಂದ ಸರ್ ಜಾನ್ ಶೋಅರನ ಆಳಿಕೆಯು ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಆಳಿಕೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

ವ್ರ.:— ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಗ. ಜನರಲನಾಗಿ ಬಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗೆ ಇದ್ದಿತು? ಅವನು ಯಾವ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಉ.:— ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಬಂದ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ—
ಫ್ರಾನ್ಸದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೪೮ ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿಯಾದ ನಂತರ ನೇಪೋಲಿಯನನು ಆ ದೇಶದ ಅರಸನಾದನು. ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವರ್ಚಸ್ವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಯುರೋಪದಲ್ಲಿಯ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕಡಮೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವಾಗಿರುವ ಬಲವು ಕುಗ್ಗುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅವನು ಅರಿತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಬರಬೇಕೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದನು.

ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮರಳಿ ದೊರಕಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಫ್ರೇಂಚ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ನಿಜಾಮ ಮತ್ತು ವಜೀರ ಇವರೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಜಾಮನೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಫ್ರೇಂಚರಿಂದ ೧೪ ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಮರಾಠರು ಖರಡೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಅವನ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಸಿಂಧೆ, ಹೋಳಕರ, ಭೋಸಲೆ ಇವರು ಫ್ರೇಂಚರಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಒಗರುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು.

ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಫ್ರೇಂಚರ ಸುಳಿದಾಟವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು

ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯ ಯೋಜನೆಗಳು— ಹೀಗೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇರುವಾಗ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಕೆಲಸವಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದು ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರೂ ಕಂಪನಿಯ ಡಾಯರೆಕ್ಟರರೂ ಸರ್ ಜಾನ್ ಶೋಅರನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯನ್ನು ಗ. ಜನರಲ್ಲನೆಂದು: ನಿಯಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವನು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು

ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು “ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ” ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಸ್ವರೂಪ—ಈ ದೇಶದ ಅರಸರು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸೀಮೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಯುರೋಪಿಯರನ್ನೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರೆಸಿಡೆಂಟನನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಇಲ್ಲವೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಕೂಡದು. ತಮಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಒಳಜಗಳ ಬಂದರೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆರವಿನಿಂದ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಮೊದಲು ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಈ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ನಿಜಾಮನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಬಲವು ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರಿತು, ಸಿಟ್ಟನ್ನು ತೋರಗೊಡದೆ, ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದನು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೮.) ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ವಜೀರನಲ್ಲಿ ಹೇಚ್ಚಿಂಗ್ಸನ ಕಾಲದಿಂದ ಇದ್ದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಅದರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಿಂದು ವಜೀರನಾದ ಸಾದತ್‌ಅಲಿಯಿಂದ ಕೋರಾ, ಅಲಹಾಬಾದ, ರೋಹಿಲಖಂಡ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೦೧) ಗಾಯಕವಾಡದ ಆನಂದರಾಯನೂ ಬಳಿಕ ತುಸುದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೆ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೦೨.)

ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಟೀಪುವಿಗೂ ಸಹಾಯ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಟೀಪುವು ಈ ಮಾತನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ನಿಜಾಮನ ನೆರವಿನಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಮದ್ರಾಸಿನಿಂದ ಬರುವ ಜನರಲ್ ಹ್ಯಾರಿಸನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎರಗಿ ಟೀಪು ತಾನೇ ಸೋತನು. ಬಳಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮಳವಳ್ಳಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಡೆದು ಮತ್ತೆ ಸೋತನು. ಬಳಿಕ ಅವನು ಶ್ರೀರಂಗವಟ್ಟಣದ ಕೊಟೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ತಮ್ಮ ನಾದ ಅರ್ಥರ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಮುಂದುವರಿದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ತೋಪುಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಗೋಡೆಗಳು ಒಡೆದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸೈನ್ಯವು ಒಳನುಗ್ಗಿತು. ಘೋರ ಕಾಳಗವಾಗಿ ಟೀಪುವು ಹೆತನಾದನು. ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಮೈಸೂರಿನ ಮುಂಚಿನ ಅರಸನ ಮಗನಾದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣ

ರಾಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ವೈಸೂರ ರಾಜ್ಯವು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಟೀಪುನ ಮಕ್ಕಳು ವರ್ಷಾರನದೊಂದಿಗೆ ವೆಲ್ಲೂರಲ್ಲಿ ಇರ ಹತ್ತಿದರು.

ತಂಜಾವರ, ಸುರತ, ಅರ್ಕಾಟ ಇವುಗಳ ಒಡೆಯರಿಗೆ ವರ್ಷಾರನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವೆಲ್ಲುಸಿಯು ಅವರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡನು.

ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ವೆಲ್ಲುಸಿಯು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಪದ್ಧತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಪ್ರ.:— ಮುಂದೆ ಬರೆದ ಸಂಗತಿಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಕೊಡಿರಿ.

(ಅ) ಮರಾಠರ ಸರಂಜಾಮೀ ಪದ್ಧತಿ. (ಆ) ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಸ್ಥಿರ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ. (ಇ) ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲುಸಿಯ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ.

ಉ.:—(ಅ) ರಾಜಾರಾಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರದ ಪ್ರಸಂಗವಿದ್ದಿತು. ಮೊಗಲರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾವಳಿಯ ನೈಬಿಟ್ಟಿದರು. ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯವು ಮುಳುಗುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ತೋರಹತ್ತಿ ದ್ದವು. ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಾರಾಮನು ಸರಂಜಾಮೀ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನೂರಾರು ಮರಾಠ ಸರದಾರರು ಜಹಾಗೀರುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಶೆಯಿಂದ ವರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ, ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಉಳಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದರು.

ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಈ ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಮರಾಠ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿ ಮಾನವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಜಹಗೀರುಗಳ ಹಿತವನ್ನಷ್ಟೇ ಸಾಧಿಸಹತ್ತಿದರು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವೇಶವೆಗೆ ಸೊಪ್ಪುಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮತಮ್ಮೊ ಳಗೂ ಜಗಳ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಹೀಗೆ, ಮೊದಲು ಮರಾಠರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪ ಯುಕ್ತವೆನಿಸಿದ ಸರಂಜಾಮೀ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಕೊನೆಗೆ ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಗುಂದಿಸಲು ಮೂಲವಾಯಿತು.

(ಆ) ಸ್ಥಿರಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಅಯ್ಯಯ್ಯ ವರ್ಷಗಳ ಕರಾರಿನಿಂದ ಭೂಮಿಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಅವಧಿ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ

ಭೂಮಿಗಳು ತಮಗೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆಂಬ ಭರವಸೆ ಜಮೀನುದಾರರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಭೂಮಿಗಳು ಕೆಡಹತ್ತಿತ್ತು. ಬರಬರುತ್ತ ಕಂಪನಿಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಹಣ ಕಡಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಕಾರ್ನವಾಲೀನನು ಕಂಪಾಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದನು. ಜಮೀನುದಾರರು ಭೂಮಿಗಳು ತಮಗೆಯೇ ನಡೆಯತಕ್ಕವುಗಳಾದದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪನ್ನವು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಂಪನಿಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಹಣ ತಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಜಮೀನುಗಳ ಹತ್ತಿತು. ಜಮೀನುದಾರರೂ ಕಂಪನಿಯವರೂ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾದರು. ಆದರೆ ದುಡಿಯುವ ರೈತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಾಭವು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಜಮೀನುದಾರರು ಕಂಪನಿಯ ಹಿತಚಿಂತಕರಾದರು. ಹೊಸರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವವರಿಗೆ ಇದೇ ಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಾಧಿಸಿತು.

(ಇ) ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಈ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದನು. ಇದರಿಂದ ಕಂಪನಿಯ ಒಡೆತನವುಳ್ಳ ಸೈನ್ಯವು ವೆಚ್ಚವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಬ್ಬಹತ್ತಿತು. ತಮ್ಮ ಹಣ ವೆಚ್ಚವನ್ನಾಡಿ ಕಂಪನಿಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮೇಯಿಸುವ ಈ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಈ ದೇಶದ ಅರಸರು ಒಬ್ಬರಬಳಿಕೊಬ್ಬರು ಒಪ್ಪುತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮಾಂಡಲಿಕರಾದರು. ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದನು.

ಪ್ರ.:— ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಮತ್ತು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಯಾವವು? ಎಂಬುದನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ಕಾಲದ ಸಂಗತಿಗಳು — ಮೊದಲು ಇವನು ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತ ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯನ್ನು ಟೀಕಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ “ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಧೋರಣೆಯಿಂದಲೇ ಗುರ್ಖರು ಪೆಂಡಾರಿಗಳು, ಮರಾಠರು ಬಲಗೊಂಡಿರುವರು” ಎಂದು ಮನಗಂಡನು. ಮತ್ತು ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಇವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೇಪಾಳದ ಯುದ್ಧ, ಪೆಂಡಾರಿಗಳ ಯುದ್ಧ, ಮರಾಠರ ಕೊನೆಯ ಯುದ್ಧ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಯುದ್ಧಗಳಾದವು.

ನೇಪಾಳದ ಯುದ್ಧ—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೪-೧೮೧೬) — ಗೋರಖಪುರ,

ಶೇವರಾಜ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಕೆಲವು ಊರುಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಗುರ್ಖರಿಗೂ ಜಗಳ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಬಾರ್ಲೋ-ಮಿಂಟೋ ಇವರು ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲು ಕೇಳಿದರೂ ಗುರ್ಖರು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ಧೋರಣೆಯು ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಯಿತು ಅವನು ಗುರ್ಖರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜು ಮಾಡಿ, ನಾಲ್ವರು ಸೇನಾವತಿಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಂದ ನೇವಾಳದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಮೂವರು ಸೇನಾವತಿಗಳು ಗುರ್ಖರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸೋತರು. ಆಗ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯವನಾದ ಅಕ್ಬರ ಲೋನಿಯ ನೆರವಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅಕ್ಬರ ಲೋನಿಯು ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರ್ಖರನ್ನು ನೋಲಿಸಿದನು, ಗುರ್ಖರು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಸೇಗಾವುಲಿ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಕಮಾವುನ, ಗಢವಾಲ ವ್ರಾಂತಗಳನ್ನೂ ತರಾಯಿ ಅರಣ್ಯ ನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ತರಾಯಿಯ ಬಗೆಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಗುರ್ಖರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಸಿಕ್ಕಿಮದ ಅರಸನ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗುರ್ಖರು ಬಿಡಬೇಕು. ಕಾಟಮಾಂಡುವಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ ರೆಸಿಡೆಂಟನಿರಬೇಕು; ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಪೆಂಡಾರಿಗಳ ಯುದ್ಧ—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೭)—ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅರಸರು ತಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರು. ಹೀಗೆ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಕಡೆಗಾದ ಜನರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಕಳವು-ಸುಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ೬೦ ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದಿತು. ಮಧ್ಯೆ ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅರಾಜಕತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೆಟ್ಟಾಗಿಿದ್ದರು. ಈ ಜನರಿಗೆ ಪೆಂಡಾರಿಗಳೆನ್ನುವರು. ಇವರ ಉಪದ್ರವ ಹೆಚ್ಚಾದದರಿಂದ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಮಾಳವದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದನು. ಆಗ ಅವರು ಹಣ್ಣಾದರು. ಕರೀಮಖಾನ, ಅಮೀರಖಾನ ಇವರು ಶರಣು ಬಂದರು. ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಅವರಿಗೆ ಜಹಗೀರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟನು. ಉಳಿದವರು ಊರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಇರಹತ್ತಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಪೆಂಡಾರಿಗಳ ಕಾಟವು ತಗ್ಗಿತು.

ಮರಾಠರ ಕೊನೆಯ ಯುದ್ಧ—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೭-೧೮)—೨ನೆಯ

ಬಾಜೀರಾಯನು ಕಳೆದುಹೋದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮರಳಿ ದೊರಕಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಸಿಂದಿ, ಹೋಳಕರ, ಭೋಸಲೆ ಅವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಹುರಿದುಂಬಿಸಹತ್ತಿದನು. ಗಾಯಕ ವಾಡನ ವಕೀಲನಾದ ಗಂಗಾಧರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಕೊಲೆಯನ್ನು ತ್ರ್ಯಂಬಕಜಿ ಯಿಂದ ಬಾಜೀರಾಯನೇ ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಯಿತು.

ವೇಶವೆಯ ವಾರುಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದಂಡು ವುಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿತು. ಖಡಕಿ-ಕೋರಿಗಾವ, ಅಷ್ಟೇ ಈ ಮೂರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳಾದವು. ೨ ನೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೇನಾಪತಿ ವೀರ ಬಾಪೂ ಗೋಖಲೆಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಕೈ ತೋರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಕಡೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಜಯ ದೊರೆಯಿತು. ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡೂರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು. ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಹೆಂಸ್ಲಿಂಗನು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು — ಇವನು ವೆಲ್ಲಸಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯವಿನ್ತಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡದೆ ಹಲವು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳೂ ಪುಲುಗಳೂ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವು. ಶಾಲೆ-ಕಾಲೇಜುಗಳುಂಟಾದವು. ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೋಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯಿತು. ಯಮುನಾ ನದಿಯ ಕಾಲುವೆಯು ಸರಿಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಂಗಡಿಗರಾದ ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್, ಮಾಲಕಮ್, ಮೆಟಕಾಫ್, ಅಕ್ಸ್‌ಲೋನಿ ಇವರು ಶೌರ್ಯ-ಧೈರ್ಯ-ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಂದ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಅವನ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಿದರು.

ಪ್ರ.:- ಅಲ್ಪಕರ್ಕ, ಡ್ಯೂಸ್ಟೆ, ಕ್ಲೈವ್, ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್, ಕಾರ್ನವಾಲಿಸ್, ಹೈದರ, ಟೀಪು ಇವರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:- ಅಲ್ಪಕರ್ಕ — (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೦೯-೧೫೧೫) — ಇವನು ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ೨ ನೆಯ ಗವರ್ನರನು. ಈ ದೇಶದ ಅರಸರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಿ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೧೦ ರಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದವರಿಂದ ಗೋವೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಯುದ್ಧಕಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟು ಈ ದೇಶದ ಜನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಯಿ, ತಾಣಿ

ಮುಂಬಯಿ, ಮಂಗಳೂರು, ಕೋಲಂಬೋ ಇವು ವೋರ್ತುಗೀಜರ ತಾಣ್ಣಿಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಡ್ಯೂಪ್ಲೆ — ಇವನು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಸಿರಿವಂತ ವರ್ತಕನ ಮಗನು. ಫ್ರೆಂಚಕಂಪನಿಯ ಗವ್ವರ್ನರನಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇವನು ಚತುರ ಮುತ್ಸದ್ವಿಯೂ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಮುರಿದು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧನ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಸರಕಾರವು ಇವನಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕ ನೆರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ನಿಜಾಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ ಬುಸಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇವನು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ಸಂಗಡಿಗರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದದರಿಂದ ಇವನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾದವು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಡ್ಯೂಪ್ಲೆಯ ಧೋರಣೆಯು ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೫.)

ಕ್ಲೈವ — ಕ್ಲೈವನು ಇಂಗ್ಲಂಡದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ವಕೀಲನ ಮಗನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಆಟನೋಟಗಳ ಕಡೆಗೇ ಇವನ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚು. ಇವನು ಮೊದಲು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಕಾರಕೂನನಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮುಂದೆ ಇವನು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇರಿ, ಹಲವು ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೆಸರಾದ ನೇನಾಪತಿ ಎನಿಸಿದನು. ಸಾಹಸದ ಉಪಾಯದಿಂದ ಅರ್ಕಾಟದ ಮುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜಯ ಹೊಂದಿ ಸಮರ್ಥನೆನಿಸಿದನು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೧.) ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೬ ರಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನನ್ನು ಪ್ಲಾಸಿ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಲಿಸಿ ಮೀರಜಾಫರನನ್ನು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೭) ಕ್ಲೈವನು ಬಂಗಾಲದ ಗವ್ವರ್ನರನಾದನು. ಸಿರಾಜ ಉದ್ದೌಲನ ತರುವಾಯ ಮೀರಜಾಫರನು ಕ್ಲೈವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನವಾಬನಾದನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಇದು ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಮಗ ಅಲ್ಲಿಗೋಹರನನ್ನು ಸುಜಾ ಉದ್ದೌಲನೊಡನೆ ಬರಗಾಲದ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿದನು. ಆಗ ಕ್ಲೈವನು ಮೀರಜಾಫರಿಂದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನು ಸಮಾಧಾನ

ಹೊಂದಿ ಮೀರಜಾಫರನು ನವಾಬನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಕ್ಲೈವನಿಗೆ ಅಮೀರ ಎಂಬ ಪದವಿಯನ್ನೂ ೧೧ ಸಾವಿರದ ಮನಸಬದಾರಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಮೀರಜಾಫರನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಡಚ್ಚ ರೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕ್ಲೈವನು ತಡಮಾಡದೆ ಕರ್ನಲ್ ಫೋರ್ಡನನ್ನು ಕಳುಹಿ ಡಚ್ಚರನ್ನು ನೋಲಿಸಿ ಅವರ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಡಚ್ಚರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕುಂದಹತ್ತಿತು. ಮುಂದೆ ಅವರು ಬರಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿರಹತ್ತಿದರು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೦ ರಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈವನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ವಾನ್ಸಿ ಟಾರ್ಟನು ಗವ್ವರ್ನರನಾದನು. ಬಾದಶಹನೂ ಸುಜಾಉದ್ದೌಲನೂ ಮತ್ತೆ ಬಂಗಾಲದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದರು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆಯ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ನಾಕ್ಸ್, ಕೋಲಿಯಡ್ ಮತ್ತು ಮೀರನ ಇವರು ಕೂಡಿ ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ನೋಲಿಸಿದರು. ಮೀರಜಾಫರನು ಹೆಸರಿಗೆ ನವಾಬನು, ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈನೇರಿದ್ದಿತು. ಮುಂದೆ ವಾನ್ಸಿಟಾರ್ಟನು ಮೀರಜಾಫರನನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಮೀರಕಾಶೀಮನನ್ನು ನವಾಬನನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀರ ಕಾಶೀಮನು ಬರದ್ದಾನೆ, ಮಿದನಾಪುರ, ಚಿತಗಾಂಗ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಕ್ರಿ. ಶ ೧೭೬೫ ರಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈವನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಬಂದು ವಾನ್ಸಿ ಟಾರ್ಟನ ಬಳಿಕ ಬಂಗಾಲದ ಗವ್ವರ್ನರನಾದನು. ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಡಾಯೆ ರೆಕ್ಟರರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವಾದದಿಂದ ಕ್ಲೈವನು ಅಲಹಾಬಾದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಾದ ಶಹನ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕಂಪನಿಗೆ ಬಂಗಾಲ-ಬಿಹಾರ-ಓರಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ದಿವಾನಿ ಅಧಿಕಾರವು ದೊರೆಯಿತು. ಸುಜಾಉದ್ದೌಲ ನಿಂದ ೫೦ ಲಕ್ಷ ರೂನಾಯಿಗಳು ಕಂಪನಿಗೆ ದೊರೆತವು. ಆ ಮೇಲೆ ಕ್ಲೈವನು ಕಂಪನಿಯ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೭ ರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಬಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಇವನ ವಿರೋಧಿಗಳು ಇವನನ್ನು ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಜನರು ಅಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಬೇಸರಗೊಂಡು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೪.

ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್— (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೦-೧೭೮೪) ಇಬ್ಬಗೆಯ ಆಳಿಕೆಯ ನಂತರ ಬಂಗಾಲದ ವರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಭೀಕರವಾಯಿತು. ಅದರ ವರಿಣಾ ಮುನು ಕಂಪನಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಆಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವು ಕಟ್ಟಾಯಿತು. ಕಂದಾಯವೂ ಬರದಂತಾಯಿತು. ಮೈಸೂರ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಹಣವೆಲ್ಲ ತೀರಿಹೋಯಿತು. ವ್ರತವರ್ಷ ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕಂಪನಿಯವರು ಕೊಡತಕ್ಕ ಉಂ ನಾವಿರ ಪೌಂಡು ಕೊಡುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಡಾಯರಿಕ್ಟರರು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದು ಈ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ನನ್ನು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಗವರ್ನರನನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ ೧೭೭೨ ಇವನು ಜಾಣನೂ ನಾಹಸಿಯೂ ಕ್ಲೈವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನುರಿತವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದವನಿರುವಾಗ ಕಂಪನಿಯ ಕಾರಕೂನನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಏರುತ್ತ ಏರುತ್ತ ಆಲೋಚನಾ ಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯನಾದನು. ಗವರ್ನರನಾದ ಬಳಿಕ ಹಲವು ಹಂಚಿಕೆಗಳಿಂದ ಹಣಕೂಡಿಸಿದನು. ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೨ರಲ್ಲಿ ರೇಗ್ಯೂಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆ ಪಾಸಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಗವರ್ನರ ಜನರಲನಾದನು. ಮುಂಬಯಿ, ಮದ್ರಾಸ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಗವರ್ನರರು ಇವನ ಕೈ ಕೆಳಗಿನವರಾದರು. ಆಲೋಚನಾ ಮಂಡಲದ ನಾಲ್ವರು ಸಭಾಸದರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್, ಕ್ಲೈವರಿಂಗ್, ಮಾನ್ಸನ್ ಈ ಮೂವರು ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ವಿರೋಧಿಗಳಾದರು. ಇವರಿಂದ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನಿಗೆ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ತೊಂದರೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ೧ ನೆಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರ ೨ ನೆಯ ಯುದ್ಧಗಳಾದವು. ಇದರಿಂದ ಕಂಪನಿಗೆ ಲಾಭವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೩ ರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕೆಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ವಾರ್ಲಮೆಂಟು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡಹತ್ತಿತು. ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯ-ಒತ್ತಾಯಗಳನ್ನು ಬಹಳ ನಡೆಸಿರುವನೆಂಬ ಬೊಬ್ಬಾಟವು ಇಂಗ್ಲೆಂಡದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿತು.

ಆಗ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಪಿಟ್ ಎಂಬವನು ಕಂಪನಿಯ ಕಾರಭಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ “ ಪಿಟ್ಟನ ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟ್ ” ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು

ಪಾಸು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಯದೆಯು ಹೇಸ್ಪಿಂಗ್ಸನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಕ್ಲೈವನಂತೆ ಇವನೂ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ಏಳು ವರ್ಷ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದು ಹೇಸ್ಪಿಂಗ್ಸನು ಎಲ್ಲ ಆರೋಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದನು. ಆದರೂ ಇವನ ಹಣವೆಲ್ಲ ಹರಣವಾಗಿ ಕಡೆಗೂ ಇವನು ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೮ ವರೆಗೆ ಇದ್ದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೭-೧೭೯೩)— ಪಿಟ್ಟನ ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟು ಪಾನಾದ ಕೂಡಲೇ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಪಿಂಗ್ಸನು ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರು ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನನ್ನು ಗ. ಜನರಲನನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಆಗ ಅವನು— “ವ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಗ ಜನರಲನು ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಕಾರಭಾರ ನಾಗಿನಲು ಶಕ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವೆನು;” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಮೆಂಡ ಮೆಂಟ್ ಆಕ್ಟು ವಾನಾಗಿ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಬೇಡಿಕೆ ಪೂರೈಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇವನು ಅಮೇರಿಕೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದನಾದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಸೇನಾಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇವನಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಇವನು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ; ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಇದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಡುವದು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ಮಾತಾಗಿದೆ ಎಂಬದನ್ನು ಅರಿತು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂಬ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಲೆಕ್ಟರರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಜಜ್ಜನೆಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೀಲು ಕೋರ್ಟುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಘೌಜದಾರಿ ಕಾಯದೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದನು ಸವಕರರು ಲಂಚ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವದು ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಯ ಹಣವನ್ನು ಬಳಸುವದು ಇವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದನು. ಬಂಗಾಲದ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಸ್ಥಿರ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು.

ಓಲೆವು ನಡೆಯಿಸಿದ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಸುಮ್ಮನಿರುವದೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟುವದೆಂದು ಮನಗಂಡು ಇವನು ಮೈಸೂರ

೩ನೆಯ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಡೆಯಾದನು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ತಾನೇ ನೇನಾಪತಿ ಯಾಗಿ ಮರಾಠರನ್ನೂ ನಿಜಾಮನನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಟೀವು ಮುಂದು ಗಾಣದೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಟೀವುವಿನ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವೂ ೩ ಕೋಟಿ ರೂವಾಯಿಗಳೂ ಮೂವರಿಗೆ ದೊರೆತವು. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಆಳಿಕೆಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೩ ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಿತು.

ಹೈದರ ಅಲಿ— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೦ ರಲ್ಲಿ ಬೂದಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನ ತಂದೆಯು ಕೋಲಾರದ ಘೋಷಗಾರನಿದ್ದನು. ಹೈದರನು ೮ ವರ್ಷದವನಿರುವಾಗ ಇವನ ತಂದೆ ತೀರಿದನು. ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಇವನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮೈಸೂರ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೇರಿದನು. ೧೭೦೪ ರಿಂದ ಮೈಸೂರ ಅರಸರು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳು ದಳವಾಯಿಗಳು ಇವರ ಕೈಯಿಂದಲೇ ರಾಜ್ಯ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ನಾಗಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ನಂಜರಾಜಯ್ಯನು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಇರುವಾಗ ಅವನು ಹೈದರನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ದಂಡಿನಲ್ಲಿನ ಘೋಷದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೯ ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಕೂಡ ಆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ತೋರಿಸಿದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ನಂಜರಾಜಯ್ಯನು ಇವನಿಗೆ ೧೩ ಗಡಿಗಳನ್ನೂ ಬಹದ್ದೂರ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಹೈದರನು ಪ್ರಬಲನಾಗುತ್ತ ನಂಜರಾಜಯ್ಯನನ್ನು ತಳ್ಳಿ ತಾನೇ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೦. ಕಡೆಗೆ ಅರಸರಿಗೆ ೩ ಲಕ್ಷದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ತಾನೇ ಸಾಗಿಸಹತ್ತಿದನು.

ಬಳಿಕ ಹೈದರನು ನಿಜಾಮನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಬೆಳೆಸಿದನು. ಮರಾಠ ರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವು ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಇವನು ತುಂಗಭದ್ರೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಧಾರವಾಡದ ವರೆಗಿನ ಸೀಮೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕೂಡಲೆ ಮಾಧವರಾಯನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬಿದನೂರ ಕೋಟೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕಲು ಹೈದರನು ಕೃಷ್ಣಾ - ತುಂಗಭದ್ರೆಗಳ ನಡುವೆ ಸೀಮೆಯನ್ನೂ ೨೨ ಲಕ್ಷ ರೂವಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಮರಾಠರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೫.

ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅರಸನಾದ ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು ಮರಣ ಹೊಂದಲು ಅವನ ಮಗ ನಂಜರಾಜನನ್ನು ಹೈದರನು ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿದನು. ಆದರೆ ಮರು

ವರುಷವೇ, ೩ ಲಕ್ಷದ ಸೀಮೆಯನ್ನೂ ಅರಮನೆಯ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ ಕಸಿದು, ಅರಮನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಡೆಯವರನ್ನು ಇಟ್ಟನು.

ಹೈದರನು ವ್ರಬಲನಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನಿಜಾಮ ಮತ್ತು ಮರಾಠ ರೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮೈಸೂರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದರು. ವೇಶವೆಯು ಸೀರಾ ವಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಳ್ಳಲು ಹೈದರನು ಅವನಿಗೆ ೩೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದನು. ನಿಜಾಮನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಕೊಲಾರದ ವರೆಗೆ ಬಂದಿರಲು ಹೈದರನು ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದರು. ಚಂಗಮ, ತ್ರಿನೋಮಾಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳಾದವು. ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಿಥನೂ ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಹೈದರನೂ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದರು. ಅತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬಂಗಾಲದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಜಾಮನ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಆಗ ನಿಜಾಮನು ಹೆದರಿ ಹೈದರನನ್ನಗಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೮. ಆ ಮೇಲೆ ಹೈದರ-ಟೀವು ಇವರು ಕೂಡಿ ಅಂಬೂರ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ನಿರಾಶರಾದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಮಂಗಲೂರ-ಹೊನ್ನಾವರಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಮುಂಬೈಯಿಂದ ಬರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ ದಂಡನ್ನು ಚದುರಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಮದ್ರಾಸದಿಂದ ಬರುವ ವುಡ್ಡನ ಕೈ ಕೆಳಗಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎರಡು ಸರತಿ ನೋಲಿಸಿ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಮದ್ರಾಸದ ಗವರ್ನರನು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ವಹಿಸಬೇಕು. ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕು. ಬೇರೆಯವರು ಸಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೯. ಮೈಸೂರ ೨ ನೆಯ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೦-೧೭೮೪) - ಪೇಶವೆಯು ಏರಿ ಬಂದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೈದರನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದನು.. ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ-ಫ್ರೆಂಚರ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಗಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಹೈದರನ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಫ್ರೆಂಚರ ಮಾಹಿ ಬಂದರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಈ ಬಂದರದಿಂದ ಹೈದರನಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ನಿಜಾಮನೂ ಮರಾಠರೂ ಇವನನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ಹೈದರನು ಬೇಲಿ ಎಂಬವನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಅವನನ್ನು

ನೆರೆಹಿಡಿದನು. ಮತ್ತು ಅರ್ಕಾಟ, ಬೇಲೂರುಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಸರ್ ಆಯರ್ ಕೂಟನನ್ನು ಮದ್ರಾಸದ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿದನು. ಅವನು ಪೋರ್ಟುಗೀಸರ, ನೋಲಿಮಗಡ, ಪೋಲೀಲೂರುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೈದರನನ್ನು ನೋಲಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ನೆರವು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ಕಡಲೂರನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಟೀಪುನು ಬ್ರಾಧವೇಟನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನುಗ್ಗು ಮಾಡಿದನು. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೨ ರಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಟೀಪುನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದನು. ಎರಡೂ ವಕ್ಷದವರಿಗೆ ಯುದ್ಧವು ಬೇಡಿಸಿತು. ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಸೀಮೆಗಳನ್ನೂ ನೆರೆಯಾಳುಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯಿತು.

ಹೈದರನು ಹೆಸರಾದ ವೀರನೂ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಸ್ವವರಾಕ್ರಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಪೂರ್ವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಡತನವನ್ನೂ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನುರಿತವನೂ ಎದೆಗಾರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಸುಧಾರಿಸಿದ ಯುದ್ಧ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಸಾಹಸ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸರೂಪ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಇದಿರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾದನು.

ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನ—ಇವನು ಹೈದರ ಅಲಿಯ ಮಗನು. ಇವನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನದಿದ್ದಿತು. ಫ್ರೆಂಚರಿಂದ ಕನಾಯಿತು ಕಲಿಸಿ ೧೭೮೨ ಲಕ್ಷ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದನು. ಕಾರ್ನಾಟೀಸನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸದ್ವಿಲ್ಲವಂತೆ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ನಿಜಾಮ ಮರಾಠರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡನು. ಮೂರೂ ಸೈನ್ಯಗಳು ಕೂಡಿ ಶ್ರೀರಂಗವಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿದವು. ಟೀಪುನು ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ೩ ಕೋಟಿ ರೂವಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೯ ರಲ್ಲಿ ಟೀಪುನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ೪ ನೆಯ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅವನು ನೆಪೋಲಿಯನನೊಡನೆಯೂ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನದ ಝಮಾನ ಶಹನೊಡನೆಯೂ ಸಮ್ಮಿಲನವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿದ್ದನು.

ವೆಲ್ಲಸಿಯು ಟೀಪುವನ್ನು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಳಿದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಟೀಪುವು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು. ವೆಲ್ಲಸಿಗೆ ಈ ನೆವ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಹ್ಯಾರೀಸ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಫರ್ಡ್ ಇವರ ಸೈನ್ಯಗಳು ಟೀಪುವಿನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿದವು. ಎರಡೂ ವ್ರನಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಟೀಪುವು ನೋತು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ, ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಅರ್ಧರ ವೆಲ್ಲಸಿಯು ಮುಂದಾಗಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ತೋಫುಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಗೋಡೆಗಳು ಒಡೆಯಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯವು ಒಳನುಗ್ಗಿತು. ಘೋರ ಕಾಳಗವಾಗಿ ಟೀಪುವು ಹತನಾದನು. ಟೀಪುವಿನ ಶವವು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಬಳಿಕ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಹೈದರನ ಗೋರಿಯ ಹತ್ತಿರವೇ ಹುಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಟೀಪುವು ಹೆಸರಾದ ನೇನಾವತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಮೈ ಕಸುವೂ ಕಲಿತನವೂ ಹೆಚ್ಚಿನವಿದ್ದವು. ಇವನನ್ನು ಒಬ್ಬರೇ ಯಾರೂ ತಡೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮೂವರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದನು. ಧರ್ಮವ್ರಸಾರದ ಹಸಿವು ಇವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಗುಂದಿಸಿತು. ಹೈದರನ ಮುತ್ತದ್ವಿತನವು ಇವನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೈದರನು “ಇವನು ಎಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ!” ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದೇ ಕೊನೆಗೆ ನಿಜವಾಯಿತು.

ಅರ್ನಾಚೀನಕಾಲ

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೮ ರಿಂದ — ಈಗಿನ ವರೆಗೆ)

ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಾಲ

(ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರ, ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರವು ಸ್ಥಿರವಾದದ್ದು)

ಪ್ರ.:— ಲಾರ್ಡ್ ಉಲಿಯಮ್ ಬೆಂಟಿಂಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಜನಹಿತದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ.:— ಲಾರ್ಡ್ ಉಲಿಯಮ್ ಬೆಂಟಿಂಕನ ಆಳ್ವಿಕೆ (ಕ್ರಿ.ಶ ೧೮೨೮—೧೮೩೫). ಆಗ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು— ಇವನು ಗ. ಜನರಲನಾಗಿ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಡಿನಾಡುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಲಸಗಳು ಮುಗಿದಿದ್ದವು. ಆದದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಯುದ್ಧದ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳು — (೧) ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಭತ್ತೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮುಲ್ಕೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಬಳವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಹಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿದನು. ಆಗ್ರಾ-ಅಯೋಧ್ಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳಿದು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ, ಅಪುನಿನ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವವರು ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಪರವಾನಿಗೆ ವಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕಟ್ಟಳೆ ಮಾಡಿ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸಾಲ ಮೋಗಿ ಕಂಪನಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಲಕು ಉಳಿಯಹತ್ತಿತು. (೨) ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಕಾಲದ ಅಪೀಲು ಕೋರ್ಟುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಜ್ಜನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿದನು. ಕಲೆಕ್ಟರನಿಗೆ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟನು. (೩) ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಹಿಂದೀಯರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ಥಳಗಳು ದೊರೆಯಹತ್ತಿದವು. (೪) ಸರಕಾರದ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಜನಹಿತದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು. — (೧) ಸತಿ ಹೋಗುವದನ್ನು ತಡೆದದ್ದು — ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನ ರಾಯರಂಥ ವಿಚಾರವಂತರಾದ ಸುಶಿಕ್ಷಿ

ತರ ನೆರವಿನಿಂದ “ ನತಿ ಹೋಗುವವಳ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಕೊಲೆಗೆ ನಹಾಯೆ ಮಾಡಿದವರೆಂದು ತಿಳಿದು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವರು, ” ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆ ಮಾಡಿ ಈ ವದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. (೨) ರಕ್ಕರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದ್ದು - ರಕ್ಕರು ದೇವಿಯ ವಾಜಕರು. ಇವರು ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ದಾರಿಕಾರರಂತೆ ಇದ್ದು, ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಕೊಂದು ಅವರ ಅಸ್ತಿಯನ್ನು ಅವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ತಮ್ಮದೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬೆಂಟಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಾಟವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸ್ಲೀಮನ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ೨|೩ ಸಾವಿರ ರಕ್ಕರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇವರನ್ನು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆಗ ಇವರ ಕಾಟವು ತಪ್ಪಿತು. (೩) ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು - ಮುಂಬಯಿಂದ ಆಗ್ರಾದ ವರೆಗೆ ಮತ್ತು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಕಲಕತ್ತೆಯ ವರೆಗೆ ಹೀಗೆ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಉಗೆಹಡಗಗಳೂ ಉಗೆಡೋಣಿಗಳೂ ನಡೆಯಹತ್ತಿದವು. (೪) ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿದ್ದು - ಇಂಗ್ಲಿಷ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಮುಖಾಂತರ ಉಳಿದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಶಾಲೆಗಳುಂಟಾದವು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ವಾಶ್ವಾತ್ಯ ವೈದ್ಯಕ ಶಾಲೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು.

ಉಳಿದ ಕೆಲಸಗಳು - ೧೮೩೩ ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಸನದಿನ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿ, ಕಂಪನಿಯವರು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವೊಂದನ್ನೇ ಸಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಕಂಪನಿಯ ಪಾಲಾಗಾರರಿಗೆ ೧೦೦ಕ್ಕೆ ೧೦|| ಯಂತೆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಖಜಾನೆಯಿಂದ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಚೀನದ ಕೂಡ ಬೇಕಾದವರು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಬಹುದು. ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಆಗ್ರಾ ಪ್ರಾಂತವು ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತ ಎಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಾಂತವಾಯಿತು. ಇಡಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಗ. ಜನರಲನಿಗೆ ದೊರೆತು, ಅವನ ನೆರವಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಕಾಯಿದೆ ವಂಡಿತನು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

ಬೆಂಟಕನು ಶಾಂತತಾಪ್ರಿಯನೂ ಉದಾರನೂ ಮುತ್ಸದ್ವಿಯೂ ಆಗಿ

ದ್ದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಜ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯು ಉಂಟಾಯಿತು.

೧೮೫೦-೩

ಪ್ರ. :— ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲಹೌಸಿಯು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಅವನ ಅಳಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ.

ಉ. :— ಇವನು ವಯಸ್ಸಿನ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ವರ್ಷ ಇಂಗ್ಲಂಡದ ವಾರ್ಲಮೆಂಟಿನ ಸಭಾಸದನಾದನು. ಮುಂದೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಶಾಖೆಯ ಮಂತ್ರಿ ಯಾಗಿ ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಅನುಭವಿಕನೆನಿಸಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೪೮ ರಲ್ಲಿ ಗೆ. ಜನರಲನಾಗಿ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮೊದಲು ಪಂಜಾಬದ ೨ ನೆಯ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಮೇರೆಯನ್ನು ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ನಿಲುಕಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ತಡೆಯುವ ಕನುವು ಯಾವ ದೇಶೀಯ ಅರಸರಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಗೂ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಉಗೆಬಂಡಿ, ತಾರಾಯಂತ್ರ, ಪೋನ್ಪು ಆಫೀಸು ಮೊದಲಾದ ಹೊಸ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಈ ಕೆಲಸವು ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕಾದರೆ ನಡುನಡುವೆ ಇರುವ ದೇಶೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸದಲನ್ನು ಅದಷ್ಟು ಕಡಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಎನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಸಿಕ್ಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಎಷ್ಟೋ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಖಾಲಿಸಾ ಮಾಡಿದನು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಇವನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬದಲಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಪ್ರ. :— ಡಾಲಹೌಸಿಯು ಯಾವ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಖಾಲಿಸಾ ಮಾಡಿದನು ?

ಉ. :— ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಪ್ರಕಾರ ಡಾಲಹೌಸಿಯು ಖಾಲಿಸಾ ಮಾಡಿದ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿವರಣೆ ಇದೆ.

(೧) ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಬ್ರಹ್ಮದೇಶ ಇವುಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

(೨) ವರ್ಧಾಡಪ್ರಾಂತವನ್ನೂ ರಾಯಚೂರು, ನಂದಿದುರ್ಗ ಈ

ವರಗಣೆಗಳನ್ನೂ ನಿಜಾಮನಿಂದ ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ಹಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

(೩) ಸಾತಾರೆ, ಝಾಂಸಿ ಈ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ದತ್ತಕವಾರಸಾ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡದೆ ಕಸಿದುಕೊಂಡನು.

(೪) ನಾಗಪುರ, ತಂಜಾವರ, ಉದೇಪುರ, ಜೈತಪುರ, ಸಂಬಳಪುರ ಈ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅರಸರು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಇವರ ವಂಶಜರಿಗೆ ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ಈ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡನು.

(೫) ಅಯೋಧ್ಯೆ, ಖೈರಪುರ, ದಾರ್ಜಿಲಿಂಗ ಇವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಅನ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಳಿಕೆಯ ನೆವದಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡನು.

ಈ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ, ೨ ನೆಯ ಬಾಜರಾಯನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೨ ರಲ್ಲಿ ಸಾಯಲು ಅವನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ೮ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ಅವನ ದತ್ತಕ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಡುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ನವಾಬನ ವಂಶಜನಾದ ಗೌಸಖಾನನು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯಲು ಅವನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಹಣವನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಪ್ರ.:—ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲಹೌಸಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಯಾವವು?

ಉ.:—(೧) ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ನೇ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಡಾಲಹೌಸಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲ ಇಲಾಖೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಗವರ್ನರ್‌ನು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಎಲ್ಲ ಇಲಾಖೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಗ. ಜನರಲ್‌ನ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. (೨) ವಾಯವ್ಯ ಸರಹದ್ದಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಬದಲು ಮಿರತ್‌ನು ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. (೩) ಪಬ್ಲಿಕ್ ವರ್ಕ್ಸ್ ಖಾತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮಾರ್ಗ-ಕಾಲುವೆ-ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದನು. (೪) ಕೆಲವು ಖಾತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಭಾಗದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಸಭಾಸದರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. (೫) ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ದಲ್ಲಾಗುವ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಹೋಗಲು ಈ ದೇಶದ

ತರುಣರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. (೬) ಉಗೆಬಂಡಿ-ತಾರಾಯಂತ್ರ-ವೋಸ್ತು ಅಫೀನು ಈ ಸಾಧನಗಳು ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. (೭) ವಿದ್ಯಾಖಾತೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. (೮) ಮುಂಬಯಿ, ಮದ್ರಾಸ, ಕಲಕತ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. (೯) ಹಾರ್ಡಿಂಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಗಂಗೇಯ ಕಾಲುವೆಯು ಈಗ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಕ್ಕಲುತನಕ್ಕೂ ಹಡಗಗಳ ಓಡಾಟಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. (೧೦) ಕಂಪನಿಯ ನನದಿನ ವಿಚಾರಣೆಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೩ ರಲ್ಲಿ ನಡೆದು “ಕಂಪನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ವಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರು ಬೇಕಾದಾಗ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅದುವರೆಗೆ ಕಂಪನಿಯವರು ಈಗಿನಂತೆ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು;” ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಪ್ರ. :— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೩ ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧದ (ಬಂಡಾಯದ) ಕಾರಣಗಳಾವವು? ಇದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾವವು ?

ಉ. :— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೩ ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧದ ಕಾರಣಗಳು — (೧) ಡಾಲಹೌಸಿಯು ಹಲವು ದೇಶೀಯ ಅರಸರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ವರ್ಷಾಶನಗಳನ್ನೂ ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ, ಧನ, ಮಾನ ಇವುಗಳಿಗೆ ಎರವಾದ ಜನರು ಅಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದರು. (೨) ಕ್ರಿಶ್ಚನ ಮಿಶನರಿಗಳ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಹಿಂದುಗಳ ಧರ್ಮಭಾವನೆಗೆ ಆಘಾತ ಉಂಟಾಯಿತು. (೩) ಉಗೆಬಂಡಿ ತಾರಾಯಂತ್ರ ಇವು ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ತಿಳಿವಿಲ್ಲದ ಜನರು ಇದನ್ನು ಉತ್ಪಾತವೆಂದು ತಿಳಿದರು. (೪) ಪ್ಲಾಸಿಯುದ್ಧದಿಂದ ೧೮೫೩ ಕ್ಕೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಾದವು; ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಳಿಕೆಯು ಮುಗಿಯುವದು; ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹಲವರು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿದರು. (೫) ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ವರ್ಷಾಶನ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಬಾದಶಹ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಮೊಗಲ ಮನೆತನದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಯಿತು. (೬) ಅಯೋಧ್ಯಾಪ್ರಾಂತವು ಖಾಲಿಸಾ ಆದ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜಮೀನದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯು ನಷ್ಟವಾಗಹತ್ತಿದ್ದ

ರಿಂದ ಜಮೀನುದಾರರೂ ಅನಂತುಷ್ಟರಾದರು. (೭) ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ರಾಯನಲಿ ನ ಕಾಡತೂನುಗಳ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಡಿದು ತೆಗೆಯ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನೆಣ ಹಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೆಡಿಸುವರೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿತು. (೮) ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ವಧತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭತ್ತೆಯು ಕಟ್ಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ದಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೂ ದೇಶೀಯರಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಳಗಳು ದೊರೆಯು ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಲೂ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಅನಂತೋಷವು ಹಬ್ಬಿತು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರ ನಂತರ ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆ— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ಜನರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಕಡೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಹತ್ತಿದರು. ಭಾರತೀಯರ ಅಧಿಕಾರ, ಹಕ್ಕು, ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆ ಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಬರಿಯ ಲಾಭಬಡಕತನದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದ ಕಂಪನಿಯ ಆಳಿ ಕೆಯು ಅವರಿಗೆ ಸಾಕೆನಿಸಿತು. ಇವಕ್ಕಾಗಿ ವಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರೇ ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೮ ರ ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆ ವಾಸಾಗಿ ರಾಣಿಯವರ ಜಾಹೀರ ನಾಮೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಆಳಿಕೆ ಮುಗಿದು ಇಂಗ್ಲಿಷ ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನ ಆಳಿಕೆಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಪ್ರ.:— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರ ಬಂಡಾಯವೆಂದು ಕೆಲವರು ಅನ್ನುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಒಪ್ಪುವದು, ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಉ.:— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ನಿಂತವರೆಲ್ಲರು ಅವರನ್ನು ಈ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸ ಬೇಕೆಂದು ವ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರತಿಕಾರವು ಸಶಸ್ತ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಕೂಡ ಚಲಿಜಾವ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು, ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದೇ ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಇವರ ಪ್ರತಿಕಾರವು ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಎರಡೂ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಆದವು. ಆದದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೭ ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಒಪ್ಪುವದು.

ಪ್ರ.:— ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜ್ಯವು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಲು, ಸ್ಥಿರ ಗೊಳ್ಳಲು, ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಹೊಂದಲು ಯಾವ ಯಾವ ಗ. ಜನರಲ್ಲರೂ ಕಾರಣ ವಾದರು ? ಅವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಯಾವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು ?

ಉ. :— ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಲೈವ್, ವಾರ್ನ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಇವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಲಾರ್ಡ್ ಪೆಲ್ಲ್ಸ್ಲಿ, ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ ಹೌಸಿ ಇವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿದರು. ಲಾರ್ಡ್ ಉಯಿಲಿ ಯಮ್ ಬೆಂಟಿಂಕ್, ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಇವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ ದರು.

ಕ್ಲೈವನು ಪೌರ್ಯ-ಧೈರ್ಯ-ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧಿಕಾರ ವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು. ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿಯು ಮುಘಲ್ದಿಶನ-ಶೌರ್ಯ-ಸಾಹಸ ಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಇದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಡಾಲಹೌಸಿಯಂತೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಲಾರ್ಡ್ ಉಯಿ ಲಿಯಮ್ ಬೆಂಟಿಂಕ್‌ನು ಹಲವು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬಗೆಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಕ್ಯಾನಿಂಗನು ೧೮೫೭ರ ಭೀಕರ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿ, ರಾಣಿಯವರ ಜಾಹೀರನಾಮೆ ಮುಂತಾದ ಯೋಗ್ಯ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ ರಾಜ್ಯವು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಪ್ರ.:— ಕೆಳಗಿನ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ. ಝಾಂಸಿ ರಾಣಿ, ತಾತ್ಯಾ ಟೋಪಿ, ಇಂಡಿಯಾ ಅಕ್ಟ್, ಸರ್ ಹ್ಯೂರೋಜ, ರಾಣಿಯ ಜಾಹೀರನಾಮೆ.

ಉ. :— ಝಾಂಸಿ ರಾಣಿ— ಈಕೆಯು ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಕಾರಭಾರಿಯಾದ ತಾಂಬೆ ಎಂಬವನ ಮಗಳು. ಈಕೆಯ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಮನುಬಾಯಿ. ನಾನಾಸಾಹೇಬ ಪೇಶ್ವೆಯ ಸಂಗಡ ಕುದುರೆ ಹತ್ತುವದು, ಗುರಿ ಹೊಡೆಯುವದು ಮುಂತಾದ ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಳು. ಗಂಡನ ಮರಣದ ನಂತರ ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಝಾಂಸಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಹತ್ತಿ ದಳು. ಡಾಲಹೌಸಿಯು ದತ್ತಕ ಹಕ್ಕನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಝಾಂಸಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಖಾಲಿಸಾ ಮಾಡಿದನು. ಅದರಿಂದ ರಾಣಿಯು ಬಂಡುಗಾರರನ್ನು

ಕೂಡಿಕೊಂಡಳು. ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಶೂರತನದಿಂದ ಕಾದುತ್ತ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಿದ ಕೊನೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯಳು ಈಕೆಯೇ !

ತಾತ್ಕಾ ಟೋರಿಸಿ—೧೮೫೭ ರಲ್ಲಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲೊಬ್ಬನು. ಇವನು ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಶೂರ ತನದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದನು. ಹಿಂದೀ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ನೋಲುಂಟಾಗಲು ಇವನು ಮಾಳವದ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿದನು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟನು.

ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟ್—೧೮೫೭ ರಲ್ಲಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಇಂಗ್ಲಂಡದ ವಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರು ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಂಪನಿಯವರ ಕೈಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಕಲಮುಗಳು—(೧) ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ರದ್ದು ಗೊಳಿಸಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಿಕೆಂಟೋರಿಯಾ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಡೆಸುವಬೇಕು. (೨) ೧೮ ಜನ ಸಭಾವದರುಳ್ಳ ಇಂಡಿಯಾ ಕೌನ್ಸಿಲು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕಾರಭಾರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. (೩) ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಭಾರತ ಮಂತ್ರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇಂಡಿಯಾ ಕೌನ್ಸಿಲಿನ ಮುಖ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. (೪) ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಗವರ್ನರ ಜನರಲನು ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯ (ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕು.

ಸರ್ ಹ್ಯಾರೋಜ—ಇವನು ೧೮೫೭ ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆಗಿದ್ದ ಹೆಸರಾದ ನೇನಾವತಿಯು. ಯುಕ್ತಿಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಎದುರುಗಾರರನ್ನು ಮುರಿದು ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ಗೆಲುವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಈ ಕುತ್ತಿನಿಂದ ದಾಟಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಇವನಿಗೂ ಸಲ್ಲುವದು.

ರಾಣಿಯ ಜಾಹೀರನಾಮೆ—(೧) ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ರಾಜರ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರ ಕೂಡ ಕಂಪನಿಯವರು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಪ್ಪಂದಗಳೂ ಕರಾರುಗಳೂ ನಿಯಮಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುವವು. (೨) ರಾಜರನ್ನೂ ಮಹಾರಾಜರನ್ನೂ ತಕ್ಕ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. (೩) ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕುವದಿಲ್ಲ. (೪) ಜಾತಿಧರ್ಮಗಳ ಭೇದವನ್ನೆಣಿಸದೆ ಯೋಗ್ಯತೆ

ಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆವು. (೬) ಕರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತುಂಬಿದ ಜಮೀನುದಾರರ ಮತ್ತು ರೈತರ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಲ್ಪಡುವವು. (೭) ಕೊಲೆಯ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವೆವು.

ಪ್ರ.:— ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮತ್ತು ರಿಪನನು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ಯೋಗ್ಯತೆ— ಡಾಲಹೌಸಿಯು ಹೋದ ಏಳಿಕ ಉಂಟಾದ ಭೀಕರ ವರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜಾಣತನದಿಂದ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ತಂದವನು ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗನು. ದಲವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬಂಡಾಯದ ನೇಡು ತೀರಿಸಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದಯಾಳುವಾದ ಇವನು ಶಾಂತತೆಯ ಮತ್ತು ಜಾಣತನದ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದನು. ರಾಣಿಯವರ ಜಾಹೀರನಾಮೆಯ ಮೂಲಕ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಭಿವಚನಗಳನ್ನು ಹಿಂದೀಯರು ತಟ್ಟನೆ ನಂಬಲು ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ಒಳ್ಳೆಯ ಆಳಿಕೆಯೇ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪನನು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು—(೧) ಮುದ್ರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ— ಲಿಟನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ರಿಪನನು ಮುದ್ರಣದ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದನು. (೨) ಸ್ಥಾನಿಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯ— ಈ ದೇಶದವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಶಿಕ್ಷಣವು ದೊರೆಯಲೆಂದು ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ, ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. (೩) ಶಿಕ್ಷಣದ ಏಳ್ಗೆ— ಹಂಟರ್ ಕಮಿಟಿಯ ವರದಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. (೪) ಇಲ್ಚುರ್ಟ್ ಬಿಲ್— ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಪರಾಧಗಳ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ವರಿಸ್ಸು ಹಿಂದೀ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮಾಡಬಹುದು ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಜೂರಿಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ದೊರೆಯಿತು.

ಪ್ರ.:— ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆ (ಇಂಡಿಯನ್ ನ್ಯಾಶನಲ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್) ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮುಖಂಡರು ಯಾರು ಯಾರು? ಇದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವೇನು?

ಉ. :- ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿ, ಫಿರೋಜ ಶಹಾ ಮೆಥಾ, ನ್ಯಾ. ರಾನಡೆ, ಪಂಡಿತ ಮಾಲವೀಯ, ಸರ್ ಎ.ಪಿ. ಹ್ಯೂಮ, ಸರ್ ವೆಂಡರ್ ಬರ್ನ್ ಈ ಮೊದಲಾದ ಮುಖಂಡರು ಕೂಡಿ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನವು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೮೫ ರಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಮತ್ತು ೨ ನೆಯ ೩ ನೆಯ ಅಧಿವೇಶನಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೮೬ ಮತ್ತು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೮೭ ರಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತೆ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಾದವು. ಈ ಮೂರೂ ಅಧಿವೇಶನಗಳು ಲಾರ್ಡ್ ಡಫರಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆದವು.

ಉದ್ದೇಶ — ಭಾರತೀಯರ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುವುದು; ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು.

ಪ್ರ. :- ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಝನನ ಆಳಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಉ. :- ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಝನನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೮-೧೯೦೫ ರ ವರೆಗೆ ವಾಯಿಸರಾಯನಾಗಿದ್ದನು. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಅವನು ಭಾರತ ಮಂತ್ರಿಯ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಸರತಿ ಬಂದು ಹೋದದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತವನಾಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಸರಾದ ಮುತ್ಸದ್ದಿಯೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ತೀವ್ರ ಅಭಿಮಾನಿಯೂ ದುರಾಗ್ರಹಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು.

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನವು ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಿತು ಹಿಂದೀಯರಲ್ಲಿ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಬಲದಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳುವ ಹಿತವು ಚುರುಕು ಬುದ್ಧಿಯ ಪರಕೀಯರಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಸಹಜ. ಕರ್ಝನನು ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲದ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಆಸಾಮಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸಿ ಆ ಭಾಗವನ್ನು ವಶ್ವಿಮ ಬಂಗಾಲದಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಪೂರ್ವಬಂಗಾಲ ಇಲಾಖೆಯ ೨ ಕೋಟಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೧ ಕೋಟಿ ೮೦ ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಮುಸಲ್ಮಾನರದಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕರ್ಝನನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಬಂಗಾಲಿಗಳು ತಿಳಿದು, ಪ್ರಚಂಡವಾದ

ಪ್ರತಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರು, ಅದರೂ ಕರ್ಝನನ್ನು ಬಂಗಾಲದ ವಿಭಜನೆ ನಿಶ್ಚಿತವೆಂದು ಸಾರಿದನು ಬಂಗಾಲದ ಜೊತೆಗೆ ವಂಜಾಬ, ಮುಂಬಯಿ, ಮದ್ರಾಸ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲಿಗಳ ಚಳವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆಯ ಹತ್ತಿತು ಸ್ವದೇಶಿ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಅವಲಂಬನೆಯಿಂದ ಚಳವಳಿಯು ಉಗ್ರವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಲೆಗಳೂ ಸಂಭವಿಸಿದವು. ಮುಂದಾಳುಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಖುಲಗಾಗಹತ್ತಿದವು. ಆವತ್ತಿಗೆ ಹೆದರಿ ಚಳವಳಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದೆ ಮುಂದಡಿ ಇಡಹತ್ತಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೧ ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದ ವಿಭಜನೆಯು ರದ್ದಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಫಲಸಿಕ್ಕಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕರ್ಝನ ಆಳಿಕೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಬದಲು ಅದನ್ನು ಹೆಬ್ಬಿಸಿತು.

ಪ್ರ.:— ಮೋರ್ಲೆ-ಮಿಂಟೋ ಸುಧಾರಣೆಗಳು, ೧ ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ, ಮೌಂಟ-ಫರ್ಡ್ ಆಕ್ಟ್, ರೌಲೆಟ್ ಆಕ್ಟ್, ಜಾಲಿಯನವಾಲಾ ಬಾಗದ ಕೊಲೆ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ.:— ಮೋರ್ಲೆ-ಮಿಂಟೋ ಸುಧಾರಣೆಗಳು—(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೯) ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಮೋರ್ಲೆ ಮತ್ತು ವ್ಹಾಯಿಸ ರಾಯನಾಗಿದ್ದ ಮಿಂಟೋ ಇವರು ಜನರ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ರಾಜ್ಯ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಜನತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರಗಳು ಸಿಗುವಂತಹ ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟರು— ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ವಾರ್ಲ ಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮೋರ್ಲೆ-ಮಿಂಟೋ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆಯು ಪಾಸಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ (೧) ಭಾರತಮಂತ್ರಿ, ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯ, ಗವರ್ನರ ಇವರ ಕಾರ್ಯಕಾರೀ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರ ನೇರ್ವಡೆಯಾಯಿತು. (೨) ವರಿಸ್ಕ ಮತ್ತು ವ್ರಾಂತಿಕ ಕಾಯಿದೆ ಮಂಡಲಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. (೩) ಪ್ರಾಂತಿಕ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರೇತರ ಸದಸ್ಯರ ಬಹು ಮತವಾಯಿತು. (೪) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಳಗಳು ಕಾದಿಡಲ್ಪಟ್ಟವು. (೫) ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ವಾಸುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ, ಅಂದಾಜ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ದೊರೆತವು.

೧ ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ—(೧೯೧೪-೧೯೧೮)—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೪ ರ ಜೂನ್ ೨೮ ನೆಯ ದಿನ ಒಬ್ಬ ಸರ್ವಿಯನ್ನಿನಿಂದ ಶಿರಾಜಿವೊ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಅರಸುಮಗನ ಕೊಲೆಯಾಯಿತು. ಈ ಕೊಲೆಯು ಸರ್ವಿಯದ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲದಿಂದಲೇ ಆಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರು ಸರ್ವಿಯದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದರು. ಜರ್ಮನಿ, ಬಲ್ಗೇರಿಯಾ, ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನಗಳು ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ವಕ್ಷವನ್ನೂ ರಶಿಯಾ, ಇಂಗ್ಲಂಡ, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇತಲಿ, ಅಮೇರಿಕೆ ಇವು ಸರ್ವಿಯದ ವಕ್ಷವನ್ನೂ ವಹಿಸಿದವು.

ಇಂಗ್ಲಂಡವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವೂ ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ದೇಶದಿಂದ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಹಣವೂ ಪೂರೈಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯಾ, ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕಾ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ವೀರರು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿ ಹೆಸರುವಡೆದರು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೮ ರ ನವೆಂಬರ್ ೧೧ ನೆಯ ದಿನ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯಿತು. ಜರ್ಮನಿಯ ವಕ್ಷವು ಸೋತಿತು. ವರ್ಸೆಲೀಸ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು.

ಮಾಂಟೆಫರ್ಡ್ ಆಕ್ಟ್— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೯— ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಆರಂಭಾದಂದಿನಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯು ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಸ್ವಯಂನಿರ್ಣಯದ ತತ್ತ್ವವು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದುದರಿಂದ ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿಂದೀಯರ ಬೇಡಿಕೆಗಳು ಬಲಗೊಳ್ಳಪ್ಪತ್ತಿದವು. ಆಗ ಭಾರತ ಮಂತ್ರಿ ಮಾಂಟೆಫರ್ಡ್‌ನು “ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯುಳ್ಳ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಡುವದು;” ಎಂದು ಸಾರಿದನು. ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೮ ರಲ್ಲಿ ಅವನು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಾಯಿಸರಾಯನಾದ ಚೇನ್ನಫರ್ಡನೊಡನೆ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರಮುಖರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಮಾಂಟೆಫರ್ಡ್ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನಿಂದ ವಾಸುಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ (೧) ವಾಯಿಸರಾಯನ (ವರಿಸ್ಸ) ಕಾರ್ಯಕಾರೀ ಮಂಡಲದ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳು ಹಿಂದೀಸಭಾಸದರಿಗೆ ದೊರೆತವು. (೨) ವಾಯಿಸರಾಯನ ನೆರವಿಗೆ ಲೋಕಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಬಹುಮತವಿರುವ ವರಿಸ್ಸ ಕಾಯಿದೆ ಮಂಡಲ

(ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ) ಮತ್ತು ಕೌನ್ಸಿಲ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಭೆಗಳು ಉಂಟಾದವು. (೩) ಪರರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಸಂಬಂಧವ್ಯವಹಾರ, ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಹಡಗುವಡಿ, ರೇಲ್ವೆ, ಪೋಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ತಂತಿ, ಅನ್ಯ, ಕರ, ಟಂಕನಾಲಿ, ನಾಲ ಈ ಖಾತೆಗಳು ವರಿಸ್ತು ಸರಕಾರದ ಕಡೆಗೂ ಉಳಿದ ಖಾತೆಗಳು ಪ್ರಾಂತಿಕ ಸರಕಾರದ ಕಡೆಗೂ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವು. (೪) ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆರಿಸುವಿಕೆಯು ನಿಂತುಹೋಗಿ, ಮತದಾರರು ಉಮೇದವಾರರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತಕೊಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಆರಂಭವಲ್ಲಟ್ಟಿತು.

ಹೀಗೆ ಜನತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಕ್ಕುಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಯಾಮರಾಯ ಮತ್ತು ಗವ್ವರ್ನರ ಇವರಿಗೆ, ಪಾಸಾದ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸುವ ಮತ್ತು ಬೇಕಾದ ಕಾಯಿದೆ (ಆರ್ಟಿನನ್ನು) ಗಳನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರುವ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳು ದೊರೆತವು !

ರೌಲೆಟ್ ಆಕ್ಟ್— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೯ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಜರ್ಮನರೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿದ್ದರೆಂದು ಸಂಶಯಗೊಂಡು ಸರಕಾರದವರು ಆ ವರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ರೌಲೆಟ್ ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಿತಿಗೆ ರೌಲೆಟ್ ಸಮಿತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರೌಲೆಟ್ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆ ಪಾಸಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಇಂಥ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ವರಿಸ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಜಾಲಿಯನವಾಲಾಬಾಗದ ಕೊಲೆ — ಈ ಕಾಯಿದೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಅಸಂತೋಷವು ಹರಡಿತು. ಈ ಬಗೆಗೆ ಲೋಕಮತವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯತಸರ ಜಾಲಿಯನವಾಲಾ ಬಾಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಜನರಲ್ ಡಾಯರನೆಂಬ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ನೂರು ಜನ ಸೈನಿಕರೊಂದಿಗೆ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪೂರ್ವ ಸೂಚನೆ ಕೊಡದೆ ಗುಂಡಿನ ಸುರಿಮಳೆ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಐದು ಜನರು ಸತ್ತು ನೂರಾರು ಜನರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಆಗ ಮಹಾತ್ಮಜಿಯವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಅಸುರೀಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ವಿಚಾರವಂತರಾದ ಭಾರತೀಯರು ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದರು.

ಪ್ರ :— ಲಾರ್ಡ್ ರೀಡಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ಆರ್ವಿನ್ ಇವರ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ :— ಲಾರ್ಡ್ ರೀಡಿಂಗ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೧-೧೯೨೩) ಇವನು ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಸುವ್ರಸಿದ್ಧ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಆಗಿನ ಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅದೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದವು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಾ ಸಭೆಯವರು ಈ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅಸಮಾಧಾನಕರವೆಂದು ಸಾರಿದ್ದರು. ಇವನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು: ೧. ಹೊಸ ಕೌನ್ಸಿಲುಗಳ ಆರಂಭ— ಮೌಂಟೆ ಫರ್ಡ್ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಂದಂಟಾದ ಹೊಸಕೌನ್ಸಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಸಮಾರಂಭವು ಡ್ಯೂಕ್ ಆಫ್ ಕನಾಟ್ ಅವರಿಂದ ಆಯಿತು. ೨. ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೇಲ್ಸರ ಆಗಮನ— ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೧ರ ಕೊನೆಗೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಆಲ್ಬರ್ಟರವರು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ವುಣೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿ ಸ್ಮಾರಕ ಸಮಾರಂಭವು ಇವರ ಕೈಯಿಂದ ನೆರೆವೇರಿತು. ೩. ನಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು— ಬ್ರಿಟಿಷ ನಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರನ್ನು ವಕ್ಷವಾತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಕಾಯಿದೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ಹಿಂದೀಯರಿಗೆ ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕುಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ೪. ಮೊವಲಾ ಜನರ ದಂಗೆ— ಮಲಬಾರದ ಮೊಪಲಾ ಎಂಬ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಧರ್ಮಾಂಧರಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕುಲಗೆಡಿಸುತ್ತ ಕೊಳ್ಳೆ ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹಾಡಾಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು. ಸರಕಾರದವರು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬಲದಿಂದ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೫. ಅಸಹಕಾರದ ಆಂದೋಲನ— ರೀಡಿಂಗನ ಅಳಿಕೆಯ ಮಧ್ಯವರೇಗೆ ಈ ಅಸಹಕಾರದ ಆಂದೋಲನವು ಭರದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಹೊಸ ಕೌನ್ಸಿಲುಗಳೊಡನೆ ರಾಷ್ಟ್ರಮಹಾಸಭೆಯವರು ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು, ಪದವಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಪಟ್ಟಿ ಬಾಹ್ಯವ್ರಸಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆ ಈ ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಸರಕಾರವು ಉಗ್ರಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೩ ರಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಸಾಧನದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಯಾಯಿತು. ಅದರ ವರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಬಿಲಾಫತ ಚಟುವಟಿಕೆಯು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಅನಹಕಾರದ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ೬. ಉಳಿದ ಕೆಲಸಗಳು — ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ವರಾಹ ವ್ರಾತವು ತನಗೆ ಮರಳಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ರೀಡಿಂಗನು ಅದು ಮರಳಿ ದೊರೆಯಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಕಡಿತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಇಂಚ್‌ಕೆಪ್ ಕಮಿಟಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಖಾತೆಗಳ ವೆಚ್ಚವು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸ್ಯಾಂಡಹರ್ಸ್ಟದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹಿಂದೀಯರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮಡಿಮನ್ ಕಮಿಟಿಯು, ಮಾಂಟೆಗ್ಯೂ ಚಿಮ್ಸಫರ್ಡ್ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚೆಮಾಡಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿತು. ಬಳಿಕ ರೀಡಿಂಗನು ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಭಾರತ ಮಂತ್ರಿ ಯೊಡನೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿ ಮರಳಿ ಬಂದು “ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷದವರು ಕೂಡಿ ಒಮ್ಮತದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವೆವು;” ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ, ಅವಧಿ ಮುಗಿದದರಿಂದ ರೀಡಿಂಗನು ಹೋಗಿ ಲಾರ್ಡ್ ಆಯರ್ವಿನ್ಸನು ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯನಾದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಆಯರ್ವಿನ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೬-೩೧) :—ಇವನು ಒಕ್ಕಲು ತನದ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನಸ್ಸುಹಾಕಿದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲುತನದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಇದೇ ವರ್ಷ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ದಂಗೆಗಳಾದವು. ಹಿಂದುಸಂಘಟನೆಯ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾ ನಂದಜಿಯವರ ಕೊಲೆಯಾಯಿತು. ಸುಧಾರಣಾಕಾಯದೇಯ ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ನಾಯಮನ್ ಕಮಿಷನ್ನು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಕಮಿಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಹಲವರು ಮುಂದಾಳುಗಳು ಇದರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕಮಿಷನ್ನಿನವರು ಎರಡು ಸರತಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದುಹೋದ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ವರದಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದರು. **ನೆಹರು ರಿಪೋರ್ಟ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೮) :**— ಸಾಯಮನ್ ಕಮಿಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಎಂಬ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ವಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಒಮ್ಮತದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪಂ. ಮೋತೀಲಾಲ ನೆಹರು ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುವ ಒಂದು

ಕಮಿಟಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದರು. ಈ ಕಮಿಟಿಯವರು ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. ಇದೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನೆಹರು ರಿಪೋರ್ಟ್. ೧ನೆಯ ರಾವುಂಡ್ ಟೇಬಲ್ ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೦):- ಸಾಯಮನ್ ಕಮಿಷನಿನ ವರದಿಯ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಈ ರಾವುಂಡ್ ಟೇಬಲ್ ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್ ಅಥವಾ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ವರಷತ್ತು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿತು. ಇದರೊಡನೆ ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯವರು ಸಹಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪಂ. ಜವಾಹರಲಾಲರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಗುರಿ ಎಂದು ಸಾರಿದರು; ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಯದೆ ಭಂಗದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಸರಕಾರದವರು ಆರ್ಟಿಕಲನ್ನು (ಒಟ್ಟು ಹುಕುಮು) ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಜನರು ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದರು. ೨ನೆಯ ರಾವುಂಡ್ ಟೇಬಲ್ ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೧):- ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಚಳವಳಿ ನಿಲ್ಲದೆಂದು ತಿಳಿದು ಸರಕಾರವು ಮ. ಗಾಂಧಿ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿತು. ಮುಂದೆ ಗಾಂಧಿ ಆಯರ್ವಿನಲ್ಲಿ ಕರಾರುಗಳಾದವು. ಆಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯ ವಾತಾವರಣವು ಉಂಟಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಈ ೨ನೆಯ ರಾ. ಟೇ. ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್ ನೆರೆಯುವದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇದೇ ವರ್ಷ ಆಯರ್ವಿನನ ಆಳಿಕೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ಪ್ರ:- ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಂಗಡನ್ ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ಲಿನಲಿಥ್‌ಗೋ ಇವರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:- ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಂಗಡನ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೧-೩೬)- ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೪ ರಿಂದ ೧೯೧೮ ರ ವರೆಗೆ ಮುಂಬಯಿ ಇಲಾಖೆಯ ಗವರ್ನರನಿದ್ದನು. ಆದದರಿಂದ ಈ ದೇಶದ ವರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನು ವಸಾಹತಿಯ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದವನಾಗಿದ್ದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೧ ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ೨ನೆಯ ರಾವುಂಡ್ ಟೇಬಲ್ ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಈ ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸಿನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಹಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪವು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಜಾತೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳ ವಿಷಯವು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ

ಉಳಿಯಿತು. ಇದನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಕಾನ್ಸರನ್ನು ಮುಗಿಯಿತು.

ಇತ್ತ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಲಿಂಗ್ಡನ್ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಆರ್ಡ್ ನನ್ನುಗಳು ಹೊರಟವು. ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಮತ್ತೆ ನೆರೆಮನೆಯನ್ನು ನೇರಿದರು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೨ ರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಜಾತಿನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರಮತದಾರ ಸಂಘವಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಮ. ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಅವರು ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದುಮಾತ್ರರಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಮತದಾರ ಸಂಘವಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳುಹಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಜಾತಿನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದವು. **೩ನೆಯ ರಾವುಂಡ್ ಟೇಬಲ್ ಕಾನ್ಸರನ್ನು.** ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೨ :- ಈ ಕಾನ್ಸರನ್ನಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಕೆಲಸವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೩ರ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದವರಿಂದ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಶುಭ್ರವತ್ರಿಕೆ (ವ್ಹಾಯಿಟ್ ಪೇಪರು) ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ಜಾಯಿಂಟ್ ಸಿಲೆಕ್ಟ್ ಕಮಿಟಿಯು ಒಂದು ವರೆ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಿಸಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿತು. ಈ ವರದಿಯನ್ವಯ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೫ ರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕಾಯದೆಯು ವಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಈ ಕಾಯದೆಯಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೭ ರ ಎಪ್ರಿಲ್ ೧ ನೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವು ಸಾಗಹತ್ತಿತು.

ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ವೇಟಾವಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ಭೂಕಂಪವಾಗಿ ಜನರ ಜೀವಿತ-ವಿತ್ತಗಳ ಅವಾರ ಹಾನಿಯು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವೂ ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯವರೂ ಪರಿಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಕಷ್ಟಕ್ಕೇಡಾದ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ವಿಲಿಂಗ್ಡನ್‌ನು ಹೋಗಿ ಲಾರ್ಡ್ ಲಿನ್‌ಲಿಥ್‌ಗೋ ಇವನು ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯನಾದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಲಿನ್‌ಲಿಥ್‌ಗೋ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೬-೪೩) :- ಇವನು ಈ ಮೊದಲು ಒಕ್ಕಲುತನದ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೬ ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಯಾಯಿತು. ಎಂಟು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ

ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗೆ ಬಹುಮತವು ದೊರೆತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಕಾಂಗ್ರೆಸಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳ ಕಾರಭಾರವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೭ ರಿಂದ ೩೯ ರ ವರೆಗೆ ನಾಗಿತು.

೨ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೯-೧೯೪೫) ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೭ ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳು ಎಂಟು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ ಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತ ನಾಥ್ಯವಾದ ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೯ರ ಸಪ್ಟಂಬರ ೧ ನೆಯ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ೨ ನೆಯ ಜಾಗತಿಕ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಜರ್ಮನಿಯು ಪೋಲಂಡದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೂಡಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೦ ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಪೋಲಂಡ, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್, ನಾರ್ವೆ, ಲಕ್ಸೆಂಬರ್ಗ್, ಹಾಲಂಡ, ಬೆಲ್ಜಿಮ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಇವು ಜರ್ಮನಿಯ ಕೈಸೇರಿದವು. ರಶಿಯವು ಸಮಯಸಾಧಿಸಿ ಉದಿಯಾನಿಯಾ, ಲಟೀವ್ತಿಯಾ, ಇಸ್ಥೋನಿಯಾ, ಫಿನ್ ಲಂಡ ಈ ದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಇಟಲಿಯು ಜರ್ಮನಿಯ ಪಕ್ಷವಹಿಸಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೧ ರ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಜರ್ಮನಿಯು ಆಗ್ನೇಯದ ಎಲ್ಲ ಬಾಲ್ಕನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿತು. ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಆಫ್ರಿಕದ ಲಿಬಿಯದ ಮೇಲೆಯೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಇಂಗ್ಲಂಡವು ಜರ್ಮನಿಯ ಬಾಂಬುಗಳ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಜರ್ಮನಿಗೆ ಜಯದ ಮದ ವೇರಿತು. ಅದು ರಶಿಯದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೈಲುಗಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿತು. ಆತ್ಮ ಜಪಾನವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೧ ರ ಕೊನೆಗೆ ಜರ್ಮನಿಯ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿತು. ಜಪಾನ-ಚೀನಗಳ ನಡುವೆ ನೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಜಪಾನವು ಮಲಯಾ, ಸಿಂಗಾಪುರಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮದೇಶವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅಮೇರಿಕೆಯು ಕೇವಲ ಸಹಾಯ-ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ಈಗ ಇಂಗ್ಲಂಡ, ರಶಿಯಾ, ಚೀನ, ಅಮೇರಿಕೆ ಇವು ಒಂದಾಗಿ ಜರ್ಮನಿ ನೊದಲಾದ ವೈರಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಹುರಿಯಾದವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಾಲ್ಪಿನ್ಯಾಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸೋಲುಂಟಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೩ ರ ಕೊನೆಗೆ ಜರ್ಮ

ನಿಯು ಉತ್ತರ ಆಫ್ರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಲ್ಪಿಗಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ನೋಲುಂಟಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೫ ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ೭ ನೆಯ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧವು ನಿಂತಿತು ಮುಂದೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ ೧೫ ನೆಯ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ೨ ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಪೂರಾ ಮುಗಿಯಿತು.

ಈ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿರುವಾಗಲೇ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ಲಿನ್ ಲಿಥಗೋ ಇವನ ಆಳಿಕೆ ಮುಗಿದು ಲಾರ್ಡ್ ವೆಸ್ಟೆಲ್ ಇವನು ವ್ಹಾಯಿಸ ರಾಯನಾಗಿ ಬಂದನು.

ಪ್ರ:—ಲಾರ್ಡ್ ವೆಸ್ಟೆಲ್ ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ಲುಯಿ ಮಾವುಂಟ್ ಬ್ಯಾಟನ್ ಇವರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:— ಲಾರ್ಡ್ ವೆಸ್ಟೆಲ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೩-೪೭) :-ಇವನು ೨ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇತಲಿಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ಅಬಸೀನಿಯವನ್ನು ತಿರುಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲದೆ, ಲಿಬಿಯಾ, ಸೋರೆನಿಕಾ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ದಣಿಸಿದ್ದ ಜರ್ಮನ್ ಸೇನಾವತಿ ರೋಮೆಲನನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಇಂಥ ಸಮರ್ಥನನ್ನು ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರು ಬೇಕೆಂತ ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯನನ್ನಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಬೇಗೆಯು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಜನತೆಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರಗೊಂಡು ಬೇಕಾದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಂಥದರಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿಯ ಬರಗಾಲ, ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳ ಕೊರತೆ ಇವು ಜನರನ್ನು ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿದ್ದವು.

ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯ ಯುದ್ಧ-ವಿರೋಧ:—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೯ ರಲ್ಲಿ ೨ ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾದ ಕೂಡಲೆ ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯನು ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭಾರತದ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದನು. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯ ಮುಂದಾಳುಗಳಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದು ಸರಕಾರವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯನು ಭಾರತ-ಬ್ರಿಟನ್ನುಗಳ ನಡುವೆ ಅನುಕೂಲವಾತಾ ವರಣವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳ

ಮುಂದಾಳುಗಳ ವರಿಷತ್ತನ್ನು ನೆರೆಯಿಸಿ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ನಾಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಮಹಾತ್ಮರು, ಶಾಸನಸಭೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಕೊಡುವ ವರೆಗೆ ಸರಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಹಕಾರವು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯನ ಉದ್ದೇಶವು ಕೈಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮರು ಮತ್ತೆ ಶಾಸನ ಭಂಗದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದರು. ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕಾರೀ ಮಂಡಲದ ಸಭಾಸದರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಆ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೀಯರನ್ನು ಆರಿಸಿದನು. ಅರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರು ಸರಕಾರದ ಒಲವಿನಂತೆ ನಡೆಯುವ ಹಿಂದೀ ಯರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಆದದರಿಂದ ಇದರಿಂದಲೂ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಸಮಾಧಾನ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚಳವಳಿಯು ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಗಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೧ ರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿ ಕೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ರೂಜವೆಲ್ಟ, ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಚರ್ಚಿಲ್ ಇವರು ಕೂಡಿ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆಯುವದು ಎಂದು ನಾರಿದರು. ಈ ಸಾರುವಿಕೆಯು 'ಅಟಲಾಂಟಿಕ್ ಫೋಷಣೆ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿದ ಭಾರತೀ ಯರು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿದರು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಈ ಫೋಷ ಣೆಯು ಯುರೋಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವದೆಂಬ ತಿದ್ದುಪಡೆಯು ಪ್ರಕಟ ವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಫೋಷಣೆಯನ್ನು ನಂಬಿದವರು ಸಹ ರೋಚ್ಛಿಗೆದ್ದು ಸರಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಮಹಾತ್ಮರ ಕಾಯದೆ-ಭಂಗದ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮುಂದಾಳುಗಳು ಸೆರೆಮನೆ ಕಂಡರು. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಜವಾನವು ಇಂಗ್ಲಂಡ ಅಮೇರಿಕೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿತು. ಅದು ಅಯ್ಯೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಯಾ, ಸಿಂಗಾಪುರ, ಬ್ರಹ್ಮದೇಶ, ಅಂದಮಾನ ಇವುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಭಾರತ-ಸಿಲೋನಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬು ಎಸೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅತ್ತ ಇಜಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಚಾಚಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯದ್ದರಿಂದ ಜರ್ಮನರು ಕಾಕೇಸಸ್ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರಲು ಹವಣಿಸಹತ್ತಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ವಿವಂಚನೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಭಾರತದ ವರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಸ್ವಾಭೋರ್ಡ್ ಕ್ರಿಸ್ತ ಎಂಬ ಮುತ್ಸದ್ದಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿದರು. ಕ್ರಿಸ್ತನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮುಬಂಡರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತುಕಥೆ ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೨ ರ ಎಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧದ

ತರುಣಾಯ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಈ ಯೋಜನೆಯು ಹಲವು ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿದು ಎಲ್ಲ ವಕ್ಷದವರು ಇದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು!

ಈ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಆಶೆಯಿಲ್ಲೆಂದು ಮನಗಂಡು ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರು ಚಲೇಜಾವ್ (ಕ್ಲೈಟ್ ಇಂಡಿಯಾ) ಎಂಬ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೨ ರ ಆಗಸ್ಟ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಸರಕಾರವು ಕರೋರವಾದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ— ೨ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿರುವಾಗ ಮಲಯಾ-ಸಿಂಗಾಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಭಾಷಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ಮುಂದಾಳುತನದಲ್ಲಿ *ಆಝಾದ ಹಿಂದ ಸೈನ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಶಸ್ತ್ರಕ್ರಾಂತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನವು ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಆ ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಶಹಾನವಾಜ ಖಾನ ನೊದಲಾದವರ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿ ಅವರು ದೋಷಮುಕ್ತರಾದರು. ಭಾರತೀಯರು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರು. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೀ ಹಡಗುವಡೆಯ ಕೆಲಸಗಾರರು ಸಂಪು ಮಾಡಿದರು. ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯದ ಅಭಾವದಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಉಪವಾಸ ಬೀಳುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿತು. ಭಾರತದ ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಶ ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಕಾರವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಡುವದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆದದರಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ಮಿ. ಪೆಥಿಕ್ ಲಾರೆನ್ಸ್, ಸರ್ ಸ್ಟ್ಯಾಫೋರ್ಡ್ ಕ್ರಿಸ್ಪಿ, ಮಿ. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಈ ಮೂವರು ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳು ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇವರ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಭಾರತೀಯರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಕೂಡಲೆ ನಡುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಈ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ೧೯೪೬ ನೆಯ ಮೇ ತಿಂಗಳ ೧೫ ನೆಯ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಈ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೬ ರ ಸಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಪಂ. ಜವಾಹರಲಾಲರ ಹಿರಿಯತನದಲ್ಲಿ ನಡುಗಾಲ

ಸರಕಾರದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ರಚಿತವಾಯಿತು. ವಂ. ಜನಾಹರಲಾಲರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದರು. ಮುಸ್ಲಿಮ ಲೀಗು ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ಡಿಸೆಂಬರ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಘಟನಾಸಮಿತಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಯು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನೆರೆಯಿತು. ಮು. ಲೀಗಿನವರು ಅದರೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆ-ಮುಸ್ಲಿಮ ಲೀಗುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ವೆವ್ವೆಲ್ಲನು ನಡೆಯಿಸಿದನು ಅವನು ವಂ. ಜನಾಹರಲಾಲ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾ. ಜಿನ್ನಾ ಇವರೊಡನೆ ಈ ವಿಷಯದ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದನು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೭ ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಘಟನಾ ಸಮಿತಿಯ ಎರಡನೆಯ ಸಭೆ ನೆರೆಯಿತು. ಆಗ ಕೂಡ ಮುಸ್ಲಿಮ ಲೀಗಿನವರು ಸಹಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೭ ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಮಿ. ಆಟ್ಲಿ ಇವರು ‘ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೮ ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದ ಮೇಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಣೆಗಾರ ಜನರ ಕಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಡುವರು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮೇಲಿರುವ ನಾರ್ವಾಂವಾಧಿಕಾರವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಉಂಟಾಗುವದು. ಈ ಕಾರ್ಯದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಗಾಗಿ ವೆವ್ವೆಲ್ಲನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಮೌಂಟಬ್ಯಾಟನನು ವ್ಯಾಯಾಸರಾಯನಾಗುವನು.’ ಎಂದು ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಮೌಂಟಬ್ಯಾಟನ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೭-೧೯೫೦) :—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೭ ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳ ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಮೌಂಟಬ್ಯಾಟನನು ಅಧಿಕಾರ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಬಗೆಗೆ ವಿವರವಾದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದನು ಅದರ ಸಾರಾಂಶವು :—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೭ ರ ಅಗಸ್ಟ ೧೫ ರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಸರಕಾರವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೮ ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶದಿಂದ ತೊಲಗಲು ಸಿದ್ಧರಬೇಕು. ಶಕ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾರತವು ಅಖಂಡವಿರಬೇಕು. ಅದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬ, ಬಂಗಾಲ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಬೇಕು. ವಸ್ತುಮುಪಂಜಾಬ, ಪೂರ್ವಬಂಗಾಲ, ಸಿಂಧ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕು. ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ, ಸರಹದ್ದ ಪ್ರಾಂತ ಇವುಗಳ ಜನಮತದಂತೆ ಅವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇರಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಬಹುದು. ಆಸಾಮದ ಸಿಲ್ಹೇಟ ಈ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆ ಮುಸ್ಲಿಮರಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪೂರ್ವಬಂಗಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಿಟಿಷರು

ತೊಲಗಿದ ಬಳಿಕ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಅವರ ಪೂರ್ವದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅಧಿಕಾರವು ಉಂಟಾಗುವದು. ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ, ಇರಬಹುದು : ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನೇರಬಹುದು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಘೋಷಣೆ:—ಮೌಂಟಬ್ಯಾಟನನ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಹಿಂದೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಾಯಿದೆಯು ೧೯೪೭ ರ ಜುಲೈ ೧೮ ನೆಯ ದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ ವಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಾಯಿತು ಅದಕ್ಕೆ ಬಾದಶಹರ ಸಮ್ಮತಿ ದೊರೆಯಿತು. ಮತ್ತು ಮರುದಿನ ಎಂದರೆ ದಿನಾಂಕ ೧೯ ಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಇವು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾದವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಯಿತು. ಬ್ಯಾ. ಜಿನ್ನಾ ಅವರು ಪಾಕಿಸ್ಥಾನದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ ರಾದರು; ಮೌಂಟಬ್ಯಾಟನನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲನಾದನು. ದಿನಾಂಕ ೧೫, ಅಗಸ್ಟ ೧೯೪೭ ನೆಯ ದಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರಕಾರಗಳ ಕಾರ ಭಾರವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೇಲಧಿಕಾರವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಇವುಗಳಿಗೆ ವಸಾಹತಿಯ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ದೊರೆಯಿತು. ಅಂದು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನೆಹರು ಮೌಂಟಬ್ಯಾಟನರು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜಕ್ಕೆ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು; ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಉತ್ಸವವು ನೆರವೇರಿ ಸಲ್ಲುಟ್ಟಿತು.

ಪು:—ನಿರ್ವಾಸಿತರ ಸಮಸ್ಯೆ, ರಜಾಕಾರರ ಹಾವಳಿ, ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿಲೀನೀ ಕರಣ, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಘಟನೆ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:— ನಿರ್ವಾಸಿತರ ಸಮಸ್ಯೆ:— ಭಾರತದ ವಿಭಜನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ವಿಷಯವು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು. ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಸೌಹಾರ್ದಭಾವನೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ನೆಲೆ ಗೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅದು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಉಂಟಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸದಿದ್ದರೆ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಎನಿಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ದೇಶಗಳ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರು ಅಲ್ಲಿ ಇರಲು ಹೆದರಹತ್ತಿದರು. ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಹಿಂದು ಗಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮತ್ತು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ಮೇಲಿನ ಸೇಡಿನ ಬುದ್ಧಿಯು ಬೆಳೆದುಬಂದದರಿಂದ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ

ಮೇಲೆ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾದ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳು ನಡೆದವು. ವಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಿರ್ವಾಸಿತರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಿಟ್ಟುಬಂದ ಆಸ್ತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಮಹತ್ತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳ ಭಾರವು ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ನಿರ್ವಾಸಿತರ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂಬುದು ಇದೇ.

ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿಲೀನೀಕರಣ:—ಭಾರತದ ಹೊಸರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸಂಘರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡವು:—ಮುಘೋಳ, ರಾಮದುರ್ಗ, ಸವಣೂರು ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಮುಂಬಯಿರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವು. ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಂಘರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವು. ಸಾರಾಪ್ಪ, ಮಧ್ಯ ಭಾರತ, ವಿಂಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಪೂರ್ವ-ಪಂಜಾಬದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ತ್ರಾವಣಕೋರ-ಕೋಚೀನ ಇವು ಏಳು ಸಂಘರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ರಜಾಕಾರರ ಕ್ರೂರಹಾವಳಿಯು ಭಾರತ ಸರಕಾರದಿಂದ ಅಡಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಬಳಿಕ ಹೈದರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ ನಿಜವಾದರೂ ಅದರ ರಾಜ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿರುವರು. ಕಾಶ್ಮೀರದ ವಿಷಯವು ನೆನೆಗುದಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದು; ಅದರ ನಿರ್ಣಯವು ಬೇಗ ಆಗುವ ಲಕ್ಷಣವು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಘಟನೆ:—ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಭಾರತದ ಹೊಸರಾಜ್ಯಘಟನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ. ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಘಟನಾಸಮಿತಿಯು ಸಿಯಮಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಡಾಕ್ಟರ ಅಂಬೇಡಕರ, ಶ್ರೀ. ಮುನಶಿ, ಶ್ರೀ. ಅಲ್ಲಾಡಿ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ, ಶ್ರೀ. ಗೋವಾಲಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯದೇವಂಡಿತರು ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯವು ಸುಮಾರು ಮೂರು ವರ್ಷ ನಡೆದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೯ ರ ಡಿಸೆಂಬರ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಘಟನೆಯು ಸ್ವೀಕೃತವಾಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಯಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೫೦ ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಜನವರಿ ೨೬ ನೆಯ ದಿನ ಭಾರತವು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಗಣರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. ಅಂದು ಗವರ್ನರ ಜನರಲನ ಅಳಿಕೆ ಕೊನೆಗಂಡಿತು; ಶ್ರೀ. ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರು ಈ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು.

ಸಂಕೀರ್ಣ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು.

ಪ್ರ:— ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಬರೆಯಿರಿ. (೧೯೯೯)

ರಾಮದಾಸ, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ರಾಕೂರ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ, ಅರವಿಂದ ಘೋಷ, ಸ್ವಾಮಿ ರಮಾನಂದ ತೀರ್ಥ, ಗುರುನಾನಕ, ಪಾಂಡಿಚೇರಿ, ಸಾಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮ, ಪಂಜಾಬ, ಹೈದರಾಬಾದ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ.

ಉ:—ರಾಮದಾಸ	ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ.
ರವೀಂದ್ರನಾಥ ರಾಕೂರ	...	ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ.
ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ	ಸಾಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮ.
ಅರವಿಂದ ಘೋಷ	...	ಪಾಂಡಿಚೇರಿ.
ಸ್ವಾಮಿರಮಾನಂದತೀರ್ಥ	ಹೈದರಾಬಾದ್ (ದಕ್ಷಿಣ).
ಗುರುನಾನಕ	...	ಪಂಜಾಬ.

ಪ್ರ:—ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಯಾವವು? ಒಪ್ಪು ಯಾವವು? ಹೇಳಿರಿ. (೧೯೫೦)

೧. ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಾಹುನಿನ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು.
೨. ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥನು ಜಹಗೀರಿ ವದ್ಧತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದನು.
೩. ಬಕ್ಸಾರಕಾಳಗದಿಂದ ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರೇ ಒಡೆಯರಾದರು.
೪. ಕ್ಲೈವನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ನೊದಲನೆಯ ಗವರ್ನರ ಜನರಲನು.
೫. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಸಹಾಯಕ-ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ ವದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದನು.
೬. ಪ್ಲಾಸೀಕಾಳಗದ ಸೋಲಿಗೆ ಉಮಿಚಂದನೇ ಕಾರಣನು.
೭. ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಪೇಶ್ವೆಯರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ವನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.
೮. ವಿಲಿಯಮ್ ಬೆಂಟಿಂಕನು ಪೆಂಡಾರಿಗಳ ಸದ್ವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದನು.
೯. ಡಾಲಹೌಸಿಯು ಪೇಗೂ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಂಡನು.
- ೧೦ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ಹಕ್ಕು ೧೯೪೭ ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೫ಕ್ಕೆ ತುಂಬಿತು.

ಉ:—(೧) ತವ್ವು. (೨) ತವ್ವು. (೩) ಒವ್ವು. (೪) ತವ್ವು. (೫) ತವ್ವು. (೬) ಒವ್ವು. (೭) ಒವ್ವು. (೮) ಒವ್ವು. (೯) ಒವ್ವು. (೧೦) ತವ್ವು.

ಪ್ರ:—ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಬರೆಯಿರಿ. (೧೯೪೯)

ಸಂಗತಿಗಳು:—(೧) ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯ ನಿರ್ಮೂಲನ. (೨) ಹಿಂದೀಯರಿಗೆ ಮುದ್ರಣಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಟ್ಟದ್ದು. (೩) ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ರಾಜಧಾನಿಯ ಗೌರವ ಉಂಟಾದದ್ದು. (೪) ಜಾಲಿಯನನಾಲಾಬಾಗದ ಕೊಠಿ. (೫) ಸಾರ್ವಜನಿಕತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಖಾತೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ. (೬) ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಕಟ್ಟಳೆ. (೭) ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹೇರಿ ಕಾರಭಾರದ ಪ್ರಾರಂಭ (೮) ಸರಂಜಾಮಿ ಪದ್ಧತಿ.

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು:—ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲಹೌಸಿ, ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪನ್, ವಿಲಿಯಮ್ ಬೆಂಟಿಂಕ್, ಕ್ಲೈವ್, ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ, ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಝನ್, ಜನರಲ್ ಡಾಯರ್, ಲಾರ್ಡ್ ಹಾರ್ಡಿಂಜ್.

ಉ:—ಸಂಗತಿಗಳ ಅನುಕ್ರಮದಂತೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕೊಟ್ಟಿವೆ

(೧) ವಿಲಿಯಮ್ ಬೆಂಟಿಂಕ್ (೨) ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪನ್ (೩) ಲಾರ್ಡ್ ಹಾರ್ಡಿಂಜ್ (೪) ಜನರಲ್ ಡಾಯರ್ (೫) ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲಹೌಸಿ, (೬) ಕರ್ಝನ್ (೭) ಕ್ಲೈವ್ (೮) ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ.

ಪ್ರ:—ಹೈದರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಜಾಕಾರರು ನಡೆಸಿದ ಅತ್ಯಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪೋಲೀಸ ಕ್ರಮದ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:—ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆತ ಬಳಿಕ ಹಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಭಾರತದ ಸಂಘರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾದವು. ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ವಿಂಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಮಧ್ಯಭಾರತ, ತ್ರಾವಣಿಕೋರ-ಕೋಚೀನ, ಪೂರ್ವ-ಪಂಜಾಬ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಈ ಏಳು ಭಾಗಗಳ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸಂಘರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಕರಾಜ್ಯದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಬಲವಾಗಹತ್ತಿತು. ಇದನ್ನು ಸುಸಲಾರದೆ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ರಜಾಕಾರರು ರಾಜ್ಯದ ತುಂಬ ಭಯಂಕರ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿ

ಸಿದರು. ಭಾರತ ಸರಕಾರವು ಕೆಲಕಾಲ ವಿಚಾರಮಗ್ನವಾಗಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ೧೯೪೮ ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಲೀಸಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿತು. ಹೈದ್ರಾಬಾದದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸೈನ್ಯವು ನೇರಿ ನಾಲ್ಕೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಜಾಕಾರರ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿತು.

ಪ್ರ:-ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಜನರ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ. (೧೯೪೭)

(ಅ) ಹಿಮೂ (ಬ) ಅಹಮ್ಮದಶಾಹ ಅಬ್ದಾಲಿ (ಕ) ದಾದಾಜಿ ಕೋಂಡದೇವ.

ಉ:- (ಅ) ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಇವನು ಒಬ್ಬನು. ಇವನನ್ನು ೧೫೫೬ ರಲ್ಲಿ ಬಹರಾಮನು ವಾನಿಪತದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಂದನು (ಬ) ೧೭೬೧ ರಲ್ಲಿ ಅಹಮ್ಮದಶಾಹ ಅಬ್ದಾಲಿಗೂ ಮರಾಠರಿಗೂ ಪಾನಿಪತದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಭೀಕರ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಅವಾರ ಹಾನಿಯಾಯಿತು. (ಕ) ಶಿವಾಜಿಗೆ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಕಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಸಮರ್ಥ ಪುರುಷನನ್ನು ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ದಾದಾಜಿ ಕೋಂಡದೇವನಿಗೆ ಸಲ್ಲುವದು.

ಪ್ರ:-ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಮಹನೀಯರು ಯಾರು? (೧೯೪೭)

(೧) ಸ್ವಾಲ್ಮಿನ್ (೨) ಟ್ರೂಮನ್ (೩) ಚಿಯಾಂಗ್-ಕೈ-ಶೇಕ (೪) ಅಟ್ಟಿ.

ಉ:- (೧) ರಶಿಯದ ಸೋವಿಯೆಟ್ ಸರಕಾರದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ. (೨) ಅಮೇರಿಕೆಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಎಂದರೆ ಯು. ಎಸ್. ಎ. ದ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು. (೩) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚೀನ ಎಂಬ ಪಕ್ಷದ ಮುಂದಾಳು. (೪) ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ಹಿಂದಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯು.

ಪ್ರ:-ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಹೆಸರುಗಳ ಮುಂದೆ ಬರೆಯಿರಿ. (೧೯೪೦)

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರು:- ರಿಪನ್, ಹರ್ಷ, ತಾರಾಬಾಯಿ, ವಿಲಿಂಗ್ಡನ್, ಎರಡ ನೆಯ ಚಾರ್ಲಸ್, ಫೋರೀ ಮಹಮ್ಮದ, ಶಿವಾಜಿ, ಚಾಮುಂಡರಾಯ, ರಾಮ ರಾಯ, ಬೆಂಟಿಂಕ್.

ಐ. ಸಂಗತಿಗಳು:—ರಕ್ತಸ ತಂಗಡಗಿ ಕಾಳಗ, ಸತಿಹೋಗುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಗೋಮುಟೇಶ್ವರನ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಕೊಲ್ಹಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ರಿಝುವೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು, ಬೆಳವಡಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆ, ಮುಂಬಯಿ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಕಂಪನಿಯವರು ಕೊಂಡದ್ದು, ಹೂವೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗನ ಆಗಮನ, ಸ್ಥಾನೇಶ್ವರದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ.

ಉ:— ರಿಪನ್ ಮೃನಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ.
ಹರ್ಷ ಹೂವೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗನ ಆಗಮನ.
ತಾರಾಬಾಯಿ ಕೊಲ್ಹಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸ್ಥಾಪನೆ.
ವಿಲಿಂಗ್ಡನ್ ರಿಝುವೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸ್ಥಾಪನೆ.
ಎರಡನೆಯ ಚಾರ್ಲಸ್ ಮುಂಬಯಿ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಕಂಪನಿಯವರು ಕೊಂಡದ್ದು.

ಘೋರಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ಸ್ಥಾನೇಶ್ವರದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ
ಶಿವಾಜಿ ಬೆಳವಡಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆ.
ಚಾಮುಂಡರಾಯ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಗೋಮುಟೇಶ್ವರನ ಸ್ಥಾಪನೆ.
ರಾಮರಾಯ ರಕ್ತಸ ತಂಗಡಗಿಯ ಕಾಳಗ
ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಸತಿಹೋಗುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು.

ಪ್ರ:— ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಳಗಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಬರೆಯಿರಿ. (೧೯೪೯)

ಕಾಳಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳು:—ಸಾನಿಪತದ ೨ ನೆಯ ಕಾಳಗ, ಹಳದೀ ಘಟ್ಟದ ಸಂಗರ, ಬಕ್ಸಾರ ಕಾಳಗ, ವಾಂಡಿನಾಷದ ಕಾಳಗ, ನೇಪಾಳದ ಯುದ್ಧ, ದೋಆಬದ ಯುದ್ಧ.

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು:— ಅಕ್ಬರಲೋನಿ, ಸರ್ ಆಯರ್ ಕೂಟ್, ಮಹಾ ಬಂದೂಲ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಹೆಕ್ಟರ್ ಮನ್ರೋ, ಹಿಮೂ.

ಉ:— ಸಾನಿಪತದ ೨ ನೆಯ ಕಾಳಗ ಒಮ್ಮೆ.
ಹಳದೀಘಟ್ಟದ ಸಂಗರ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ.
ಬಕ್ಸಾರದ ಕಾಳಗ ಹೆಕ್ಟರ್ ಮನ್ರೋ.
ವಾಂಡಿನಾಷ ಕಾಳಗ ಸರ್ ಆಯರ್ ಕೂಟ್.

ನೇಪಾಳದ ಯುದ್ಧ
ದೋಲಬದ ಯುದ್ಧ

ಅಕ್ಷರ ಲೋನಿ.
ಮಹಾಬಂದೂಲ.

ಪ್ರ:—ಕೆಳಗಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಡಿರುವರು?

- (೧) ಕುರಾಣದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು; ಇಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಸರಾಯಿಯನ್ನು ಕುಡಿಯುವದಿಲ್ಲ.
- (೨) ಸಿಯಾ ಪಂಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ನಿನಗೆ ನೆರವು ಸಿಗುವದು.
- (೩) ನನ್ನ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸು.
- (೪) ಕೊಲೆಕಡಿಕ ಪೇಶ್ವೆಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಸಹ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ.

ಉ:—(೧) ಬಾಬರನು ಸಿಕ್ರಿ-ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ

(೨) ಹುಮಾಯೂನನು ನೆರವನ್ನು ಕೋರಿದಾಗ ಇರಾಣದ ಬಾದ
ಶಹನು ಅಂದ ಮಾತು.

(೩) ಮುಮತಾಜ ಬೇಗಮಳು ಸಾಯುವಾಗ ಅಂದ ಮಾತು.

(೪) ಪ್ರಭುಣಿ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಗೆ
ಕಾರಣವಾದ ರಘುನಾಥರಾಯನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಡಿದ
ಮಾತು.

ಪ್ರ:—ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಇಸವಿಗಳೂ ಕೊಟ್ಟಿವೆ.
ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಿಂದ ಬರೆಯಿರಿ. (೧೯೫೦)

ಸಂಗತಿಗಳು:— ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ;
ಮುಜಫರಪುರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಬಾಂಬು ಒಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಕಾಯದೆಭಂಗ
ಚಳವಳಿ; ಬಂಗಾಲದ ವಿಭಜನೆ; ಕಿತ್ತೂರ ಬಂಡಾಯ; ಪೇಶ್ವೆರಾಜ್ಯದ ಕೊನೆ;
ವೆಲ್ಲೂರ ದಂಗೆ; ಭಾರತವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು; ಹೊಸ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧ
ತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ; ಶ್ರೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣದ ಮುತ್ತಿಗೆ.

ಇಸವಿಗಳು :— ೧೮೧೮, ೧೮೦೬, ೧೮೨೪, ೧೯೦೫, ೧೯೩೦, ೧೯೩೭,
೧೯೪೭, ೧೮೫೭, ೧೯೦೮, ೧೭೯೯.

ಉ:— ಶ್ರೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣದ ಮುತ್ತಿಗೆ

೧೭೯೯

ವೆಲ್ಲೂರ ದಂಗೆ

೧೮೦೬

ಪೇಶ್ವೆರಾಜ್ಯದ ಕೊನೆ

೧೮೧೮

ಕಿತ್ತೂರ ಬಂಡಾಯ	೧೮೭೪
ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೫೭
ಬಂಗಾಲದ ವಿಭಜನೆ	೧೯೦೫
ಮುಜಫರಪುರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಬಾಂಬು ಒಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು.	೧೯೦೮
ಕಾಯದೇಭಂಗ ಚಳವಳಿ	೧೯೩೦
ಹೊಸ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯ ವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ	೧೯೩೭
ಭಾರತವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು	೧೯೪೭

ಪ್ರ:— ಹೋಮಗಾರ್ಡ್ಸ್ ಎಂದರೇನು? ಅವರನ್ನು ಯಾಕೆ ನೇಮಿಸಿರುವರು? (೧೯೫೦)

ಪ್ರ:— ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕಾಲಾಸುಕ್ರಮದಂತೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಅಕಬರ, ಶೇರಶಾಹ, ನಾನಾ ಫಡಣವೀಸ, ಲೋ. ಟಿಳಕ, ಕ್ಲೈವ, ಔರಂಗಜೇಬ, ಕ್ಯಾನಿಂಗ್, ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿ, ನಾದಿರಶಾಹ, ಶಿವಾಜಿ.

ಉ:—(೧) ಶೇರಶಾಹ, (೨) ಅಕಬರ (೩) ಔರಂಗಜೇಬ (೪) ಶಿವಾಜಿ (೫) ನಾದಿರಶಾಹ (೬) ಕ್ಲೈವ (೭) ನಾನಾಫಡಣವೀಸ (೮) ವೆಲ್ಲಸ್ಲಿ (೯) ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ (೧೦) ಲೋ. ಟಿಳಕ.

ಪ್ರ:—ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಡಿರುವರು?

(೧) ಶಿಯಾ ವಂಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ನೆರವು ನಿನಗೆ ದೊರೆಯುವದು.

(೨) ನನ್ನ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

(೩) ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ನನ್ನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನದ ಹಕ್ಕು; ಅದನ್ನು ನಾನು ದೊರಕಿಸಿಯೇ ತೀರುವೆನು.

(೪) ಸಂಭಾಜಿಯ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ನೀವು ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಗೆಯುವದು ಸರಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ.

(೫) ಇವನು ಎಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ!

ಉ:—(೧) ಇರಾಣದ ಶಾಹನು. ಹುಮಾಯೂನನು ನೆರವಿನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಶಾಹನನ್ನು ಕಂಡಾಗ.

(೨) ಮುಮತಾಜ ಮಹಾಲಳು. ಸಾಯುವ ಮೊದಲು.

(೩) ಲೋ. ಟಿಳಕರು. ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆರೋಪದ ವಿಚಾರಣೆಯ ವ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ.

(೪) ಮರಾರಾ ಸರದಾರ ಖಂಡೋಬಲ್ಲಾಳನು. ಜಿಂಜಿಯ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮೊಗಲರು ಮುತ್ತಿದಾಗ.

(೫) ಹೈದರನು. ತನ್ನ ಮಗ ಟೀವುವಿನ ಸ್ವಭಾವದೋಷಗಳನ್ನು ನೆನೆದಾಗ.

ವ್ರ:- ಮುಂದೆ ಬರೆದ ಸಂಗತಿಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರಿ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆ, ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಸಾರ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ.

ಉ:- (೧) ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾನಿವಾರಣೆ:- ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಇರಿಸುವದು ಉಳಿದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯ ಮಾತು (೨) ರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಂದು ಅಂಗವನ್ನು ಬಲಗುಂದಿಸುವದು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅವಾಯಕರವು. (೩) ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬಗೆಗೆ ಉತ್ಕಟವಾದ ಅಭಿಮಾನವು ಉಂಟಾಗಲು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಲೇಬೇಕು. (೪) ವಿಧರ್ಮಗಳ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಆಸ್ಪದ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಎಂದರೆ ಸಮ್ಪ್ರಕಾಲ ಮೇಲೆ ನಾವೇ ಕಲ್ಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದದರಿಂದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಿತ್ತಿಹಾಕಬೇಕು.

ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಸಾರ:- (೧) ಜನರು ಓದು-ಬರಹ ಬಲ್ಲವರಾಗಿ ದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. (೨) ಲೋಕರಾಜ್ಯದ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹುರಿಯಾಳುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಡಲು ಮತದಾರರು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವರರಬೇಕು. ಓದು-ಬರಹ ಕೂಡ ಅರಿಯದ ಜನರು ಹುರಿಯಾಳುಗಳ ಜಾಹೀರಾತುಗಳಿಗೂ ಅವರ ಪ್ರಚಾರಕರ ಮಾತಿಗೂ ಬಲಿಬೀಳುವರು. ಅಯೋಗ್ಯ ಜನರು ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆಡಳಿತವು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವದು. ಆದದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯು ಅವಶ್ಯವು. (೩) ಸಾಕ್ಷರಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆತನ, ಉದ್ಯೋಗ, ವ್ಯವಹಾರ, ಪ್ರವಾಸ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ನಿರಕ್ಷರಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜಾಣತನದಿಂದ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಾಗಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರು.

ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ:- ಒಕ್ಕಲುತನದ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ತೆರಪಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯಬೇಕಾಗುವದು. ಕೆಲವು ದಿನ ಅರ್ಧ-

ಮರ್ಧ ಕೆಲಸವಿರುವುದು, ಕೆಲವು ದಿನ ಕೆಲಸವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದದರಿಂದ ತೆರವು ಇರುವಾಗ ಗಂಡಸರಿಗೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ಉದ್ಯೋಗ-ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು. ಬೆಳೆಗೇಡಾದ ಕಾಲ ಕೃಂತೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಶೋಚನೀಯವಾಗುವುದು. ಯಂತ್ರ ಗಾರಿಕೆಯ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಬರುವ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಪೇಟೆಗಳಿಂದ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ರೂಢಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇದು ೧೦೦ ಕ್ಕೆ ೭೫ ರಷ್ಟು ಹಳ್ಳಿಗರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಾನಿಕರವು. ಆದದರಿಂದ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ:— ನಮ್ಮ ದೇಶವು ಗ್ರಾಮಗಳ ದೇಶವು; ಎಂದರೆ ೧೦೦ ಕ್ಕೆ ೭೫ ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುವುದು. ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸುಧಾರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ದೇಶದ ಸುಧಾರಣೆಯಾದಂತಾಗುವುದು. ಕೇವಲ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯವು ಸಫಲವಾಗಲಾರದು. ಅಂತೆಯೇ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈಗಿನ ಜನತಾ ಸರಕಾರವು ಕೈಕೊಂಡಿದೆ. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮದ ಜನರೇ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ಹಿತದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ಸರಕಾರದ ನೆರವಿನಿಂದ ಜರುಗುವ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಅವುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ರಾಷ್ಟ್ರದ ಉನ್ನತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಾಮವು ಯೋಗ್ಯನಾಗರಿಕರುಳ್ಳದ್ದಿರುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸುವುದು; ಇವು ಈ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯಿಂದ ಆಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಆದದರಿಂದ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ಪ್ರ:— ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಘಟನೆ, ಕೆಲಸಗಳು, ಉತ್ಪನ್ನ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ.

ಉ:— ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಘಟನೆ—ಗ್ರಾಮದ ಜನರ ಮತದಾನದಿಂದ ಗೊತ್ತಾದಷ್ಟು ನದಸ್ಕರನ್ನು ಆರಿಸುವರು. ಆರಿಸಿಬಂದ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಮುಖ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸುವರು. ಆ ಮುಖ್ಯನಿಗೆ ಸರ

ವಂಚ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಈ ನರನಂಚನು ಉಳಿದ ಸದಸ್ಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಾಗಿಸುವನು. ಲೆಕ್ಕವತ್ರಗಳ ಕೆಲಸ ಕ್ಕಾಗಿ ನೆಕ್ರೆಟರಿ ಎಂಬ ನೌಕರನಿರುವನು. ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಸದಸ್ಯರು ಕೂಡಿ ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಅಯ್ದು ಜನರನ್ನು ಆರಿಸಿ ಒಂದು ನ್ಯಾಯಮಂಡಲ ವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಕೆಲಸಗಳು: — ಊರ ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ನೀರಿನ ಪೂರೈಕೆ, ದಾರಿಗಳ ಸುಧಾರಣೆ, ರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವ ಮತ್ತು ಕಳೆಯುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು, ದೀವ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಸಂತೆ-ವೇಟೆ-ಜಾತ್ರೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಇವು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿವೆ.

ಗ್ರಾ. ಪಂ. ಉತ್ಪನ್ನ:—ಊರ ತೆರಿಗೆಯ ೧೦೦ ರಲ್ಲಿ ೧೫ ರಷ್ಟು ಹಣವು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುವದು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡುಗಳಿಂದ ಸಹಾಯಧನವು ಸಿಗುವದು. ಕೊಂಡವಾಡೆಯ ಉತ್ಪನ್ನ, ಮನೆಪಟ್ಟಿ, ಸರಕುಗಳ ಮೇಲಿನ ಕರ, ಜಾತ್ರೆಗಳ ಕಾಲದ ತಲೆಪಟ್ಟಿ ಇವುಗಳ ಹಣವೂ ಕೈಗೆ ಬರುವದು. ಇವು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ.

ಪು:—ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡುಗಳ ಘಟನೆ, ಕಾರ್ಯ, ಉತ್ಪನ್ನ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:—ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡಿನ ಘಟನೆ —ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ೩೫ ರಿಂದ ೫೦ ರ ವರೆಗೆ ಸದಸ್ಯರು ಘ್ರಾಢಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಡುವರು. ಒಮ್ಮೆ ಆರಿಸಿಬಂದ ಸದಸ್ಯರು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಕೆಲಸ ನೋಡುವರು. ಈ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟನನ್ನಾಗಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ವ್ವಾಯಿಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟನನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕಮಿಟಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವರು. ಜಿಲ್ಲಾ ಸ್ಕೂಲ ಬೋರ್ಡು, ಸ್ಟ್ರಿಂಡಿಂಗ ಕಮಿಟಿ, ಬಜೆಟ್ ಕಮಿಟಿ, ಆರೋಗ್ಯ ಕಮಿಟಿ ಮುಂತಾದ ಕಮಿಟಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಮಿಟಿಯ ಮುಖ್ಯನಿಗೆ ಚೇಅರಮನ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರು ಸಂಬಳವಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು. ಅವರಿಗೆ ಭತ್ತೆಯು ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಜೇಫ್ ಆಫೀಸರ, ಹೆಲ್ಡ್ ಆಫೀಸರ, ಇಂಜಿನಿಯರ ಮೊದಲಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಉಳಿದ ನೌಕರರೂ ಬೋರ್ಡಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವರು.

ಲೋ. ಬೋರ್ಡಿನ ಕೆಲಸಗಳು:—(೧) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು. (೨) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆಬಾವಿಗಳ ಮೂಲಕ ನೀರಿನ ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು. (೩) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆರೋಗ್ಯರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು. (೪) ಮಾರ್ಗ, ಧರ್ಮಶಾಲೆ, ಬಾವಿ, ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ, ಫುಲು ಇವುಗಳ ದುರಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವದು. (೫) ಮಾರ್ಗಗಳ ಎಡ-ಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದು; ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು.

ಲೋ. ಬೋರ್ಡಿನ ಉತ್ಪನ್ನ:—(೧) ಹೊಲದ ತೆರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಮೂರು ಆಣೆಗಳಂತೆ ಜಮೆಯಾಗುವ ಲೋಕಲ್ ಫಂಡಿನ ಹಣವು. (೨) ಸರಕಾರದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಸಹಾಯ ಧನ (ಗ್ರಾಂಟಿ). (೩) ಜಕಾತಿಯ ಉತ್ಪನ್ನ (೪) ದೊಡ್ಡ ಜಾತ್ರೆಗಳು, ದವಾಖಾನೆಗಳು, ನಾವುಗಳು ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಬರುವ ಹಣ. (೫) ಶಾಲೆಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ಫೀ ಹಣ. ಇವು ಲೋ. ಬೋರ್ಡಿನ ಉತ್ಪನ್ನದ ಬಾಬುಗಳಾಗಿವೆ.

ಪ್ರ:—ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಕಾರ್ಯ, ರಚನೆ, ಉತ್ಪನ್ನ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:—ವಟ್ಟಣಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳು, ಆರೋಗ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಪೇಟೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದವು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಕೆಲಸಗಳು. ಊರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಗೊತ್ತುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು. ಈ ಸದಸ್ಯರು ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಪ್ರೌಢಮತದಾರರಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಡುವರು. ಈ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಎಂದರೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟನನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಮತ್ತು ಸ್ಪ್ರಿಂಡಿಂಗ ಕಮಿಟಿ, ಸ್ಕೂಲ ಕಮಿಟಿ, ಆರೋಗ್ಯ ಕಮಿಟಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಕಮಿಟಿಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಚೇಅರಮನ್ ಎನ್ನುವರು. ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಳವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಬಳದ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಚೇಫ್ ಆಫೀಸರನು. ಮನೆಪಟ್ಟಿ, ಕಸಪಟ್ಟಿ, ಭಂಗಿಪಟ್ಟಿ, ಅಂಗಡಿ

ಗಳ ಮೇಲಿನ ಪಟ್ಟಿ, ಸಂತೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸೂಲಾದ ಬಯಲ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಪಟ್ಟಿ, ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ವಾಹನಗಳ ಮೇಲಿನ ಜಕಾತಿ, ಸರಕಾರಿ ಗ್ರಾಂಟು ಇವುಗಳಿಂದ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಹಣವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರ:— ನಾಗರಿಕನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೂ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಯಾವವು?

ಉ:— ನಾಗರಿಕನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ನಾಗರಿಕರ ಸಹಕಾರವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವು. ನಾಗರಿಕನಿಗೆ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳಿರುವಂತೆ ಅವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ ಇರುವ ಹಕ್ಕುಗಳು—(೧) ನಾಗರಿಕನ ಜೀವಿತ ವಿತ್ತಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಹೊಣೆಯು ಸರಕಾರದ ಮೇಲಿದೆ. (೨) ನಾಗರಿಕನು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವನು. (೩) ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು. (೪) ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು. (೫) ನಾಗರಿಕನು ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ಉಚ್ಚಾರಗಳಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನು. ಎಂದರೆ ಅವನು ಮನನೊಪ್ಪಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯನ್ನಿಡಬಹುದು; ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು, ಸಭೆಗೂಡಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಿರುವನು. (೬) ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆಂದು ಹುರಿಯಾಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಇಲ್ಲವೆ, ನಿಂತ ಹುರಿಯಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಹುರಿಯಾಳಿಗೆ ಮತಕೊಡಲು ಬರುವದು.

ಪ್ರ:— ಘಟನಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:— ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಘಟನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಬೂ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಘಟನಾ ಪರಿಷತ್ತು ಕೂಡಿತ್ತು. ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಘಟನೆಯ ಕರಡನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಬ್ಯಾ. ಅಂಬೇಡಕರರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಘಟನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದರು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ೧೪೧ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಪರಿಶ್ರಮಗೊಂಡು ಘಟನೆಯ ಕರಡನ್ನು ತಯಾರಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಬಹುಜನ ಘಟನಾ ತಜ್ಞರು ದುಡಿದರು. ಬಳಿಕ ಘಟನಾ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಈ ಕರಡಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಭಾರತದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ೨ ವರ್ಷ ೧೧ ತಿಂಗಳು ೧೭ ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು

ಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಯಂತೆ ದಿನಾಂಕ ೨೬ ಜನವರಿ ೧೯೫೦ ರಿಂದ ಭಾರತದ ಕಾರಭಾರವು ನಡೆಯಹತ್ತಿತು.

ಪ್ರ:— ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯ ಘಟನೆಯಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವಿಭಾಗಗಳು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ? ಆ ವಿಭಾಗಗಳು ಯಾವವು? ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಘಟಕರಾಜ್ಯಗಳಾವವು?

ಉ:— ಭಾರತ ರಾಜ್ಯ-ಘಟನೆಯಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅ, ಬ, ಕ, ಡ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

(ಅ) ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ (೧) ಆಗಾಮ, (೨) ವಶ್ವಿಮ ಬಂಗಾಲ, (೩) ಬಿಹಾರ, (೪) ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, (೫) ಪೂರ್ವ ಪಂಜಾಬ, (೬) ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, (೭) ಮುಂಬಯಿ, (೮) ಮದ್ರಾಸ, (೯) ಹಿರಿಸಾ ಎಂಬ ಘಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿವೆ.

(ಬ) ಮೊದಲಿನ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಂದಾದ ಸಂಘಗಳು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ವಿವರ :- (೧) ಹೈದರಾಬಾದ, (೨) ಜಮ್ಮು-ಕಾಶ್ಮೀರ, (೩) ಮಧ್ಯಭಾರತ, (೪) ಮೈಸೂರು, (೫) ವತಿಯಾಲಾ ಸಂಘ, (೬) ರಾಜಸ್ಥಾನ, (೭) ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, (೮) ವಿಂಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ, (೯) ತ್ರಾವಣಿಕೋರ-ಕೋಚೀನ ಇವು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಘಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳು.

(ಕ) ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ (೧) ಅಜಮೀರ, (೨) ಭೋಪಾಳ, (೩) ಲಾಸ ಪುರ, (೪) ಕುಚಬಿಹಾರ, (೫) ಕುರ್ಗ, (೬) ದಿಲ್ಲಿ, (೭) ಹಿಮಾಚಲಪ್ರದೇಶ, (೮) ಕಚ್ಛ, (೯) ಮಣಿಪುರ, (೧೦) ತ್ರಿಪುರಾ ಎಂಬ ಘಟಕರಾಜ್ಯಗಳಿವೆ.

(ಡ) ಅಂದಮಾನ, ನಿಕೋಬಾರ ಇವು ಈ ವಿಭಾಗದ ಘಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳು.

ಪ್ರ:— ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷ ಇವರ ಆಯ್ಕೆ, ಅರ್ಹತೆ, ಇವರು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.

ಉ:— ಆಯ್ಕೆ- ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷ ನನ್ನು ಕೇಂದ್ರಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಎರಡೂ ಸಭಾಗೃಹಗಳ ಲೋಕನಿಯುಕ್ತ ಸಭಾಸದರು ಮತ್ತು ಘಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸಭಾಸದರು ಇವರು ಗುಪ್ತ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಆರಿಸುವರು.

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಎರಡೂ ಸಭಾಗೃಹಗಳ ಸಭಾಸದರು ಗುಪ್ತ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಆರಿಸುವರು.

ಅರ್ಹತೆ:— ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಲು, ಅವನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಿರಬೇಕು; ಅವನ ವಯಸ್ಸು ೩೫ ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರಕೂಡದು; ಅವನು ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸಭಾಸದನಿರಬಾರದು; ಎಂಬ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಬೇಕಾದವರು ಹುರಿಯಾಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದು.

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ (೧) ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಿರಬೇಕು. (೨) ೩೫ ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ವಯಸ್ಸಿನವನಿರಬೇಕು. (೩) ಲೋಕ ಸಭೆಯ ಸಭಾಸದನಾಗಿರಬಾರದು. ಎಂಬ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಬೇಕಾದವರು ಹುರಿಯಾಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದು.

ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು:— (೧) ರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವವು. (೨) ಹಣಕಾಸಿನ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯ ಖಾತೆಯ ಕೆಲಸಗಳು ಇವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಜರುಗುವವು. (೩) ಮಹತ್ವದ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವದು, ವರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಕಳುಹುವ ವಕೀಲರನ್ನು ಆರಿಸುವದು, ವರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಬಂದ ವಕೀಲರಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಕೊಡುವದು, (೪) ವರಾಷ್ಟ್ರ ನವಕರರನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಮಂಡಲವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವದು, ವರಾಷ್ಟ್ರ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನೂ ಗವರ್ನರರನ್ನೂ ರಾಜಪ್ರಮುಖರನ್ನೂ ಉಪರಾಜ್ಯಪಾಲ (ಕಮಿಷನರ) ರನ್ನೂ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನೇ ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವನು (೫) ಲೋಕ ಸಭೆಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ಬಂದ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡುವದು, ಕೊಡದಿರುವದು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಕೆಲಸವು. (೬) ಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ಮರಣದಂಡನೆ ಹೊಂದಿದವರ ಬಗೆಗೆ ದಯೆ ತೋರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಇರುವದು.

(೧) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಕೇಂದ್ರದ ವರಾಷ್ಟ್ರ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿಸುವನು. (೨) ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದಾಗ ಅವನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಪ್ರ:— ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಲ್ಪಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಿರಿ:

(೧) ರಾಜಾ ರಾಮಮೋಹನ ರಾಯ. (೨) ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿ. (೩) ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲ ಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು. (೪) ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ.

ಉ:— (೧) ರಾಜಾ ರಾಮಮೋಹನರಾಯ (೧೭೭೦-೧೮೩೩): ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದ ರಾಧಾನಗರವು ಇವರ ಊರು. ಇವರ ಮನೆತನದ

ರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೌನ್ಸಿಲಿನ ಆಡಿನಲ್ ಮೆಂಬರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇದೇ ವರ್ಷ ರಾಷ್ಟ್ರಮಹಾಸಭೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾದಾ ಭಾಯಿಯವರು ಅಸ್ಥೆಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ೧೮೮೬ ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸದಸ್ಯರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜಯ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ೧೮೮೬ ರಲ್ಲಾದ ಕಲಕತ್ತೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರಮಹಾಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ೧೮೮೭ ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸಭಾಸದರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಐದು ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪರವಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಬಳಿಕ ಇವರು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಭೆಯ ಲಾಹೋರ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ಮುಂಬಯಿ ಯಿಂದ ಲಾಹೋರದವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಅತ್ಯದರದ ಮತ್ತು ವೈಭವದ ಸತ್ಕಾರವಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೧ ರಲ್ಲಿ ಇವರು “ಭಾರತದ ಬಡತನವೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅನುಚಿತನಾದ ಆಡಳಿತವೂ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದರು. ೧೯೦೬ ರಲ್ಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರಮಹಾಸಭೆಯ ಕಲಕತ್ತೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ಮತ್ತು ಆಗ “ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಭಾರತದ ನಿಶ್ಚಿತ ಧ್ಯೇಯವು,” ಎಂದು ಸಾರಿದರು. ಮರಳಿ ೧೯೦೭ ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಮುಂದೆ ಇವರು ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟೂರಾದ ವರಸೋವದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಇವರ ಮನೆಯು ದೇಶಭಕ್ತರ ಸಮ್ಮೇಲನ ಮಂಟಪವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಿರಲು ೧೯೧೭ ರಲ್ಲಿ ದಾದಾ ಭಾಯಿಯವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿದರು. ದೇಶವೆಲ್ಲ ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತು !

(೩) ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಳ ಗಂಗಾಧರ ಟಿಳಕ (೧೮೫೬-೧೯೨೦):
ಲೋಕಮಾನ್ಯರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೬ ರಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೭೬ ರಲ್ಲಿ ಬಿ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೭೯ ರಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಎಲ್. ಬಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ಬಳಿಕ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೮೦ ರಲ್ಲಿ ಆಗರ ಕರರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸ್ಕೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ಕೂಲ ಎಂಬ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕೇಸರಿ, ಮರಾಠಾ ಈ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸ

ಹತ್ತಿದರು. ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡುವುದು ಇವರ ಸ್ವಭಾವವು. ಕೋಲ್ಹಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾರಭಾರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಬರೆದ ಟೀಕೆಗಾಗಿ ಇವರು ಸೆರೆಮನೆ ನೇರಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೮೪ ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರನ್ನೊಡಗೊಂಡು **ಫರ್ಗ್ಯೂಸನ್ ಕಾಲೇಜ**ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ನಾಗಿಸಿ ಉರ್ಜಿತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೦ ರಿಂದ ಇವರು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಹತ್ತಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಮಹಾಸಭೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸುಹಾಕಿ ಹಲವು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಸಮಾಜಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಗಣೇಶೋತ್ಸವ, ಶಿವಾಜಿ ಉತ್ಸವ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೭ ರಲ್ಲಿ ರಾಜ-ದ್ರೋಹದ ಆರೋಪಕ್ಕಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇವರ ವಿದ್ವತ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ **ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮುಲರ್** ಮತ್ತು **ಉಯಿಲ್ಯಮ್ ಹಂಟರ್** ಇವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೫ ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಇವರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. **ಸ್ವದೇಶಿ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ** ಈ ಚತುಸ್ಕೂತ್ರಗಳ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೮ ರಲ್ಲಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆರೋಪಕ್ಕಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಮಂಡಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಇವರು “**ಗೀತಾರಹಸ್ಯ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರ**” ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದವು ಹಲವು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಾದಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೪ ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಬಂದಬಳಿಕ, “**ಪುನಶ್ಚ ಹರಿಃ ಓಂ**” ಎಂದು ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೬ ರಲ್ಲಿ **ಹೋಮರೂಲ ಲೀಗ** ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. “**ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾದ ಹಕ್ಕು; ಅದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬೊರಕಿಸುವೆನು;**” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಡುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಇವರ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಭಾರತೀಯರು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಮಂದಿರದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಏರತೊಡಗಿದರು.

ಈ ರೀತಿ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಾಗಿ ಜೀವನದ ವರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಈ ಮಹಾಪುರುಷರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೦ ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

ಜನತೆಯ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಉಕ್ಕಿಬಂದ “ಲೋಕಮಾನ್ಯರು” ಎಂಬ ಪದವಿಯು ಇವರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು !

(೪) ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ (೧೮೬೯-೧೯೪೮): — ಇವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಮೋಹನದಾಸ ಕರಮಚಂದ ಗಾಂಧಿ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಇವರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೬೯ ರಲ್ಲಿ ಪೋರಬಂದರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಇವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರರಾಗಿ ಮರಳಿ ಬಂದರು ರಾಜಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿ ಈ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಕೀಲಿಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಮುಂದೆ, ಪ್ರಿಟೋರಿಯದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾವಾಹರಕ್ಕೆ ವರವಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿಸಲು ಆಫೀಕೆಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ, ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಆ ಸರಕಾರದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯ ಅಪಮಾನಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಕಳವಳಗೊಂಡರು, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಒತ್ತಾಯದ ಕಾಯಿದೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ೧೮೯೪ ರಲ್ಲಿ ನಾತಾಳ ಹಿಂದೀ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಂದೋಲನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದರು. ಅತಿಶಯವಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಬಿಳಿಯರು ಇವರನ್ನು ವರಿಪರಿಯಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಬಿಳಿಯರ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ವಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅಗಸೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದರು; ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಬಿಳಿಯರು ಹಿಂದೀಯರಿಗೆ ಬಗೆಯುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ, ಆಫೀಕೆಗೆ ಮರಳಿ ಹೋಗಿ ೧೯೦೭ ರಿಂದ ಬಿಳಿಯರ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಸೇರಿದರು. ೧೯೧೪ ರ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಜಯ ದೊರೆತು, ಹಿಂದೀಯರು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲುವಂತಾಯಿತು. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಶಿಯನ್ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಟಾಲ್ ಸ್ಟಾಯ್ ಅವರು ಆಫೀಕೆಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಬಗೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿದರು !

ಆಮೇಲೆ ಇವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ೧೯೧೫ ರಲ್ಲಿ ಸಾಬರಮತಿಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೯೧೬ ರಲ್ಲಿ ಚಂಪಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಕೂಲಿಕಾರರ

ವರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ, ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಕಾಯದೆಯನ್ನು ಭಂಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು! ಭಾರತವು ಇನರ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಬೆರಗುಗೊಂಡಿತು!! ಮುಂದೆ ರೌಲೆಟೆಕಾಯದೆ ವಿರುದ್ಧ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಹೂಡಲು ಒಂದು ಮಂಡಲವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಪಂಜಾಬಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ಮಹಾತ್ಮರು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟರು. ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ನಿಷೇಧಕ್ಕಾಗಿ ಜಾಲಿಯನವಾಲಾ ಬಾಗದಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಭೆಯಮೇಲೆ ಜನರಲ್ ಡಾಯರನು ಗುಂಡಿನ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ ರಕ್ತದ ಕಾಲುನೆ ಹರಿಸಿದನು. ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗಂಭೀರ ವರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿಬಿಡುವ ಹಟವನ್ನು ಸರಕಾರವು ಹಿಡಿದಿದ್ದಿತು.

೧೯೨೦ ರ ಅಗಸ್ಟ ೧ ನೇ ದಿನ ಲೋಕಮಾನ್ಯರು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿದರು. ಅಂದೇ ಮಹಾತ್ಮರು ಅಸಹಾರ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸು ಗಾಂಧಿಯವರ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತಿತು. ವದವಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುವದು, ಶಾಸನಸಭೆಗಳ ಸಭಾಸದರು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡುವದು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆ-ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆಯುವದು, ಸರದೇಶಿ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಮುಂತಾದವು ಈ ಅಸಹಕಾರದ ಅಂಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಅಸಹಕಾರದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷರು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿದರು. ಜನತೆಯು ಹೆದರಲಿಲ್ಲ; ಅಸಂಖ್ಯ ಜನರು ಸೆರೆಮನೆಯನ್ನು ನೇರಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವತ್ರಬರೆದು “ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿರಿ; ಜನತೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವೆವೆಂದು ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಹೀರ ಪಡಿಸಿರಿ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಾರ್ಡೋಲಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವೆವು,” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಸರಕಾರದವರು ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ ಈ ಚಳವಳಿಯು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಡುವದು ಎಂದು, ಜಾಹೀರಮಾಡಿದರು.

ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವು ಆರಂಭವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದ ಜೋರೀ ಜೌರಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜನರು ಮಾಡಿದ ಗಲಭೆಯಿಂದ ಮಹಾತ್ಮರು ಬಾರ್ಡೋಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ತಡೆದು, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಕೊಟ್ಟರು.

ಮುಂದೆ ಯಂಗ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬರೆದ ಲೇಖದ ನೆವದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು! ಚಳವಳಿಯೂ ಕೆಲದಿನ ನಿಂತಿತು. ಚಿತ್ತರಂಜನದಾಸ, ಮೋತೀಲಾಲ ನೆಹರು ಮೊದಲಾದ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಕೌನ್ಸಿಲುಪ್ರವೇಶದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಹಾತ್ಮರ ಒಪ್ಪಿಗೆ

ಯನ್ನೂ ವಡೆದರು. ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಅವರು ಅಲಿಪ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೆ ಅವರು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು.

ಮುಂದೆ, ೧೯೩೦ ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಉಪ್ಪಿನ ಕಾಯದೆಭಂಗದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪದ ಭುಮುಕಿದರು. ಹಲವರು ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರು. ಸಮರ್ಥರಾದ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅರಿವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗೆ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.

ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮರಳಿ ಬಂದರು. ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲ ಮುಂದಾಳುಗಳ ನೆರೆಮನೆಯ ಸೇರ್ಪಡೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಉಪವಾಸಗಳು, ಹರಿಜನರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಾಗಿ ಪುಣೆಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರರೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪುಣೆ-ಕರಾರು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದೇಶ ದಾಡ್ಯಂತ ಸಂಚಾರ, ಮತ್ತೆ ಕಾಯದೆ ಭಂಗ, ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ತಡೆದುದು ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳು ಒಂದರ ಬಳಿಕೊಂದು ಸಂಭವಿಸಿದವು.

೧೯೩೫ ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಹೊಸ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯದೆಯು ಪಾಸಾಯಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಎಂಟು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಮತವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಅದು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು; ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಆಳಿಕೆಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ೨ ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಗುವವರೆಗೆ ಇದರ ಆಳಿಕೆಯು ನಡೆದಿರಲು ವ್ಯಾಸರಾಯನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಭಾರತವು ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ, ಎಂದು ಜಾಹೀರ ಮಾಡಿದನು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಈ ಮಾತನ್ನು ಆಲ್ಲಗಳೆಯಿತು; ಅಧಿಕಾರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿತು. ಬಳಿಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ೧೯೪೨ ರ 'ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿರಿ' ಎಂಬ ಆಂದೋಲನ, ಕ್ರಿಶ್ಚರ ಯೋಜನೆ, ನೆವೆಲ್ಲರ, ಮಂತ್ರಿತ್ರಯರ ಘೋಷಣೆ, ಕೊನೆಗೆ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾಯದೆ ಈ ಘಟನೆಗಳು ಒಂದರ ಬಳಿಕೊಂದು ಉಂಟಾದವು.

೧೯೪೭ ನೆಯ ಅಗಸ್ಟ ೧೫ ನೆಯ ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮುಂದಾಳು ನದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಲಭಿಸಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಶಿಷ್ಯರಾದ ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ಮತ್ತು

ಸಮರ್ಥ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ವಟೇಲ, ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ, ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯ, ಮೌ. ಅಬುಲ್‌ಕಲಮ ಆಝಾದ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆದರೆ, ಇನ್ನೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅವರ ಮುಂದಾಳತ್ವವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವಾಗಲೇ, ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿಹೋಗುವ ದುರ್ಘಟ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದೊದಗಿತು! ೧೯೪೮ ರ ಜನೇವರಿಯ ದಿನಾಂಕ ೩೦ ರಂದು ಸಾಯಂಕಾಲದ ೫ ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಾಗಿ ವೇದಿಕೆಯನ್ನೇರಿ ನಿಂತಿರುವಾಗಲೇ ತಲೆತಿರುಕನೊಬ್ಬನ ಗುಂಡಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದರು!! ಅಂದು ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತು!!!

ನತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸಮತೆ ಈ ತತ್ವಗಳ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿ ಯವರು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ ಕಳೆದರು. ಅಂತೆಯೇ ಜಗತ್ತು ಅವರನ್ನು ಮಹಾತ್ಮರು ಎಂದಿತು. ತಿಲಕರಿಗಾಗಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯರೆಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮರೆಂಬ ಹೆಸರು ಭಾರತ ದಲ್ಲಿ ಮೊಸಲಾಗಿದೆ.

ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ

ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳ ಕಾಲಗಳು

ಶೈಶುನಾಗ ವಂಶ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೬೪೨. ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೪೦೩).

೧. ಬಿಂಬಸಾರ	ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೬೪೨ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೫೮೨
೨. ಅಜಾತಶತ್ರು	,, ೫೮೨ ,, ೫೫೪
೩. ದರ್ಶಕ	,, ೫೫೪ ,, ೫೨೭
೪. ಉದಯ	,, ೫೨೭ ,, ೫೦೩
ಉಳಿದ ಆರಸರು	,, ೫೦೩ ,, ೪೦೩

ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೦೦೦

ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧ

,, ೨೦೦೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೧೫೦೦ ಆರ್ಯ ಪ್ರಗತಿ

,, ೧೫೦೦ ,, ೧೦೦೦ ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲ

,, ೮೦೦ ,, ೭೦೦ ಪಾಣಿನಿಯ ಕಾಲ

,, ೬೫೦ ನಾಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಚಾರ

ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೫೬೭	ರಿಂದ	ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೪೮೨	ಗೌತಮ ಬುದ್ಧ
" ೫೪೭	"	" ೪೬೭	ಮಹಾವೀರ ವರ್ಧಮಾನ
" ೪೦೦	"	" ೩೨೫	ಕಣ್ಣಾದನ ಕಾಲ
" ೩೨೭	"	" ೩೨೫	ಸಿಕಂದರನ ದಾಳಿ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಾಜವಂಶಗಳು

ವರ್ಯವಂಶ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೧—ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೧೮೪)			
೧	ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ	ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೨೨ ರಿಂದ	ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೨೯೮
೨	ಬಿಂದುಸಾರ	" ೨೯೮	" ೨೭೩
೩	ಅಶೋಕ	" ೨೭೪	" ೨೩೭
೪	ಉಳಿದ ಅರಸರು	" ೨೩೭	" ೧೮೪

ಗುಪ್ತ ವಂಶ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೩೨೦ ರಿಂದ ೬೦೦).

೧	ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ	ಕ್ರಿ. ಶ. ೩೨೦-೩೩೦
೨	ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ	" ೩೩೦-೩೭೫
೩	ಅನೆಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ	" ೩೭೫-೪೦೩
೪	ಕುಮಾರಗುಪ್ತ	" ೪೦೩-೪೫೫
೫	ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತ	" ೪೫೫-೪೮೦
೬	ಉಳಿದ ಅರಸರು	" ೪೮೦-೬೦೦

ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೫೦೦ ರಿಂದ ೭೫೦).

೧	ಜಯಸಿಂಹ ಮತ್ತು ರಣರಾಗ	ಕ್ರಿ. ಶ. ೫೦೦-೫೫೦
೨	೧ನೆಯ ಪುಲಿಕೇಶಿ	" ೫೫೦-೫೬೬
೩	ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ ಮತ್ತು ಮಂಗಳೇಶ	" ೫೬೬-೬೦೮
೪	೨ನೆಯ ಪುಲಿಕೇಶಿ	" ೬೦೮-೬೪೨
೫	ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ	" ೬೪೨-೬೮೦
೬	ಉಳಿದ ಅರಸರು	" ೬೮೦-೭೫೦

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ವಂಶ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೫೦ ರಿಂದ ೯೭೩).

೧	ದಂತಿದುರ್ಗ	ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೫೦-೭೬೦
೨	೧ನೆಯ ಕೃಷ್ಣ	" ೭೬೦-೭೭೯
೩	೨ನೆಯ ಗೋವಿಂದ ಮತ್ತು ಧೃವ	" ೭೭೯-೭೯೪
೪	೩ನೆಯ ಗೋವಿಂದ	" ೭೯೪-೮೦೪
೫	೧ನೆಯ ಅಮೋಘವರ್ಷ	" ೮೦೪-೮೭೭
೬	ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣ ಮುಂತಾದ ಉಳಿದ ಅರಸರು	" ೮೭೭-೯೭೩

ಪ್ರತಿಮೆ ಚಾಲುಕ್ಯರು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೭೩ ರಿಂದ ೧೧೮೯).

೧.	ನೂರ್ಮಡಿ ತೈಲಪ	ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೭೩-೯೯೭
೨	ಇರಿವಬೆಡಂಗ ಮುಂತಾದ ಮೂವರು	೯೯೭-೧೦೪೨
	೧ನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ	೧೦೪೨-೧೦೬೮
	೨ನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ	೧೦೬೮-೧೦೭೬
	ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ	೧೦೭೬-೧೧೨೭
	೩ನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ	೧೧೨೭-೧೧೩೮
	ಉಳಿದ ಅರಸರು	೧೧೩೮-೧೧೮೯

ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಾಲಗಳು

೧	ಮಿನಾಂಡರನ ಆಳಿಕೆ	ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೧೬೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೧೪೦
೨	ಕನ್ನಡ್ಡನ ಆಳಿಕೆ	ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦-೧೯೦
೩	ಘಾಡ್ಯನನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು	೪೦೫-೪೧೧
೪	ಹರ್ಷನ ಆಳಿಕೆ	೬೦೬-೬೪೭
೫	ಹುವೆನ್‌ತ್ಸಂಗ	೬೩೯.
೬	ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲ	೭೮೮-೮೨೦
೭	ವೀರಬಲ್ಲಾಳ	೧೧೭೩-೧೨೨೦
೮	೫ನೆಯ ಭಿಲ್ಲಮ	೧೧೮೭-೧೧೯೧

ಅಫಗಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಾಜವಂಶಗಳು

೧. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮೊದಲನೆಯ (ಅಫಗಾನ) ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೬-೧೫೨೬)
ಗುಲಾಮಿ ಮನೆತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೬-೧೨೮೮)

೧	ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕ್	ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೬-೧೨೧೦
೨	ಷಮಸುದ್ದೀನ ಇಲ್ತುಮಶಾ	೧೨೧೦-೧೨೩೫
೩	ಸುಲ್ತಾನಾ ರಜಿಯಾ	೧೨೩೬-೧೨೩೯
೪	ಬಹರಾಮ್, ಮುಸ್-ಊದ	೧೨೩೯-೧೨೪೬
೫	ನಾಸೀರುದ್ದೀನ ಮಹಮೂದ	೧೨೪೬-೧೨೬೬
೬	ಬಲ್ಬನ್	೧೨೬೬-೧೨೮೬
೭	ಕೈಕುಬಾದ	೧೨೮೬-೧೨೮೮

ಖಿಲಜೀ ಮನೆತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೯೦-೧೩೨೧)

೧	ಜಲಾಲುದ್ದೀನ	ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೯೦-೧೨೯೬
೨	ಅಲ್ಲಾಉದ್ದೀನ	೧೨೯೬-೧೩೧೫
೩	ಮುಬಾರಕ್	೧೩೧೬-೧೩೨೧

ತಫಲಕ ಮನೆತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೨೧-೧೪೦೪)

೧	ಗಯಾ ಸುದ್ದೀನ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೩೨೧-೧೩೩೬
೨	ಮಹಮ್ಮದಷಾಹ	,,	೧೩೩೬-೧೩೫೧
೩	ಫಿರೋಜಷಾಹ	,,	೧೩೫೧-೧೩೮೮
೪	ಮಹಮ್ಮದಷಾಹ	,,	೧೩೯೦- ೧೩೯೭
೫	ಮಹಮೂದಷಾಹ	,,	೧೩೯೭-೧೪೦೨

ಸಯ್ಯದ ಮನೆತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೧೪-೧೪೫೦)

೧	ಖಜರಖಾನ	,,	೧೪೧೪-೧೪೨೫
೨	ಮುಬಾರಕ	,,	೧೪೨೫-೧೪೩೫
೩	ಮಹಮ್ಮದಷಾಹ	,,	೧೪೩೫-೧೪೪೫
೪	ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನ	,,	೧೪೪೫-೧೪೫೦

ಲೋದಿ ಮನೆತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೫೦-೧೫೨೬)

೧	ಬಹಿಲೋಲ ಖಾನ	,,	೧೪೫೦- ೧೪೮೮
೨	ಸಿಕಂದರ	,,	೧೪೮೮-೧೫೧೭
೩	ಇಬ್ರಾಹಿಮ	,,	೧೫೧೭-೧೫೨೬

೨. ಅಫಘಾನರ ಕಾಲದ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು

೧	ಬಂಗಾಲ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೩೪೦-೧೫೭೬
೨	ಜೋನಪುರ	,,	೧೩೯೪-೧೪೭೭
೩	ಕಾಶ್ಮೀರ	,,	೧೩೨೬-೧೫೮೬
೪	ಮಾಳವ	,,	೧೪೦೧-೧೫೩೧
೫	ಗುಜರಾಥ	,,	೧೩೯೧-೧೫೭೨
೬	ಚಿತ್ತೂರ	,,	೧೩೧೩-೧೫೪೧

೩. ಅಫಘಾನ ಕಾಲದ ದಕ್ಷಿಣಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು

೧	ಖಾನದೇಶ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೩೫೧-೧೫೯೯
೨	ಬಹಮನೀ ರಾಜ್ಯ	,,	೧೩೪೭-೧೫೨೬
೩	ಇಮಾದಷಾಹಿ	,,	೧೪೯೦-೧೬೩೬
೪	ನಿಜಾಮಷಾಹಿ	,,	೧೪೯೦-೧೬೩೬
೫	ಕುತುಬಷಾಹಿ	,,	೧೫೧೨-೧೬೮೭
೬	ಬರೀದಷಾಹಿ	,,	೧೫೧೨-೧೬೫೬
೭	ಅದಿಲ್‌ಷಾಹಿ	,,	೧೪೮೯-೧೬೮೬
೮	ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	,,	೧೩೩೬-೧೫೬೫
ಅ.	ಸಂಗಮ ವಂಶ	,,	೧೩೩೬-೧೪೭೮
ಆ.	ಸಾಳುವ ವಂಶ	,,	೧೪೭೮-೧೪೯೬
ಇ.	ತುಳುವಂಶ	,,	೧೪೯೬-೧೫೬೫

ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಾಲಗಳು

೧	ಮಹಮ್ಮದ ವೈಗಂಬರರ ಜನನ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೫೭೦
೨	ಹಿಜರಿಶಕದ ಅರಂಭ	,,	೬೨೨
೩	ಮಹಮ್ಮದ ವೈಗಂಬರರ ಮರಣ	,,	೬೩೩
೪	ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ಕಾಸೀಮನು ಸಿಂಧಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು	,,	೭೧೨
೫	ಮಹಮೂದನ ಗನೆಯ ದೌಡು	,,	೧೦೦೧
೬	,, (೭೭ನೆಯ) ಸೋಮನಾಥದ ಮೇಲಿನ ದೌಡು	,,	೧೦೨೪
೭	ಮಹಮ್ಮದ ಘೋರಿಯು ಸೋತದ್ದು	,,	೧೧೯೧
೮	ವೃದ್ಧೀರಾಜನು ಸೋತು ಹತನಾದದ್ದು	,,	೧೧೯೨
೯	ಬಖ್ತಿಯಾರನು ಬಂಗಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದು	,,	೧೨೦೫
೧೦	ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ	,,	೧೨೦೬
೧೧	ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನು ಮೊಗಲರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆಟ್ಟದ್ದು	,,	೧೨೯೭
೧೨	ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನು ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡದ್ದು	,,	೧೩೦೩
೧೩	ದೇವಗಿರಿಯು ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನ ಕೈಸೇರಿತು	,,	೧೩೧೦
೧೪	ದ್ವಾರಸಮುದ್ರವು ಅಲ್ಲಾ ಉದ್ದೀನನ ಕೈಸೇರಿತು	,,	೧೩೧೨
೧೫	ಹಮೀರನಿಂದ ಚಿತ್ತೂರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆತದ್ದು	,,	೧೩೧೩
೧೬	ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪನೆ	,,	೧೩೩೬
೧೭	ಬಹಮನೀ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ	,,	೧೩೪೭
೧೮	ತೈಮೂರನ ದಾಳಿ	,,	೧೩೪೮
೧೯	ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪವಾದದ್ದು	,,	೧೫೦೫
೨೦	ಪಾನಿಪತದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ	,,	೧೫೬೫
೨೧	ರಾಕ್ಷಸತಂಗಡಿಯ ಯುದ್ಧ	,,	೧೫೬೫

ಮೊಗಲ ಬಾಧಾಪಾಹರ ವಂಶಾವಳಿ (೧೫೨೬-೧೮೫೮)

೧	ಬಾಬರ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೫೨೬-೧೫೩೦
೨	ಹುಮಾಯೂನ	ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೦-೪೦ ಮತ್ತು	೧೫೫೫-೧೫೫೬
೩	ಅಕ್ಬರ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೫೫೬-೧೬೦೫
೪	ಜಹಾಂಗೀರ	,,	೧೬೦೫-೧೬೨೭
೫	ಷಾಹಜಹಾನ್	,,	೧೬೨೭-೧೬೫೮
೬	ಔರಂಗಜೇಬ್	,,	೧೬೫೮-೧೭೦೭
೭	ಉಳಿದ ಅರಸರು	,,	೧೭೦೭-೧೮೫೮

ಸೂರ ಮನೆತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೪೦-೧೫೫೬)

೧	ಷೇರಷಾಹ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೫೪೦-೧೫೫೫
---	--------	----------	-----------

೧	ಸಲೀಮಷಾಹ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೫೪೫-೧೫೫೨
೨	ಫಿರೋಜಷಾಹ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂವರು	೨೨	೧೫೫೨-೧೫೫೪
೪	ಸಿಕಂದರಷಾಹ	೨೨	೧೫೫೪-೧೫೫೫

**ಮೊಗಲರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯ
ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಾಲಗಳು**

೧	ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೫೨೬
೨	ಸಿಕ್ರಿಯ ಯುದ್ಧ	೨೨	೧೫೨೭
೩	ಷೇರಷಾಹನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಡೆಯನಾದದ್ದು	೨೨	೧೫೪೦
೪	ಹುಮಾಯೂನನು ಮರಳಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು	೨೨	೧೫೫೪
೫	ಅಕ್ಬರನ ಮರಣ	೨೨	೧೬೦೫
೬	ನೂರಜಹಾನನು ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡದ್ದು	೨೨	೧೬೧೧
೭	ಸರ್ ಟಾಮಸ್ ರೋನು ಬಂದದ್ದು	೨೨	೧೬೧೫
೮	ನಿಜಾಮಷಾಹಿಯ ಕೊನೆ	೨೨	೧೬೩೭
೯	ಷಾಹಜಹಾನನ ಮರಣ	೨೨	೧೬೬೬
೧೦	ಔರಂಗಜೇಬ ರಾಜಸಿಂಹದ ಒಪ್ಪಂದ	೨೨	೧೬೮೧
೧೧	ಆದಿಲಷಾಹಿಯ ಕೊನೆ	೨೨	೧೬೮೬
೧೨	ಕುತುಬಷಾಹಿಯ ಕೊನೆ	೨೨	೧೬೮೬
೧೩	ಸಂಭಾಜಿಯ ಕೊನೆ	೨೨	೧೬೮೯
೧೪	ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣ	೨೨	೧೭೦೭

**ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ-ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ
ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜವಂಶಗಳು.**

೧. ಮರಾಠರ ಮನೆತನ (ಸಾತಾರಾ) (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೪-೧೮೪೮)		ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೬೬೪-೧೮೪೮
೧	ಭತ್ತಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೬೬೪-೧೬೮೦
೨	ಸಂಭಾಜಿ	೨೨	೧೬೮೬-೧೬೮೯
೩	ರಾಜಾರಾಮ	೨೨	೧೬೮೯-೧೭೦೦
೪	ಅನೇಯ ಶಿವಾಜಿ	೨೨	೧೭೦೦-೧೭೦೮
೫	ಶಾಹೂ ರಾಜ	೨೨	೧೭೦೮-೧೭೪೯
೬	ರಾಮರಾಜ	೨೨	೧೭೪೯-೧೭೭೭
೭	ಅನೇಯ ಶಾಹೂ ರಾಜ	೨೨	೧೭೭೭-೧೮೦೮
೮	ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ	೨೨	೧೮೦೮-೧೮೩೯
೯		೨೨	೧೮೩೯-೧೮೪೮

೨. ಪೇಶವೆಯರ ಮನೆತನ (ಪುಣೆ) ಕ್ರಿ. ಶ (೧೭೮೪-೧೮೧೮.)

೧	ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೭೧೪-೧೭೨೦
೨	ಬಾಜೀರಾಯ	,,	೧೭೨೦-೧೭೪೦
೩	ಬಾಳಾಜಿ ಬಾಜೀರಾಯ	,,	೧೭೪೦-೧೭೬೦
೪	ಮಾಧವರಾಯ	,,	೧೭೬೧-೧೭೭೧
೫	ನಾರಾಯಣರಾಯ	,,	೧೭೭೨-೧೭೭೩
೬	ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯ	,,	೧೭೭೪-೧೭೯೫
೭	ಅನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯ	,,	೧೭೯೫-೧೮೧೮

೩. ಈ. ಇಂ. ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದ ಗ. ಜನರಲರು

೧	ವಾರನ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೭೭೪-೧೭೮೫
೨	ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ	,,	೧೭೮೫-೧೭೯೩
೩	ಸರ ಜಾನ್ ಶೋಅರ	,,	೧೭೯೩-೧೭೯೮
೪	ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲಸ್ಲಿ	,,	೧೭೯೮-೧೮೦೫
೫	ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ (ಅನೆಯ ಸರತಿ)	,,	೧೮೦೮-೧೮೧೨
೬	ಸರ ಜಾರ್ಜ್ ಬಾರ್ಲೊ	,,	೧೮೧೨-೧೮೧೭
೭	ಲಾರ್ಡ್ ಮಿಂಟೊ	,,	೧೮೧೭-೧೮೧೯
೮	ಮಾ. ಆಫ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್	,,	೧೮೧೯-೧೮೨೫
೯	ಲಾರ್ಡ್ ಆವ್ಲೆಸ್ಲಿ	,,	೧೮೨೫-೧೮೨೮
೧೦	ಲಾರ್ಡ್ ಉ. ಬೆಂಟಿಂಕ್	,,	೧೮೨೮-೧೮೩೩
೧೧	ಸರ ಚಾ. ಮೆಟಿಕಾಫ್	,,	೧೮೩೩-೧೮೩೬
೧೨	ಲಾರ್ಡ್ ಆಕ್ಲೆಂಡ್	,,	೧೮೩೬-೧೮೪೨
೧೩	ಲಾರ್ಡ್ ಎಲೆನ್‌ಬರೊ	,,	೧೮೪೨-೧೮೪೪
೧೪	ಲಾರ್ಡ್ ಹಾರ್ಡಿಂಜ್	,,	೧೮೪೪-೧೮೪೮
೧೫	ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲಹೌಸಿ	,,	೧೮೪೮-೧೮೫೬

೪. ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ಬಾದಶಾಹರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ

ಗ. ಜನರಲರು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಯಾಸರಾಯರು.

೧	ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೮೫೮-೧೮೬೨
೨	ಲಾರ್ಡ್ ಎಲ್ವಿನ್	,,	೧೮೬೨-೧೮೬೩
೩	ಲಾರ್ಡ್ ಲಾರೆನ್ಸ್	,,	೧೮೬೪-೧೮೬೯
೪	ಲಾರ್ಡ್ ಮೇಯೊ	,,	೧೮೬೯-೧೮೭೨
೫	ಲಾರ್ಡ್ ನಾರ್ಥ್‌ಬ್ರೂಕ್	,,	೧೮೭೨-೧೮೭೬
೬	ಲಾರ್ಡ್ ಲಿಟನ್	,,	೧೮೭೬-೧೮೮೦

ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ಇತಿಹಾಸ

೭	ಲಾರ್ಡ್ ರಿವನ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೮೮೦-೧೮೮೪
೮	ಲಾರ್ಡ್ ಡಫರಿನ	,,	೧೮೮೪-೧೮೮೮
೯	ಲಾರ್ಡ್ ಲ್ಯಾನ್ಸಡೌನ್	,,	೧೮೮೮-೧೮೯೪
೧೦	ಲಾರ್ಡ್ ಎಲ್ವಿನ್	,,	೧೮೯೪-೧೮೯೯
೧೧	ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಝನ್	,,	೧೮೯೯-೧೯೦೫
೧೨	ಲಾರ್ಡ್ ಮಿಂಟೊ	,,	೧೯೦೫-೧೯೧೦
೧೩	ಲಾರ್ಡ್ ಹಾರ್ಡಿಂಜ	,,	೧೯೧೦-೧೯೧೬
೧೪	ಲಾರ್ಡ್ ಚೇಮ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್	,,	೧೯೧೬-೧೯೨೧
೧೫	ಲಾರ್ಡ್ ರೀಡಿಂಗ್	,,	೧೯೨೧-೧೯೨೬
೧೬	ಲಾರ್ಡ್ ಆಯರ್ವಿನ್	,,	೧೯೨೬-೧೯೩೧
೧೭	ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಂಗ್ಡನ್	,,	೧೯೩೧-೧೯೩೬
೧೮	ಲಾರ್ಡ್ ಲಿನ್‌ಲಿಥ್‌ಗೋ	,,	೧೯೩೬-೧೯೪೩
೧೯	ಲಾ. ವೇವೆಲ್ ವಾ. ಆಗಮನ	,,	೧೯೪೩
೨೦	ಮೌಂಟ್‌ಬ್ಯಾಟನ್ ಯೋಜನೆ	,,	ಜೂನ್ ೧೯೪೭
೨೧	ಸಿ. ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯ	,,	೧೯೪೮

ಮರಾಠಾ-ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ

ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಾಲಗಳು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆ	ಕ್ರಿ. ಶ.	೧೬೦೦
ಸುರತದಲ್ಲಿ ವಖಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು		೧೬೧೨
ಅಂಬೋಯನಾದ ಕೊಲೆ		೧೬೨೩
ಶಿವಾಜಿಯ ಜನ್ಮ		೧೬೩೦
ನಿಜಾಮ್‌ಷಾಹಿಯ ಕೊನೆ		೧೬೩೭
ಮದ್ರಾಸವು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು		೧೬೩೯
ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಯಗಡವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದು		೧೬೪೬
ಅಫಜುಲ್‌ಖಾನನು ಹತನಾದದ್ದು		೧೬೫೯
ಪ್ರೇಂಚ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆ		೧೬೬೦
ಸಾಲ್ವೇರದ ಯುದ್ಧ		೧೬೭೨
ಶಿವಾಜಿಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ		೧೬೭೪
ಶಿವಾಜಿಯ ಮರಣ		೧೬೮೦
ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೂ ರಜಪೂತರಿಗೂ ಆದ ಒಪ್ಪಂದ		೧೬೮೧
ಆದಿಲಷಾಹಿಯ ಕೊನೆ		೧೬೮೬
ಕುತುಬಷಾಹಿಯ ಕೊನೆ		೧೬೮೭

ಮುಂಬಯಿಯು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು	೧೬೮೭
ಸಂಭಾಜಿಯ ಕೊಲೆ	೧೬೮೯
ಜಿಂಜಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆ	೧೬೯೧- ೯೮
ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣ	೧೭೦೭
ಯುನಾಯಟೆಡ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆ	೧೭೦೭
ಬಾಳಾಜಿಯು ವೇಶ್ವಿಯಾದದ್ದು	೧೭೧೪
ಚಿಮುಣಾಜಿಯು ಪೋರ್ತುಗೀಜರನ್ನು ವಸಯಿ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ್ದು	೧೭೨೯
ಸಾದಿರಶಾಹನ ದಾಳಿ	೧೭೨೯
ಮರಾಠರಿಗೆ ಮೂಳವದ ಸನದು ದೊರೆಯಿತು	೧೭೪೨
ನಿಜಾಮ ಉಲ್ಮುಲ್ತನ ಮರಣ	೧೭೪೮
ಅಬದಾಲಿಯ ದಾಳಿಯ ಅರಂಭ	೧೭೪೮
ಅರ್ಕಾಟದ ಮುತ್ತಿಗೆ	೧೭೫೧
ಪ್ಲಾಸಿಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೫೭
ಉದಗೀರದ ಕಾಳಗ	೧೭೬೦
ವಾಂಡೀನಾಶದ ಕಾಳಗ	೧೭೬೦
ಕುಂಜಪುರವು ಮರಾಠರ ಕೈನೇರಿತು	೧೭೬೦
ಪಾಣಿಪತದ ಮೂರನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೬೧
ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೬೦
ರಾಕ್ಷಸಭವನದ ಕಾಳಗ	೧೭೬೨
ಬಕ್ಸಾರದ ಯುದ್ಧ	೧೭೬೪
ಅಲ್ಪಾಬಾದದ ಒಪ್ಪಂದ	೧೭೬೫
ಮೈಸೂರಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೬೭-೬೯
ಮದ್ರಾಸ ಒಪ್ಪಂದ	೧೭೬೯
ರೆಗ್ಯೂಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್	೧೭೭೨
ಮರಾಠರ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೭೫-೮೨
ಪುರಂದರದ ಒಪ್ಪಂದ	೧೭೭೬
ಮೈಸೂರಿನ ೨ನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೮೦-೮೪
ಸಾಲ್ಬಾಯಿ ಒಪ್ಪಂದ	೧೭೮೨
ಹೈದರನ ಮರಣ	೧೭೮೨
ಮಂಗಳೂರಿನ ಒಪ್ಪಂದ	೧೭೮೪
ಪಿಟ್ಟಿನ ಇಂಡಿಯಾ ಬಿಲ್ಡು	೧೭೮೪
ಮೈಸೂರಿನ ಮೂರನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೯೧- ೯೨

ಸ್ಥಿರ ಕಂದಾಯ ವಸ್ತುತಿ	೧೭೯೧
ತೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಒಪ್ಪಂದ	೧೭೯೨
ಕಂಪನಿಯ ಸನದಿನ ವಿಚಾರಣೆ (ಮೊದಲಸಾರೆ)	೧೭೯೩
ಖರಡೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೯೫
ಮೈಸೂರಿನ ಉನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೭೯೯
ವಸಯಿ ಒಪ್ಪಂದ	೧೮೦೨
ಮರಾಠರ ಏನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೦೨
ಅಂಜನಗಾವ, ದೇವಗಾಂವ ಒಪ್ಪಂದ	೧೮೦೩
ಭರತಪುರದ ಮುತ್ತಿಗೆ	೧೮೦೫
ವೆಲ್ಲೂರ ದಂಗೆ	೧೮೦೬
ಅಮೃತಸರದ ಒಪ್ಪಂದ	೧೮೦೯
ಕಂಪನಿಯ ಸನದಿನ ವಿಚಾರಣೆ (ಎನೆಯ ಸಾರೆ)	೧೮೧೩
ನೇಪಾಳದ ಯುದ್ಧ	೧೮೧೪—೧೬
ಸೇಗಾವುಲಿಯ ಒಪ್ಪಂದ	೧೮೧೬
ಪೆಂಡಾರಿಗಳ ಯುದ್ಧ	೧೮೧೭
ಮರಾಠರ ಏನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೧೭—೧೮
ಬ್ರಹ್ಮದೇಶದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೨೪—೨೬
ಎಂದಲು ಒಪ್ಪಂದ	೧೮೨೬
ಭರತಪುರದ ಮುತ್ತಿಗೆ	೧೮೨೬
ಕಂಪನಿಯ ಸನದಿನ ವಿಚಾರಣೆ (ಏನೆಯ ಸಾರೆ)	೧೮೩೩
ಕೊಡಗು ಖಾಲಸಾ ಆಯಿತು.	೧೮೩೫
ಅಫಗಾನರ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೩೮—೪೨
ಸಿಂಧಸ್ತ್ರಾಂತ ಖಾಲಸಾ ಆದದ್ದು	೧೮೪೩
ಗ್ವಾಲೀರದ ಒಪ್ಪಂದ	೧೮೪೩
ಶೀಖರ ಏನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೪೫—೪೬
ಲಾಹೋರದ ಒಪ್ಪಂದ	೧೮೪೬
ಶೀಖರ ಏನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೪೮—೪೯
ಬ್ರಹ್ಮದೇಶದ ಎನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೫೨
ಕಂಪನಿಯ ಸನದಿನ ವಿಚಾರಣೆ (ಏನೆಯ ಸಾರೆ)	೧೮೫೩
ಸಿಪಾಯಿಗಳ ಬಂಡಾಯ	೧೮೫೬—೫೮
ರಾಣೆಯವರ ಜಾಹೀರನಾಮೆ	೧೮೫೮
ಕಾನ್ಸಿಲ ಅಕ್ಟ್ (ಕಾಯದೆ ಮಂಡಲಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ)	೧೮೬೧

ಭೂತಾನದ ಯುದ್ಧ	೧೮೬೪
ಅಫಘಾನರ ೨ ನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೭೮—೮೦
ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರಿಗೆ ವೈಸೂರಿನ ರಾಜ್ಯ ದೊರೆಯಿತು	೧೮೮೧
ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯ ಆರಂಭ	೧೮೮೫
ಬ್ರಹ್ಮದೇಶದ ೩ ನೆಯ ಯುದ್ಧ	೧೮೮೫—೮೬
ರಾಣೆಯವರ ಆಳಿಕೆಯ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ	೧೮೮೭
ಮಣಿಪುರದ ದಂಗೆ	೧೮೯೦
ಕಾನ್ಸಿಲ ಅಕ್ಟ್ (ಕಾಯ್ದೆ ಮಂಡಲಗಳ ಸಭಾಸದರ ಸಂಖ್ಯೆ ಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿದ್ದು)	೧೮೯೨
ಮೋಪಲಾ ಜನರ ದಂಗೆ	೧೮೯೪
ಪ್ಲೇಗು ಬೇನೆಯ ಆರಂಭ	೧೮೯೬
ರಾಣೆಯವರ ಹೀರಕೋತ್ಸವ	೧೮೯೭
ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಮರಣ	೧೯೦೧
ನೋರ್ತ್-ಮಿಂಟೋ ಸುಧಾರಣೆ	೧೯೦೯
ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಬಾದಷಾಹರ ಮರಣ	೧೯೧೦
ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಮಾರಂಭ	೧೯೧೧
ಯುರೋಪದ ಮಹಾಯುದ್ಧ	೧೪೧೪—೧೮
ಜಾರ್ಜ್ ಬಾದಶಹರ ಜಾಹೀರನಾಮೆ	೧೯೧೭
ಮಾಂಟ್ರೊಫರ್ಡ್ ಸುಧಾರಣೆ	೧೯೧೯
ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೇಲ್ಸ್‌ರವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು	೧೯೨೫
ಸಾಯಮನ್ ಕಮಿಷನ್	೧೯೨೭-೨೮
೧ನೆಯ ರಾವುಂಡ ಟೇಬಲ್ ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್	೧೯೩೦
೨ನೆಯ ,, ,, ,,	೧೯೩೧
೩ನೆಯ ,, ,, ,,	೧೯೩೨
ಶುಭ್ರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದ್ದು	ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೩೩
ಜಾಯಿಂಟಿ ಸಿಲೆಕ್ಟ್ ಕಮಿಟಿಯ ಆರಂಭ	ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೯೩೩
,, ,, ,, ರಿಪೋರ್ಟ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು	ನವೆಂಬರ್ ೧೯೩೪
ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕಾಯ್ದೆ ಪಾಸಾಯಿತು	ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೩೫
ಸಂಚಮ ಜಾರ್ಜ್ ಬಾದಷಾಹರ ನಿಧನ	೧೯೩೬
ಎಂಟನೆಯ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಬಾದಷಾಹರ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ	೧೯೩೭
ಆರನೆಯ ಜಾರ್ಜರು ಬಾದಷಾಹರಾದದ್ದು	೧೯೩೭
ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕಾಯ್ದೆಯಂತೆ ಕಾರಭಾರದ ಆರಂಭ	ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೯೩೭

ಆರನೆಯ ಜಾರ್ಜ್ ಬಾದಷಾಹರ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ	ನು ೧೯೩೭
೨ನೆಯಮಹಾ ಯುದ್ಧ	೧೯೩೯-೪೫
ಸರ್ ಕ್ರಿಸ್ತರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು	೧೯೪೨
ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿರಿ (ಜಲೇಜುವಾ ಚಳವಳಿ)	ಅಗಸ್ಟ ೧೯೪೨
ಲಾ. ವೇವೆಲ್ ನ್ನಾ. ಅಗಮನ	೧೯೪೩
ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ರಚನೆ	೧೯೪೬
ಮಂತ್ರಿತ್ರಯರ ಯೋಜನೆ	೧೯೪೬
ಘಟನಾ ಸಮಿತಿಯ ೧ನೆಯ ಅಧಿವೇಶನ	೧೯೪೬
” ” ೨ನೆಯ ”	೧೯೪೭
ಅಟ್ಟಿ ಅವರ ಘೋಷಣೆ	ಫೇಬ್ರವರಿ ೧೯೪೭
ಏಶಿಯದ ಪರಿಷತ್ತು	ನವಾಂರ್ ೧೯೪೭
ಮೌಂಟ್ ಬ್ಯಾಟನ್ ಯೋಜನೆ	ಜೂನ್ ೧೯೪೭
ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾಯಿದೆ	ಜುಲೈ ೧೯೪೭
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ	ಅಗಸ್ಟ ೧೯೪೭
ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರ ಕೊಲೆ	೩೦ ಜನೇವರಿ ೧೯೪೮
ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದಿಂದ ಹೊರಬರು	ಜೂನ್ ೧೯೪೮
ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಲೋಕಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ ದಿ. ೨೬-೧-೧೯೫೦	
ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ	೧೯೫೨
ಭಾರತ-ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ನೈರ್ದ ಸಂವರ್ಧನೆ	೧೯೫೩

